

ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ
ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

นางสาวสุปราณี สีนวลน้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2552

**Traditions and Beliefs in Raising a Baby During Its First Year Time of the Mon
Bangkradi Village Community, Bang Khun Thian District, Bangkok**

Ms. Supranee Srinounnoi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Arts in Thai Studies
School of Liberal Arts
Sukhothai Thammathirat Open University

2009

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชน
หมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
ชื่อและนามสกุล นางสาวสุปราณี สีนวลน้อย
แขนงวิชา ไทยคดีศึกษา
สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล
2. รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรียา หิรัญประดิษฐ์
3. รองศาสตราจารย์ ดร. บำรุง คำเอก

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้ให้ความเห็นชอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชิมา)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรียา หิรัญประดิษฐ์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. บำรุง คำเอก)

คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชา
ไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสุทธิรานนท์)

วันที่ 30 เดือน กันยายน พ.ศ. 2553

ชื่อวิทยานิพนธ์ ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ

ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัย นางสาวสุปราณี สีนวลน้อย **ปริญญา** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล (2) รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิง
ปรีชา หิรัญประดิษฐ์ (3) รองศาสตราจารย์ ดร. บำรุง คำเอก **ปีการศึกษา** 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วง
ขวบปีแรกของชาวมอญ และ (2) การเปลี่ยนแปลงประเพณี และความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปี
แรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็น
เครื่องมือในการวิจัย เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 15 คน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ
ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ประเภทแรก คือ ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับ
การตั้งครมภ์ ประเภทที่สองคือ ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร และประเภทที่สาม
คือ ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก ประเพณีทั้ง 3 ประเภทนี้ชาวมอญปฏิบัติตาม
เพื่อให้มารดาและทารกมีความปลอดภัย รอดพ้นจากอันตราย และมีสุขภาพแข็งแรง จากการ
วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ
ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ พบว่าประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก บางประเพณี
ยังคงรูปแบบเดิม และบางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน สำหรับ
การเปลี่ยนแปลงเกิดจากปัจจัยทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งปัจจัยภายในชุมชนได้แก่
การเปลี่ยนแปลงทางด้านสมาชิกในชุมชน การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม และการได้รับการ
การศึกษา ส่วนปัจจัยภายนอกชุมชนได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน อิทธิพลจาก
สื่อสารมวลชน และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี

คำสำคัญ ประเพณี ความเชื่อ การเลี้ยงเด็ก ชาวมอญ

Thesis title: Traditions and Beliefs in Raising a Baby During Its First Year Time of the Mon Bangkradi Village Community, Bang Khun Thian District, Bangkok
Researcher : Ms. Supranee Srinounnoi; ; **Degree:** Master of Arts (Thai Studies);
Thesis advisors: (1) Dr.Somkiat Wattanaphongsakul (2) Lt. Preeya Hiranpradith RTN, ; Associate Professor; (3) Dr. Bumroong Kham-ek ; Associate Professor;
Academic year : 2009

Abstract

This research was aimed to study: 1) traditions and beliefs in raising a baby during its first year time of the Mon Bangkradi Village Community of the Bangkhuntien District in Bangkok. 2) changes of traditions and beliefs in raising a baby during its first year time of the Mon Bangkradi Village Community of the Bangkhuntien District in Bangkok.

This research used qualitative research and unstructured interview from a group of 15 specific samples.

The results showed that the traditions and beliefs in raising a baby during its first year time of the Mon Bangkradi Village Community of the Bangkhuntien District in Bangkok can be divided into 3 categories: 1. traditions and beliefs about pregnancy, 2. traditions and beliefs about childbirth, 3. traditions and beliefs about raising a baby. The Mon people followed the traditions and beliefs because they believed that the mother and baby will be safe and free from harm all and healthy. The analysis of changes in traditions and beliefs in raising a baby during its first year time of the Mon Bangkradi Village Community found some change to facilitate life today. For the changes, they were caused by 2 factors which were the internal community factor and the external community factor. The causes effected from the internal community factor were: - changes in community members, cultural blend and more education received. And the causes effected from the external community were:- changes in the world, influence of mass media and the progress of technology.

Keywords: Traditions, Beliefs, Raising a baby, The Mon people

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพจนากุล อาจารย์ประจำสาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อคิดและการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ รวมทั้งได้ติดตามการทำวิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. บำรุง คำเอก อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่กรุณาได้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับภาษามอญ และเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดตกบกพร่อง ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปริยา หิรัญประดิษฐ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ด้วยดีมาโดยตลอด และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชชิมา ประธานกรรมการสอบ เป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาเสียสละเวลาพิจารณา และเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคุณธวัชพงศ์ มอญคะ ที่กรุณาให้คำแนะนำ และสละเวลาในการให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างท่านอื่น ๆ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัว รวมทั้งคุณบำรุง ใจยังยืน บุคคลใกล้ชิด ที่ได้สนับสนุนในการร่วมลงพื้นที่ในการค้นหาข้อมูลและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย ด้วยดีเสมอมา อีกทั้งกำลังใจที่ดีจาก ค.ช. ภูมิ ใจยังยืน บุตรชายตัวน้อยของผู้วิจัย ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่านที่ให้การสนับสนุนในการหาข้อมูล และช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด และที่ขาดมิได้คือขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาไทยคดีศึกษาทุกท่านที่ได้กรุณาให้การอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ดี และมีคุณค่าอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในงานวิจัยชิ้นนี้

ประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบให้แก่ผู้ที่มีความสนใจในวัฒนธรรมของชาวมอญนำไปศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีงามนี้ต่อไป และคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา ที่ได้เลี้ยงดู อบรมให้ความรัก ความอบอุ่นเสมอมา และพระคุณของครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาสั่งสอน ให้ความรู้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

ศุปรานี สีนวลน้อย

เมษายน 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	3
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	6
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	7
บทที่ 2 ภูมิหลังของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่.....	15
ความเป็นมาของชาวมอญ.....	15
ประวัติความเป็นมาของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่.....	21
สถานที่สำคัญของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่.....	23
วิถีชีวิตของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่.....	27
บทที่ 3 ประเพณีในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก.....	40
ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์.....	41
ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร.....	51
ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก.....	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของ ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่.....	93
การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก.....	93
ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก.....	100
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	105
สรุปผลการวิจัย.....	105
อภิปรายผล.....	108
ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	113
ก แบบสัมภาษณ์และรายชื่อกลุ่มตัวอย่าง.....	114
ข พิธีโกนจุก.....	118
ประวัติผู้วิจัย.....	122

ฉ

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างในการจัดพิธีโกนผมไฟ.....	71
ตารางที่ 3.2	การฝังรอกตามเดือนเกิดของเด็ก.....	78
ตารางที่ 3.3	การฝังรอกตามวันเกิดของเด็ก.....	79

ญ

สารบัญญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1	ศาลาการเปรียญ วัดบางกระดี่..... 24
ภาพที่ 2.2	ศาลาการเปรียญ วัดสุทธรรวมดี..... 25
ภาพที่ 3.1	การนำมะพร้าวหางหนูวางไว้บนหัวนอน..... 42
ภาพที่ 3.2	การปูผ้าขาวเพื่อเตรียมต้อนรับพระพรหม..... 55
ภาพที่ 3.3	การนำพานวางข้างตัวทารก หรือบนหัวนอนทารกเพื่อให้พระพรหมลิขิต ชีวิตทารก..... 55
ภาพที่ 3.4	ขันแม่ชื้อ หรือถาดแม่ชื้อ..... 58
ภาพที่ 3.5	ตัวอย่างอิฐที่นำมาใช้ในการเผาเพื่อทับท้องหญิงอยู่ไฟ..... 61
ภาพที่ 3.6	การนำดินมากองที่หน้าบันไดบ้านเพื่อให้เด็กทำพิธีเหยียบพระแม่ธรณี..... 66
ภาพที่ 3.7	ตัวอย่างสาคำข้าวที่ให้แม่มาয় 2 คนถือเป็นรูปกากบาท บนหัวบันไดบ้าน..... 67
ภาพที่ 3.8	เด็กผู้ชายไว้ผมเปียบริเวณขวัญ..... 74
ภาพที่ 3.9	เด็กผู้หญิงไว้ผมจุก ก่อนมาทางด้านหน้า..... 75
ภาพที่ 3.10	เปลผ้า “สะเรียงหยาด”..... 82
ภาพที่ 3.11	เปลถัก “สะเรียงเจ”..... 83
ภาพที่ 3.12	เปลไม้ “สะเรียงชู”..... 84
ภาพที่ 3.13	ซีดีเพลงกล่อมเด็กของชาวมอญ โดยคุณป้าเสงี่ยม สังข์ทอง..... 86
ภาพที่ 3.14	เด็กผู้หญิงชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ใต้ตะปิ้ง..... 91
ภาพที่ 3.15	“ตะปิ้ง” หรือ “ต่างแห”..... 92
ภาพที่ 4.1	หมู่บ้านที่สร้างเป็นที่อยู่อาศัย มีรั้วติดกับชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่..... 101
ภาพที่ 4.2	ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ที่ประกอบอาชีพทำจาก..... 102

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ในสังคมมนุษย์ทุกสังคมย่อมต้องมีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ประเพณีและวัฒนธรรมของทุกชาติทุกภาษานั้นจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความแตกต่างของกลุ่มชน เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ตลอดจนเป็นภาพสะท้อนการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนเหล่านั้นเป็นอย่างดี จากการแสดงออกทางการปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรม แม้ว่าในชุมชนแต่ละแห่งจะมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันออกไป แต่จุดมุ่งหมายของขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านั้นก็ย่อมเป็นไปเพื่อชุมชนนั้น ประเพณีและวัฒนธรรมใดที่ในสังคมนั้นยังปฏิบัติอยู่ ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ๆ ยังมีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้น

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมนั้น และไม่ว่าจะเป็นสังคมใหญ่หรือสังคมเล็กก็ตามย่อมจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ยึดเหนี่ยวร่วมกันด้วยความเชื่อเดียวกัน เช่น เชื่อในอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เชื่อว่าอำนาจลึกลับนั้นสามารถดลบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นมนุษย์จึงหาทางสื่อสารกับอำนาจลึกลับนั้น ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การบวงสรวง การบูชา การทำขวัญ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้จะปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างสม่ำเสมอด้วยความเชื่อที่ว่าหากไม่ปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อแต่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษแล้วอาจจะเกิดสิ่งชั่วร้ายขึ้นแก่คนเหล่านั้นได้ ในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อสืบทอดกันมาอย่างสม่ำเสมอนี้เองทำให้เกิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้น

ชาวมอญซึ่งป็นกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน หนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีวัฒนธรรมของตนเองมาเป็นเวลาช้านาน อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมอีกชนชาติหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษา ศิลปกรรม คณิตรี กฎหมาย ศาสนา และอื่น ๆ อีกมาก สำหรับประเพณีก็ได้เป็นที่ยอมรับเช่นเดียวกัน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณีอีกหลาย ๆ อย่าง จะปฏิบัติกันแต่เฉพาะในหมู่ชนชาวมอญเท่านั้น และประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของชาวมอญตั้งแต่วัยแรกที่สุดของชีวิต คือขณะอยู่ในครรภ์จนกระทั่งถึงการตาย

ในพงศาวดารสมัยอยุธยา ปรากฏว่ามีกลุ่มชนชาวมอญ ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ในสมัยนั้น ทางประเทศไทยได้ให้การต้อนรับและจัดให้อยู่รวมกันในหมู่บ้านของพวกเขา มีการปกครองกันเองในระดับหมู่บ้านพร้อมทั้งให้สิทธิเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีความเชื่อของตน ชาวมอญมีความเชื่อในเรื่องผีอย่างมาก มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองและยังมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมของชาวมอญให้เห็นอยู่โดยทั่วไป จากหลักฐานที่ปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา นั้น ชาวมอญมีการตั้งถิ่นฐานกระจายตัวกันอยู่เป็นกลุ่มตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย ซึ่งในส่วนของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จะพบชาวมอญอยู่หลายส่วนด้วยกัน ใหญ่ ๆ และเป็นที่ยึดกัน เช่น ชาวมอญที่เกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ชาวมอญที่หมู่บ้านบางกระดี กรุงเทพมหานคร ชาวมอญที่ จ. สมุทรสงคราม และชาวมอญที่สามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

หมู่บ้านบางกระดี เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีประชากรชาวมอญอาศัยอยู่หนาแน่น ประมาณ 5,000 คน จำนวนประมาณ 600 หลังคาเรือน หมู่บ้านแห่งนี้ เป็นชุมชนมอญที่ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของมอญไว้ได้ดีจนถึงได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ดีงามของชุมชนแห่งนี้ และถึงแม้จะตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และความทันสมัยต่าง ๆ ก็สามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่ชาวมอญในหมู่บ้านนี้ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้ไม่ว่าจะเป็นสภาพบ้านเรือน หรือการดำเนินชีวิต รวมทั้งประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน พิธีรำผี พิธีเกี่ยวกับงานศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงฆ์น้ำพระ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ในแต่ละประเพณีมีพิธีกรรม รวมทั้งการปฏิบัติที่เป็นเอกลักษณ์ และก็มีผู้ทำวิจัยในเรื่องของประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญมากมายแตกต่างกันไป

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของชาวมอญ มีหลายประเพณีตั้งแต่ประเพณีแรกเกิด ประเพณีและความเชื่อในการตั้งชื่อ รวมทั้งในระหว่างการเลี้ยงดูช่วงขวบปีแรก ก็จะมีความเชื่อต่าง ๆ มากมายที่ปฏิบัติกันเรื่อยมาตั้งแต่อดีต เพื่อเป็นการรักษา ปกป้อง ค้ำครองเด็กให้อยู่อย่างปลอดภัย ซึ่งประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ นี้ได้แฝงไว้ซึ่งความคิด กลวิธี หรืออุบาย ในการเลี้ยงเด็กให้ปลอดภัย ซึ่งจัดได้ว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชาวมอญ ในเรื่องความเชื่อแต่ละอย่างที่ได้อธิบายกันมารุ่นต่อรุ่นนั้น มีที่มาที่ไป และความเชื่อบางอย่างก็มีนัยยะที่สำคัญ อย่างเช่น ความเชื่อในการให้เด็กไว้ผมจุก เปีย ซึ่งการไว้ผมจุกของเด็กชาวมอญน่าจะมีรากฐานมาจากความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” และอีกสาเหตุหนึ่งของการไว้ผมจุกนี้อาจจะมาจากเหตุผลเรื่องสุขภาพอนามัยของเด็กด้วย เพราะเด็กเกิดใหม่ ๆ จะโหลกส่วนที่เรียกว่ากระหม่อมยังต่อกันไม่สนิท หากไปโกนส่วนนั้นเข้าเด็กก็อาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ ดังนั้นในระยะแรกเกิด ก็ผูกเป็นความเชื่อเรื่องขวัญหรือวิญญาณของคนว่าต้องอยู่บริเวณนั้นด้วย และถึงแม้ว่ากะโหลกศีรษะมีความแข็งขึ้นแล้วก็ยังไมโกนผม ยังคงไว้ต่อไปจนแน่ใจว่าปลอดภัยแล้วจึงค่อยโกนผมออก คือเมื่อถึงวัยประมาณ 11-13 ปี

ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี ยังมีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กอีกมากมาย ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องของประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมาก และยังไม่มีความรู้ใครสักคนทำการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กในช่วงขวบปีแรกว่ามีความเป็นมา และมีรูปแบบอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างไร และยังมีพิธีกรรมหรือปฏิบัติตามประเพณีความเชื่อต่างๆ เหล่านี้กันอยู่หรือไม่

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
- 2.2 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 3.1 ขอบเขตด้านสถานที่ การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะชุมชนมอญหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

สาเหตุที่เลือก ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพราะชุมชนดังกล่าวประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมอญ ซึ่งมีความรักสงบและมีการสืบสานวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้ง ๆ ที่เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ยังมีกรรมร่วมกันในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ ไว้อย่างสม่ำเสมอ มีประเพณีในการทำบุญร่วมกันในพิธีสำคัญทางศาสนา มีความพยายามในการอนุรักษ์ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวมอญ ไม่ให้เลือนหายไปตามกาลเวลา

- 3.2 ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างต้องอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ชำนาญการเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก
 กลุ่มที่ 2 คุณแม่ที่กำลังมีบุตร หรือมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี ที่มีบรรพบุรุษหรือมี
 พื้นฐานดั้งเดิมเป็นชาวมอญซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน
 กรุงเทพมหานคร

3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล เป็นระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่
 เดือนพฤศจิกายน 2551 – เดือนตุลาคม 2552

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

1.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยประเพณี และความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก
 ช่วง ขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งในแต่ละ
 ะประเพณีจะมีข้อปฏิบัติที่มีลักษณะเป็นจารีตประเพณี ขั้นตอน พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเมื่อ
 ผู้วิจัยกล่าวถึงประเพณี จะหมายถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นจารีตประเพณี ขั้นตอน และพิธีกรรมที่
 เกี่ยวข้องกับแต่ละประเพณีด้วย

1.2 ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ปะโหนก” หมายถึง ผู้ที่รับสืบทอดค่านิยมซึ่งใน
 ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่สืบทอดค่านิยมผ่านบุตรชายคนเล็กของบ้าน ซึ่งอาจตรงกับคำที่ผู้ศึกษาค้นอื่น
 ใช้ว่า “ปาโหนก” “ปะโหนก” “อะโหนก” “อาโหนก”

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ประเพณีในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก หมายถึง สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบ ๆ กันมา
 เกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก ของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน
 กรุงเทพมหานคร จนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือประเพณี

5.2 ความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก หมายถึง ความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือ
 มนุษย์ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อทางศาสนา เกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของ
 ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งความเชื่อเหล่านั้นอาจจะ
 เกิดขึ้นจากความรู้สึกหรือด้วยเหตุผลก็ได้

5.3 พิธีกรรม หมายถึง วิธีการหรือกลวิธีที่มนุษย์คิดขึ้นตามความเชื่อ ทั้งความเชื่อ
 ฤทธิวิญญูญาณ เทวดา และความเชื่อทางศาสนา

5.4 ชุมชนชาวมอญ หมายถึง ชาวชาวไทยเชื้อสายมอญตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชุมชน หมู่บ้านบางกระดี แขวงเสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6. วิธีดำเนินการวิจัย

6.1 กำหนดรูปแบบการวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ

6.1.1 การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร โดยการค้นหาและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงและแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็นสองกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างแรกเลือกผู้ชำนาญการเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญที่อาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และกลุ่มตัวอย่างที่สอง คัดเลือกคุณแม่ที่กำลังมีบุตรหรือมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี ที่เป็นชาวมอญอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6.1.3 รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล โดยรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลทั้งหมดแล้วนำเสนอแบบพรรณนาความ

6.2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างต้องอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

6.2.1 ผู้ชำนาญการเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก จำนวน 5 คน

6.2.2 คุณแม่ที่กำลังมีบุตร หรือมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี ที่มีบรรพบุรุษหรือมีพื้นฐานดั้งเดิมเป็นชาวมอญซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน

6.2.3 เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

- (1) เป็นบุคคลที่มีเชื้อสายมอญโดยกำเนิด
- (2) เป็นบุคคลที่ไม่เคยย้ายถิ่นฐาน

6.3 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) แบบไม่มีโครงสร้างในการบันทึกข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

6.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

6.4.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้ศึกษาจากเอกสาร จากห้องสมุด รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์หรือเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ โดยรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

6.4.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จำนวน 2 แบบ โดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ประเภท และนำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแนวคิดเชิงทฤษฎี และเขียนรายงานผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ จากข้อมูลที่รวบรวมทั้งหมดจะถูกนำมาเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.5.1 การจัดระบบข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด

6.5.2 การจัดแยกหมวดหมู่ รูปแบบ และหัวข้อต่าง ๆ

6.5.3 การหาตัวเลือกในการอธิบายข้อมูล

6.5.4 การเขียนรายงานการวิจัย

ทั้งนี้ ส่วนสำคัญของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นก็จะเป็นการตีความ และวิเคราะห์เนื้อหา และข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

7.1 เพื่อให้ทราบถึงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

7.2 เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากสังคมภายนอก และผลกระทบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

7.3 เป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณี และความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

8. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในเรื่องประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระเดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในเรื่องนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนมากจะมีการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ชาวมอญ ในลักษณะเป็นภาพกว้าง ๆ และจะมีการกล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการเกิดในลักษณะภาพรวมบ้างในบางส่วน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทเอกสาร และประเภทงานวิจัย โดยในแต่ละประเภทจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญในประเทศไทย

8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ

8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวมอญ

8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญในประเทศไทย

8.1.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวมอญในประเทศไทย

อาภา ศรีสงคราม (2543) ในหนังสือเรื่อง “วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด” ได้สรุปเรื่องราวเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชนเกาะเกร็ด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีขอบข่ายครอบคลุมในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ศาสนพิธี ภาษา ศิลปกรรม โบราณสถาน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังและสืบทอดมรดกวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง และการส่งเสริมเพื่ออนุรักษ์สิ่งของที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นที่รู้จักไปทั่วทุกแห่ง ในหนังสือได้อธิบายเกี่ยวกับประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ในกรณีเรื่องประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ก็ได้อธิบายเป็นภาพรวมตั้งแต่การตั้งครรภ์ ข้อห้ามระหว่างตั้งครรภ์ และข้อพึงปฏิบัติระหว่างตั้งครรภ์ การบำรุงรักษาครรภ์ การอยู่ไฟ จนกระทั่งการเกิด เมื่อเด็กเกิดใหม่ ก็มีการเตรียมเครื่องแต่งตัว เครื่องใช้ของเด็ก เหล็กจาร หนังสือ และน้ำหมึก เพื่อทำพิธีลิจิตดวงชะตาลงบนหน้าผากเด็กเป็นต้น รวมทั้งได้อธิบายเกี่ยวกับประเพณีการ โคนจุกไว้อย่างละเอียด คนไทยเชื้อสายมอญ นิยมให้บุตรหลานไว้จุกโดยเน้นเรื่องการทำขวัญ เพราะการ โคนจุกเป็นการทำขวัญอย่างหนึ่งใน 3 อย่าง กล่าวคือ การทำขวัญของชาวไทยเชื้อสายมอญนั้นทำได้ 3 ครั้ง คือ การ โคนจุก การแต่งงาน และ

การบวช เรื่องของการทำขวัญเน้นหนักในเรื่องของโหรา ภาษที่ไพเราะและวาจาที่ศักดิ์สิทธิ์ ขวัญ ที่ให้กันมีถึง 9 ประการ รวมความแล้วก็คือการให้พรไปในทางที่ดี

จวน เครือวิชฌยาจารย์ (2548) ในหนังสือเรื่อง “ประเพณีมอญที่สำคัญ”

จวน เครือวิชฌยาจารย์ เป็นปราชญ์พื้นบ้านด้านมอญศึกษาแห่งตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ในหนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายมอญ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต รวมทั้งประเพณีในพุทธศาสนา ต่าง ๆ โดยผู้เขียนได้อธิบายความเป็นมาและรายละเอียดของพิธีต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายมอญแถบลุ่มแม่น้ำแม่กลองยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ ประเพณีดังกล่าวบางครั้งมีแนวปฏิบัติคล้ายๆกับชาวไทยเชื้อสายอื่น ๆ บางครั้งก็แตกต่างกันออกไป บางประเพณี เช่น ประเพณีการนับถือผีบ้าน ซึ่งเป็นประเพณีเฉพาะของชนชาวไทยเชื้อสายมอญนั้นผู้เขียน ได้ให้รายละเอียดของพิธีกรรมอย่างชัดเจน และในเรื่องของประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ จนกระทั่งคลอด ผู้เขียนก็ให้รายละเอียดต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของประเพณีและความเชื่อต่างๆ ได้อย่างชัดเจน โดยตอนหนึ่งกล่าวเกี่ยวกับการคลอดทารกไว้ว่า “มนุษย์เราในโลกนี้ ทุกคนกว่าจะเกิดมาเป็นคนมีตัวตนสมบูรณ์ได้นั้น แสนยากลำบากหนักหนาตั้งแต่อยู่ในครรภ์ของแม่แล้ว บ้างคลอดออกมาเป็นชาย บ้างก็เป็นหญิง ทุกคนต้องแบกภาระหนักของวิถีดำรงชีวิตให้อยู่รอดในโลก เป็นชายต้องทำงานหนักยากลำบากแสนเจ็ญ เป็นหญิงก็ต้องรับภาระหนักแสนทรมาน การคลอดทารกเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายไม่แพ้ชาย โบราณท่านกล่าวไว้ว่า ‘ชายยากลำบากยามล่องแพ หญิงแม่ยากลำบากตอนอยู่ไฟ’ นี่เป็นคำพังเพยโบราณ บัดนี้คูจะหมดกาลเวลาไปแล้ว

สุเอ็ด คชเสนี (2527) เขียนบทความเรื่อง “วัฒนธรรมประเพณีมอญ”

สุเอ็ด คชเสนี กล่าวว่ามอญเป็นชนชาติที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานชาติหนึ่งในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีวัฒนธรรมแบบฉบับของตนเองเป็นเวลายาวนาน ประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญ จะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมอญตั้งแต่ระยะแรกที่สุดของชีวิต คือขณะอยู่ในครรภ์ จนกระทั่งถึงการตาย ชาวมอญมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกันก็นับถือผีบรรพบุรุษกับผีอื่น ๆ ที่มีอิทธิฤทธิ์ รวมทั้งเทวดาอารักษ์ จึงเป็นเหตุให้มอญต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีหลาย ๆ อย่างให้เป็นที่ถูกใจของผีและเทวดาอารักษ์ นอกจากนี้ สุเอ็ด คชเสนี ได้กล่าวถึงประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด ไว้อย่างละเอียด โดยกล่าวว่ามอญเชื่อดวงชะตาของมนุษย์นั้นพระพรหมเป็นผู้ลิขิตให้ โดยการลิขิตหรือเขียนที่หน้าผาก เมื่อเด็กเกิดใหม่ก็เตรียมการได้ โดยการเตรียมเครื่องแต่งตัวเครื่องใช้ของเด็ก รวมทั้งเหล็กจารหนังสือและน้ำหมึก ผู้ทำพิธีถือน้ำกระเจาจันทน์ในขามเดินไปที่หัวบันได ร้องประกาศแก่เทวดาผู้จะมาลิขิตหน้าผากเด็กว่า บัดนี้เด็กคนนี้ได้มาเกิดแล้ว พร้อมกับพรมน้ำกระเจาจันทน์จากหัวบันได เรื่อยมาจนถึงตัวเด็ก เพื่อให้พระพรหมเอาเหล็กจารและน้ำหมึกลิขิตดวงชะตาลงบนหน้าผากเด็กคน

นั้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง ประเพณีการโกนจุก ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี ประเพณีการรำผี ประเพณีการทำศพของมอญ นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง วัฒนธรรมของมอญด้านอื่น ๆ ได้แก่วัฒนธรรมทางด้านภาษาและหนังสือ วัฒนธรรมทางด้านดนตรี และการละเล่นต่าง ๆ ของชาวมอญ ไว้อย่างละเอียด

8.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวมอญในประเทศไทย

อะระโท โอชิม่า (2536) ในงานวิจัยเรื่อง “ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชนมอญในเมืองไทย กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาการดำรงชาติพันธุ์มอญ โดยพิจารณาการแสดงออกและการเรียนรู้เอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ และพรมแดนชาติพันธุ์มอญในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชนมอญ ผลของการศึกษาพบว่าชนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อนกันอยู่ 2 ระดับคือ ในระดับที่เป็นคนไทย และในระดับที่เป็นชนมอญควบคู่กันไป ซึ่งการที่ชนมอญในชุมชนบ้านมนมีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งที่เป็นคนไทยนั้น ไม่ใช่ว่ามีเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทย แต่มีเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งของสังคมไทยหรือประเทศไทย ซึ่งหลายชาติพันธุ์ซับซ้อนอยู่ในระดับที่เป็นคนไทย ชนมอญในชุมชนบ้านมนแบ่งใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ของชาติพันธุ์มอญ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์และกาลเทศะ เช่นการแต่งกาย และการใช้ภาษา เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เขียนงานวิจัยนี้ยังพบอีกว่า สิ่งสำคัญที่จะนิยามความเป็นชนมอญในชุมชนบ้านมน คือเชื้อสายของชนมอญ โดยเฉพาะสายเลือดทางผู้ชาย และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนับถืออะลักษ์ เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผี นั้นเป็นกลไกสำคัญที่จะธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบทอดทางสายเลือด และการสืบทอดประวัตินี้ของชาติพันธุ์มอญ อีกนัยหนึ่งพิธีกรรมทางด้านพุทธศาสนาบางพิธีกรรม เช่น การทำบุญร่วมกันทั้ง 9 วัตร ในวันเข้าพรรษาและ วันออกพรรษา และพิธีเทศน์มหาชาติ เป็นต้นนั้น ได้รวบรวมกลุ่มชาติพันธุ์มอญกลุ่มย่อย ๆ เข้าไว้ด้วยกัน จึงทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์ มอญกลุ่มใหญ่ หรือขอบเขตวัฒนธรรม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการธำรงวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติพันธุ์มอญ ในขณะที่เดียวกัน คำว่าต่าง ๆ ของชนมอญก็มีหน้าที่สำคัญต่อการธำรงเอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ โดยการสืบทอดประวัตินี้และพิธีกรรมของชนมอญ และโดยการแสดงให้เห็นกฎและแบบอย่างการดำเนินชีวิตของชนมอญ

ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์ (2537) ในงานวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลาดเกิด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จ. นนทบุรี” จุดประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญในลักษณะที่ว่าภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในบริบทของสังคมไทยที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวมอญเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านต่าง ๆ

ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในด้านสังคมและการปกครองตนเอง การปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจในด้านการผลิตและการจำหน่ายจ่ายแจกเครื่องปั้นดินเผา การเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาและการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ในหมู่ครอบครัวและเครือญาติ แต่ในขณะเดียวกันชาวมอญก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญในสังคมไทย โดยสามารถธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้ได้ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี

พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา (2542) ในงานวิจัยเรื่อง “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีชาวมอญและปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวบ้านในหมู่บ้านเจดีย์ทอง ค. คลองควาย อ.สามโคก จ. ปทุมธานี จากผลการศึกษาพบว่าชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทองนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมาสู่สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปทางการศึกษา เนื่องจากได้ทำให้มีการใช้ภาษามอญน้อยลง หรือการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งทำให้แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามประเพณีทางด้านศาสนานั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เนื่องจากในหมู่บ้านนี้มีเจดีย์ที่สำคัญที่เป็นที่เคารพสักการะ ของชาวมอญในหมู่บ้าน และชาวมอญในละแวกใกล้เคียง ประกอบการมีผู้นำชุมชนที่เคร่งครัดในด้านการศาสนา จากการศึกษาพบว่าในเรื่องของประเพณีเกี่ยวกับการเกิดมีน้อยลง เนื่องจากการคลอดส่วนใหญ่เกิดที่โรงพยาบาลมากขึ้น จึงทำให้ยกเลิกพิธีกรรมต่าง ๆ ไป ยังเหลือเพียงประมาร้อยละ 22 เท่านั้น ที่ยังมีการทำพิธีร่อนกระดัง และ โคนผมไฟเด็กแรกเกิด เท่านั้น

8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ

8.2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวมอญ

อลิสรา รามโกมุต (2542) ในหนังสือเรื่อง “เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมน้ำเจ้าพระยา” หนังสือเล่มนี้ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนมอญเกาะเกร็ด อาชีพ วัฒนธรรม รวมทั้งได้รวบรวมประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญที่เกาะเกร็ด เช่น ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตในเรื่องของการเกิด การโกนผมไฟ การโกนจุก การบวช การปลูกบ้าน การแต่งงาน การทำศพ รวมทั้งประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ชาวมอญมีประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิดตั้งแต่ตั้งครรภ์จนกระทั่งคลอด ขณะตั้งครรภ์ผู้หญิงชาวมอญจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดหลายประการ เช่นการวางมะพร้าวผลหนึ่งไว้ที่หัวนอนและมีหม้อใส่ผงขมิ้นสำหรับผสมน้ำดื่มและอาบเชื่อว่าจะทำให้คลอดได้ง่าย ชาวมอญเกาะเกร็ดในอดีต ห้ามคนตั้งครรภ์

นั่งหัวบันได ห้ามอาบน้ำเวลากลางคืน เชื่อว่าจะทำให้เจ็บท้องมากและคลอดยาก และเมื่อคลอดแล้วให้นำรกใส่โองไบเล็ก ๆ ผึ่งไว้นอกบ้านแต่ไม่กำหนดว่าจะต้องผึ่งทิศใด เป็นต้น ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญเกาะเกร็ดเป็นชุมชนริมน้ำของกลุ่มคนที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเอาไว้ได้มากพอสมควรแม้จะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ กระแสวัฒนธรรมของสังคมเมืองและภาวะทางเศรษฐกิจทำให้ค่านิยม คติ ความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีมอญลดลงไปมาก คงมีอยู่เฉพาะประเพณีที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมของชุมชนเท่านั้น ส่วนการทำเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นแบบเดิมต้องแปรเปลี่ยนไปต้องผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทของที่ระลึกเป็นส่วนใหญ่ และนำของจากท้องถิ่นอื่นมาขายตามความต้องการของตลาด ด้วยสภาพสังคมที่สงวนวิถีชีวิตที่ราบเรียบของชุมชนมอญเกาะเกร็ดกำลังจะหมดไปกลายเป็นสังคมที่ต้องแข่งขันกันเพื่อความอยู่รอดเหมือนเช่นสังคมเมือง

สุจริตลักษณ์ ตีผดุง พรทิพย์ อรุณรัตน์ และประภาศรี คำสอาด (2542) ในหนังสือเรื่อง “สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ” ผู้เขียนได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามจากหมู่บ้านมอญที่บางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลานาน และยังคงเก็บรักษาภาษา วัฒนธรรม และประเพณีอันดั้งเดิมเอาไว้ได้ และยังได้ไปเก็บข้อมูลที่หมู่บ้านวังกะ ตำบลหนองลู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นชุมชนชาวมอญที่อพยพเข้ามาใหม่ นอกจากนั้นข้อมูลบางส่วนได้จากชุมชนชาวมอญ ตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และจากบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อีกด้วย หนังสือเล่มนี้ ได้ให้คำอธิบายในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นชาวมอญได้เป็นอย่างดี ทั้งในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภาษา รวมถึงความเป็นอยู่ของชาวมอญในประเทศไทย ทำให้มองเห็นภาพของชาวมอญได้อย่างชัดเจนมากขึ้น และในเรื่องประเพณีการเกิด ในหนังสือเล่มนี้กล่าวว่า ชาวมอญมีความเชื่อและข้อห้ามหลายอย่างเกี่ยวกับหญิงมีครรภ์ เช่น ห้ามบ้านที่มีคนตั้งครุฑทำพิธีมงคล ห้ามหญิงมีครรภ์นั่งพิงเสาบ้าน โดยเฉพาะเสาเอก เสาผี ฯลฯ และเมื่อผู้ที่เป็นภรรยาตั้งท้องได้ 2-3 เดือนสามีต้องตัดพินมา 9 ท่อนใหญ่ แล้วตั้งเป็นรูปกระโจมตากแดดไว้ ผู้ที่ผ่านไปมาเมื่อเห็นกระโจมนี้จะทราบทันทีว่าบ้านนี้จะมีการคลอดลูกในเร็ว ๆ นี้ และในวันที่เด็กคลอด ทันทีที่ได้ยินเสียงเด็กร้องผู้เป็นพ่อต้องล้มพินที่กระโจมทันทีเพื่อนำไปเป็นเชื้อไฟแล้วจึงไปขุดดินก้อนใหญ่มา 9 ก้อน เพื่อทำกันเตาสำหรับการอยู่ไฟของผู้เป็นแม่ เป็นต้น

8.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชาวมอญ

โฉน สนสกุล (2535) ในงานวิจัยเรื่อง “การธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ

ตลอดจนศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวมอญด้วยในขณะเดียวกัน จากการศึกษาพบว่าชาวมอญบางชั้นหมากมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ได้เป็นอย่างดีเพราะว่ามอญและไทยมีความสัมพันธ์แบบยอมรับกันโดยไม่มีอคติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้มีการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทยส่วนใหญ่ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนดังกล่าวได้แก่ นโยบายของรัฐ การศึกษา อาชีพ การแต่งงาน และการตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น อย่างไรก็ตามจากการศึกษา ยังพบอีกว่าชาวมอญบางชั้นหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มบางประการไว้จนถึงปัจจุบัน เอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเอกลักษณ์เหล่านั้นมีบางส่วนที่ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศด้วย

สุภาพร มากแจ้ง (2540) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” ผลการศึกษาพบว่า ชาวมอญบางกระดี่มีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนพึ่งตนเอง มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน มีช่างฝีมือประจำหมู่บ้าน มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ มีผู้อาวุโสประจำหมู่บ้านเป็นผู้ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับขนบประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ โดยตรวจสอบกับคัมภีร์โลกสิทธิ์และโลกสมุตติ ในช่วงที่ทำการวิจัยวิถีชีวิตของชาวมอญบางกระดี่มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงจากสังคมพึ่งตนเอง ไปสู่สังคมบริโภคนิยม ทำให้ชาวบางกระดี่มีฐานะดีขึ้นจากการขาย ในงานวิจัยนี้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งเรื่อง ประเพณีการโกนผมไฟหรือโกนจุกว่า ชาวมอญ บางกระดี่ไม่มีประเพณีการเกิดเหมือนมอญกลุ่มอื่น ๆ เมื่อหญิงตั้งครรภ์ก็เพียงจูดูรูปบอกกล่าว “ปะโนก” ให้รับรู้และปกป้องรักษาตนและบุตรในครรภ์มิให้เป็นอันตราย เมื่อคลอดบุตรแล้วกลับจากโรงพยาบาลพร้อมทารกก็จูดูรูปบอกกล่าวแก่ “ปะโนก” ให้รับรู้เช่นกัน ทารกนั้นนิยมให้ไว้ผมจุก ผมแกละ หรือผมโก๊ะ แล้วจึงทำพิธีโกนจุกต่อไป

วรรณิ วิชัยระหัต วิภาวัลย์ นบนอบ วิไลลักษณ์ เส็งประสาร ศิริกุล ดันสกุลพงศ์ และ อัจฉรา เจริญสุข (2547) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษานิทานพื้นบ้านชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” การศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและจัดประเภทนิทานตลอดจนวิเคราะห์ภาพสะท้อนวิถีชีวิต ของชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านครอบครัวและการเลือกคู่ครอง ด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และขนบธรรมเนียมประเพณี จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าชาวไทยรามัญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี มีชีวิตผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา นิทานส่วนใหญ่จึงเป็นนิทานชาดกที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้มีการกล่าวถึงประเพณีเกี่ยวกับการเกิดไว้ว่า ประเพณีการเกิดของคนมอญมีกิจกรรมและพิธีต่าง ๆ ที่ไม่

แตกต่างจากของคนไทยเท่าใดนัก เช่น ขณะที่ห้องอยู่ห้ามนั่งพึงเสาบ้าน โดยเฉพาะเสาเอกหรือเสาตีห้ามนั่งห้อยเท้าที่หัวบันไดบ้าน ห้ามไปงานศพ ห้ามอาบน้ำกลางคืน หรือห้ามเดินทางข้ามน้ำข้ามคลอง มีความเชื่อว่ามีผีอาศัยอยู่ตามตำแหน่งต่าง ๆ ที่กล่าวมา และมีการกล่าวถึงพิธีจ่อปู่ เป็นพิธีรับขวัญแม่และเด็ก ซึ่ง จะทำหลังจากมารดาคลอดได้ 3 วันแล้ว ซึ่งยังมีการกล่าวถึงประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญที่น่าสนใจอีกหลายประเพณีในงานวิจัยชิ้นนี้

8.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวมอญ

8.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาวมอญ

สุภรณ์ โอเจริญ (2541) ในหนังสือเรื่อง “มอญในเมืองไทย” หนังสือเล่มนี้นำเสนอถึงการอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยในลักษณะต่าง ๆ กัน ส่วนมากมักอยู่ในฐานะผู้ลี้ภัยการเมืองจากสภาวะการรุกรานของพม่า บ้างเข้ามาในฐานะเชลยสงคราม การอพยพของชาวมอญครั้งสำคัญ ๆ เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ นโยบายของไทยในการปกครองและการผสมกลมกลืนชาวมอญอพยพ ด้วยการจัดเขตที่อยู่อาศัยเป็นย่าน ๆ การยอมให้แต่งงานกับชาวไทย การยอมให้ชาวมอญอยู่ในฐานะไพร่หลวงรับราชการเช่นชาวไทย ต่อมาเมื่อสังคมไทยรับอิทธิพลความเจริญจากภายนอก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้ชาวไทยชาวมอญรับอิทธิพลของกันและกัน ใกล้ชิดกันมากขึ้นจากชาวมอญรุ่นแรก ๆ จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานจึงค่อย ๆ กลายเป็นชาวไทย ในเรื่องของวัฒนธรรมประเพณีของชาวมอญ ในหนังสือเล่มนี้กล่าวว่า ภาษาและขนบประเพณีตลอดจนความเชื่อเป็นเครื่องแสดงให้เห็นเอกลักษณ์ของชาวมอญที่แตกต่างไปจากไทย ในระยะแรกชาวมอญสามารถรักษาเอกลักษณ์ดังกล่าวไว้ได้เป็นอย่างดี เพราะยังอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในหมู่บ้านเดียวกันและค่อนข้างจะโดดเดี่ยว ต่อมาเมื่อมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้น อิทธิพลจากภายนอกได้เข้ามาปะปนอยู่ในสังคมมอญ ทำให้ไม่สามารถรักษาเอกลักษณ์ในด้านภาษาและขนบประเพณีไว้อย่างสมบูรณ์ได้

สุภา คชเสนี และคณะ (2551) ในหนังสือ “อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี” หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงประวัติของตระกูล คชเสนี รวมถึงประวัติความเป็นมาของชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและประวัติและการสร้างถิ่นฐานของชาวมอญกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น ชาวมอญปากกัด ชาวมอญบางกระดี่ ชาวมอญ จ. สมุทรสาคร ชาวมอญ จ. ราชบุรี ชาวมอญกระทุ่มมีด ชาวมอญเกาะเกร็ด และชาวมอญบางขันหมาก และยังได้รวบรวมขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ ของชาวมอญ ตั้งแต่ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดจนถึงการตาย รวมถึงได้อธิบายถึงสภาพบ้านเรือน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และอาชีพต่าง ๆ ของชาวมอญแต่ละกลุ่มไว้อย่างละเอียด ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนี ได้กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม

ประเพณีของชาวมอญว่าในปัจจุบันมีการปฏิบัติลดน้อยลงเป็นลำดับ ซึ่งคงจะต้องโทษว่าเป็นเพราะสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งปัญหาการศึกษาของผองชนสมัยใหม่ที่เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นของล้าสมัยและปราศจากคุณประโยชน์ ในส่วนของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ในหนังสือเล่มนี้ ตอนที่หนึ่งซึ่งสรุปโดยคุณพิศาล บุญผูก กล่าวว่าชาวมอญบางกระดี่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของตนไว้ได้อย่างดีมาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากที่อยู่อาศัยตั้งอยู่เฉพาะกลุ่มของคนมอญบางกระดี่ ไม่มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ของชาวมอญเข้าไปปะปน และประเพณีที่สำคัญของคนมอญบางกระดี่ที่ยังมีการธำรงไว้ เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด พิธีโกนจุก พิธีบวชนาค พิธีแต่งงาน พิธีรำผี พิธีเกี่ยวกับงานศพ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีสงน้ำพระ ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรดอกไม้ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีการแต่งกายแบบมอญ การเล่นตะแยมมอญ การเล่นสะบ้ามอญ ภาษาและหนังสือมอญ ฯลฯ

บทที่ 2

ภูมิหลังของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

ชาวมอญในประเทศไทยมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจัดกระจายกันออกไปเป็นกลุ่ม ๆ ทั้งในกรุงเทพมหานคร และตามจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีการของการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มตนไว้อย่างมั่นคง ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เป็นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร อยู่ใกล้กับความเจริญและความทันสมัยต่าง ๆ แต่ชาวมอญกลุ่มนี้ก็ยังสามารถดำรงวิถีชีวิตตามแบบฉบับวัฒนธรรมชาวมอญของตนและมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ไว้ได้อย่างดีจนถึงถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดใจของชุมชนแห่งนี้

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา การอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวมอญ โดยภาพรวม และจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ทั้งนี้ในแต่ละหัวข้อที่ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นั้น ผู้วิจัยจะมีการสอดแทรกเนื้อหาของภาพรวมชาวมอญบ้าง เพื่อให้เห็นถึงข้อมูลชัดเจนมากยิ่งขึ้นและเพื่อเป็นการให้ข้อมูลพื้นฐานและเชื่อมโยงไปสู่งานวิจัยในบทต่อ ๆ ไป

1. ความเป็นมาของชาวมอญ

“ชาวมอญ” เป็นชนเผ่ามองโกลอยด์ (Mongoloid) ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีน นักปราชญ์ทางภาษาศาสตร์ ได้จัดภาษามอญไว้ในภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) หรือบางทีก็เรียกว่า ตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) หมายถึงภาษาเอเชียตะวันออกเฉียง พวกมอญเรียกตนเองว่า “รมัน” (Reman) แล้วเพี้ยนมาเป็น “มอญ” และเรียกชื่อประเทศของตนเองว่า “รามัญประเทศ” ส่วนพม่ามักเรียกมอญว่า “ตะเลง” (สุภา คชเสนี และคณะ 2551 : 84)

1.1 ชาวมอญช่วงก่อนอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

หลังจากที่ชาวมอญได้อพยพออกจากประเทศจีนลงมาทางใต้ได้มาตั้งอาณาจักรขึ้นทางฝั่งตะวันออกเฉียงของแม่น้ำอิระวดีในบริเวณพม่าตอนล่าง อาณาจักรมอญต้องล้มลุกคลุกคลานอยู่ตลอดระยะเวลากว่า 700 ปี ที่ตั้งอยู่ในพม่าตอนล่างเพราะศึกภายในและภายนอก ซึ่งมีพม่าเป็น

ศัตรูสำคัญ ในระหว่างนั้นชาวมอญได้พากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามชาวมอญเหล่านั้นก็ได้มาเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของไทย และได้สืบลูกหลานมาจนกระทั่งปัจจุบัน และอยู่ร่วมกับคนไทยอย่างเป็นทางการเป็นหนึ่งเดียวกัน

หลังจากที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิรวดีในพม่าตอนล่างแล้ว ชาวมอญได้ตั้งอาณาจักรของตนขึ้น โดยมีศูนย์กลางความเจริญในระยะแรกหลายแห่งด้วยกัน คือ สะเทิม (Thaton) ทวันเท (Twante) ทะละ (Dala) และหงสาวดี (Pegu) ซึ่งต่างก็เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกัน และได้สร้างสมอารยธรรมความเจริญต่าง ๆ มากมาย ดังปรากฏว่า ในพุทธศตวรรษที่ 16 อาณาจักรมอญที่สะเทิมเจริญถึงขีดสุดยิ่งกว่าอาณาจักรใด ๆ ในบริเวณใกล้เคียง ทั้งด้านวัฒนธรรมศาสนาและการค้า แต่มอญก็ไม่สามารถรักษาอาณาจักรของตนไว้ได้ เพราะทันทีที่พม่าซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ทางตอนเหนือ สามารถตั้งอาณาจักรเป็นปึกแผ่นขึ้นได้ที่พุกามก็ได้แผ่อำนาจลงมาจากรานมอญ มอญจึงต้องสูญเสียอิสรภาพแก่พม่าใน พ.ศ. 1600 สงครามครั้งนี้แม้ว่ามอญจะเป็นฝ่ายแพ้สูญเสียเอกราชให้แก่พม่า แต่วัฒนธรรมของชาวมอญก็มีอิทธิพลเหนือพม่าอย่างชัดเจน เนื่องจากในสมัยนั้นพระเจ้าอนิรุฑได้กวาดต้อนนักปราชญ์ ช่างฝีมือ ต่าง ๆ จากสะเทิมไปพุกาม เพื่อไปหล่อหลอมศิลปวัฒนธรรมประจำชาติพม่าขึ้น และมีการดัดแปลงตัวหนังสือของมอญไปใช้เป็นตัวหนังสือของพม่า มีการรับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมอญรวมทั้งพุทธศาสนาไปใช้อย่างแพร่หลาย (สุภรณ์ โอเจริญ 2541 : 17-18)

ประวัติศาสตร์มอญในกลุ่มแม่น้ำอิรวดีนับแต่นั้นมาเป็นเรื่องของการทำสงครามกับพม่าเพื่อความเป็นอิสระบ้าง เพื่อรักษาอาณาจักรของตนบ้างเรื่อยมาเป็นเวลากว่า 700 ปี จนกระทั่งถูกพม่ารวมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ใน พ.ศ. 2300 ตามนโยบายของพม่าที่พยายามแผ่อำนาจเข้าครอบครองมอญและรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรตนเอง เนื่องจากอาณาจักรมอญมีความสำคัญต่อพม่าอย่างมากทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านการเมืองเพราะตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์และมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศทางทะเล ในขณะที่พม่าตั้งอยู่ในบริเวณที่เป็นภูเขาและที่สูงซึ่งไม่อุดมสมบูรณ์ทั้งยังถูกมอญปิดกั้นการติดต่อกับนานาชาติทางทะเลอีกด้วย มอญจึงเป็นเหมือนอู่ข้าวอู่น้ำสำคัญของพม่า อีกทั้งมอญตั้งอยู่ระหว่างไทยกับพม่าซึ่งเป็นศัตรูกัน มอญจึงถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญซึ่งพม่าได้อาศัยเป็นฐานทัพและเส้นทางเดินทัพเข้ามารบกับไทย และยังเป็นแหล่งระดมพลเพื่อเข้าร่วมในกองทัพไปทำสงครามกับไทยอีกด้วย

ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ความพยายามของมอญในการตั้งอาณาจักรอิสระของตนได้ประสบผลสำเร็จถึง 2 ครั้ง ใน พ.ศ. 1830 พระเจ้าฟ้ารั่ว หรือ วาเรอ (Wareu) ได้กอบกู้เอกราชและสถาปนาราชวงศ์ชาน – ตะเลง (Shan – Talaing) ขึ้นปกครองอาณาจักรมอญ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เกาะตะมะ ราชวงศ์นี้ได้ปกครองอาณาจักรมอญสืบต่อมาจนถึง พ.ศ. 2082 ในระหว่างนั้นได้มี

การย้ายเมืองหลวงจากเกาะตะมะไปยังหงสาวดี ในพ.ศ. 1912 เพื่อให้ปลอดภัยจากการโจมตีของฝ่ายไทย กษัตริย์ที่เด่นและมีชื่อเสียงของราชวงศ์นี้ได้แก่ พระเจ้าราชาธิราช (Razadarit พ.ศ. 1928 – 1966) ซึ่งเป็นผู้รวบรวมอาณาจักรมอญในพม่าตอนล่างทั้งหมดเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันเป็นครั้งแรก พระยาวาระ (Binnyawaru พ.ศ. 1989 – 1993) ผู้มีชื่อเสียงในความเที่ยงธรรมในการปกครอง และพระเจ้าธรรมเจดีย์ (Dammazedi พ.ศ. 2015 – 2035) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักปกครองที่ดีเยี่ยม และยังได้ทำการปฏิรูปพุทธศาสนาในอาณาจักรมอญ ทั้งด้านพิธีกรรม และวินัยสงฆ์ เป็นต้น ความเจริญของมอญในยุคนี้สิ้นสุดลง เพราะถูกพม่าแห่งราชวงศ์ตองอูรุกราน และถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพม่าอีกครั้งหนึ่ง ใน พ.ศ. 2082 แม้ว่าพระเจ้าตะเบงชเวตี้ (Tabinshwehti พ.ศ. 2044 – 2093) จะทรงมีนโยบายที่จะสมานไมตรีกับมอญ และรวมมอญกับพม่าเข้าเป็นชาติเดียวกันถึงกับทรงย้ายราชธานีมาอยู่ที่หงสาวดี และรับอารยธรรมต่าง ๆ จากมอญมาใช้ในพม่า แต่พอสิ้นรัชกาลของพระองค์ มอญก็ต้องประสบกับความเดือดร้อน เนื่องจากกษัตริย์พม่าองค์ต่อ ๆ มาปกครองมอญอย่างกดขี่ และยังบีบบังคับในเรื่องภาษี และการเกณฑ์แรงงานในกิจการต่าง ๆ ทั้งในยามสงบและยามมีศึกสงคราม เป็นเหตุให้มอญก่อการจลาจลอยู่เนือง ๆ และในที่สุด ตอนปลายราชวงศ์ตองอู ขณะที่พม่าต้องผจญทั้งศึกย่อยและสงครามกับไทย มอญก็สามารถรวบรวมกำลังและประกาศอิสรภาพอีกครั้งใน พ.ศ. 2283 โดยมีสมิงทอพุทธเกษ (Smin Htaw Buddhageti พ.ศ. 2283 – 2290) เป็นหัวหน้า หลังจากที่ตั้งมั่นที่หงสาวดีแล้ว มอญได้ขยายอาณาเขตขึ้นไปทางเหนืออย่างรวดเร็ว ยึดได้แปร ตองอู และรุกขึ้นไปตามลุ่มแม่น้ำอิระวดีจนกระทั่งถึงอังวะใน พ.ศ. 2290 พระยาทะเล (Binnya Dala พ.ศ. 2290 – 2300) ได้ครองอำนาจแทนสมิงทอ ก็ได้ทำการขยายอาณาเขตต่อไปยึดได้คยอกเซ (Kyaukse) ใน พ.ศ. 2294 และอังวะใน พ.ศ. 2295 แต่ชัยชนะของมอญก็เป็นอยู่เพียงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เพราะในไม่ช้าพม่าก็มีผู้ก่อกบฏคนหนึ่งแห่งเมืองมุกโซโบ (Moksobomyo) คือ อลองพญา ซึ่งได้ตีกองทัพมอญแตกพ่ายจนต้องถอยออกจากที่มั่นทางเหนือและอลองพญายังได้ยกกองทัพตามลงมาปราบมอญจนถึงหงสาวดีและได้มอญไว้ในอำนาจโดยเด็ดขาดใน พ.ศ. 2300 มอญจึงถูกรวมเป็นส่วนหนึ่งของพม่าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยไม่มีโอกาสฟื้นตัวได้อีกจนกระทั่งปัจจุบัน (สุภรณ์ โอเจริญ 2541: 19-22)

1.2 ชาวมอญช่วงอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

การที่ชาวมอญที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่ออิสรภาพและความอยู่รอดของตนเอง ตลอดจนความเดือดร้อนที่ได้รับจากการปกครองอย่างกดขี่ของพม่าและถูกบีบบังคับในเรื่องการเก็บภาษีและการเกณฑ์แรงงาน ทั้งยังรู้สึกไม่ปลอดภัยที่จะอยู่ในหัวเมืองมอญ ซึ่งได้กลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ระหว่างไทยกับพม่าซึ่งเป็นศัตรูกัน ทำให้ชาวมอญพากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ด้วยเห็นว่าเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพ และกษัตริย์ไทยเต็มพระทัยในการต้อนรับทุก

โอกาส ชาวมอญเองก็มีความคุ้นเคยในเส้นทางเข้าสู่ประเทศไทยเพราะเคยถูกพม่าเกณฑ์เข้ามารบกับไทยบ่อย ๆ ยิ่งไปกว่านั้นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมของไทยยังคงคล้ายคลึงกับมอญ คือมีลักษณะภูมิประเทศและอากาศแบบเดียวกัน ประชากรมีอาชีพทางเกษตรกรรม มีความเป็นอยู่และอาหารการกินคล้ายกัน และที่สำคัญคือ นับถือศาสนาเดียวกันคือ ศาสนาพุทธ ทำให้มอญเลือกที่จะอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เมื่อต้องการหาที่ตั้งหลักแหล่งใหม่เพราะเมื่อเข้ามาแล้วสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมใหม่ได้ง่าย (สุภา คชเสนี และคณะ 2551 : 86)

1.2.1 การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

- 1) เข้ามาในฐานะเป็นเชลยสงครามเช่น ใน พ.ศ. 2138 สมเด็จพระนเรศวรเสด็จยกกองทัพไปตีหงสาวดี แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ เมื่อเสด็จยกทัพกลับ พระองค์ก็ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญในมณฑลหงสาวดีเข้ามาเป็นเชลยจำนวนมาก
- 2) เข้ามาโดยการหลบหนีออกจากกองทัพพม่า ซึ่งมักเกณฑ์ให้ไปทำสงครามอยู่เสมอ เช่นการอพยพของมอญในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ประมาณ พ.ศ. 2205 คราวพม่าเกณฑ์มอญไปรบศึกช่อ
- 3) เข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง ภายหลังจากที่ได้ก่อการกบฏและถูกปราบ เช่นการอพยพเข้ามาในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หรือเข้ามาเมื่อไม่พอใจในภาวะความเป็นอยู่ของตนเพราะถูกพม่ากดขี่เบียดเบียน เช่น การอพยพเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อเทียบจำนวนแล้วส่วนใหญ่มอญจะอพยพเข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัยและมาด้วยความสมัครใจมากกว่าที่จะมาในลักษณะของการถูกกวาดต้อนเป็นเชลย และชาวมอญที่อพยพเข้ามานั้น ส่วนมากเป็นชาวมอญที่มาจากเมืองเมาะตะมะ เพราะเป็นเมืองที่อยู่ใกล้พรมแดนไทยและเป็นชุมทางซึ่งมีทางร่วมเข้าสู่ประเทศไทย 2 สาย เมืองเมาะตะมะเป็นเมืองที่ได้รับความกดดันและบีบคั้นจากพม่ามากเนื่องจากพม่ามักใช้เป็นสถานที่ประชุมทัพก่อนยกมาตีประเทศไทย และยังมีการเกณฑ์เสบียงอาหารและชาวเมืองเข้ากองทัพอีกด้วย ทำให้ชาวมอญที่นั่นได้รับความเดือดร้อน จึงพยายามที่จะเป็นกบฏต่อต้านพม่า เมื่อไม่สำเร็จก็พากันอพยพหนีมาเมืองไทย นอกจากนี้ยังมีมอญอพยพจากเมืองอื่น ๆ เช่น หงสาวดี เมาะลำเลิง แครง เริง เป็นต้น (สุภรณ์ โอเจริญ 2519 : 44-45)

1.2.2 การอพยพครั้งสำคัญของชาวมอญ

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ปรากฏว่า มีการอพยพของชาวมอญครั้งสำคัญ ๆ จำนวน 9 ครั้ง ดังนี้

- 1) อพยพเข้าสู่ประเทศไทยในสมัยอยุธยา 6 ครั้ง คือ

- (1) ในสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช (พ.ศ. 2082)
  - (2) ในสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2127)
  - (3) ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2136)
  - (4) ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2175)
  - (5) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2203)
  - (6) ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2290)
- 2) การอพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2358) จำนวน 2 ครั้ง
- 3) การอพยพเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367) จำนวน 1 ครั้ง

ตามหลักฐานที่มีการจดบันทึกเอาไว้มีการอพยพทั้งสิ้น 9 ครั้ง แต่มีการสันนิษฐานว่ามีชาวมอญอพยพเข้ามาอย่างไม่เป็นทางการอีกมาก เช่นการอพยพเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตหัวเมืองชั้นนอก มิได้อพยพเข้ามาถึงเขตเมืองชั้นใน (สุภรณ์ โอเจริญ 2541 : 52 - 74 และ นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2546 : 52 - 64)

1.3 นโยบายของไทยที่มีผู้อพยพชาวมอญ

เมื่อชาวมอญเดือดร้อนจากปัญหาภาวะสงครามกับชาวพม่า ก็มักจะมีหนังสือลับเข้ามากราบบังคมทูลฯ ต่อพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อขออพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ซึ่งนโยบายของไทยที่มีต่อชาวมอญอพยพ คือ การต้อนรับด้วยความยินดี เพราะคนไทยก็ได้รับผลดีด้วยคือการเพิ่มแรงงานการผลิตในภาคเกษตรกรรม และยังเป็นกำลังสำคัญในการป้องกันประเทศ และสร้างอาณาจักรไทยให้เข้มแข็ง ทางของไทยจะจัดเตรียมกองทัพพร้อมเสบียงอาหารออกไปรับชาวมอญอพยพเมื่อชาวมอญได้เข้ามาอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยจะพระราชทานที่ดิน อุปกรรมก่อสร้าง และจัดสถานที่ให้ปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัย โดยมากจะเป็นย่านริมน้ำและใกล้พระนครหรือชานพระนคร เนื่องจากสะดวกต่อการสัญจร และมีความอุดมสมบูรณ์ในการดำรงชีวิต รวมทั้งยังให้สิทธิในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการประกอบอาชีพได้โดยอิสระ

การที่ชาวมอญพากันอพยพเข้ามาบ่อย ๆ และบางครั้งก็เข้ามาโดยไม่มีการบันทึก ทำให้เราไม่ทราบจำนวนชาวมอญทั้งหมดในประเทศไทย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ชาวมอญเหล่านั้นได้มีการผสมกลมกลืนเป็นไทย และรูปร่างหน้าตาก็คล้ายกับคนไทย จนบางครั้งก็แยกไม่ออกว่าเป็นมอญหรือไทย

ตลอดระยะเวลากว่า 700 ปี ที่มอญมาตั้งอาณาจักรอยู่ในพม่าตอนล่าง อาณาจักรมอญต้องล้มลุกคลุกคลาน เพราะการแก่งแย่งอำนาจภายในและการรุกรานจากภายนอกโดยมีพม่าเป็นศัตรูสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่า หลัจากที่มอญตกเป็นของพม่าใน พ.ศ. 1600 แล้ว มอญพยายามดิ้นรนเพื่อเอกราชของตนและสามารถปลื้มตัวเป็นอิสระได้ 2 ครั้ง แต่รวมระยะเวลาที่เป็นอิสระปกครองตนเองก็มีเพียง 2 ศตวรรษครึ่ง นอกนั้นเป็นระยะเวลาที่มอญอยู่ใต้การปกครองของพม่า ซึ่งปกครองมอญอย่างกดขี่ และยังบีบบังคับในเรื่องการเกณฑ์แรงงานและการเก็บภาษี ทำให้ชาวมอญได้รับความเดือดร้อนมาก จึงพากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยอยู่เนือง ๆ ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัฐบาลไทยได้ให้การต้อนรับและจัดให้อยู่รวมกันในหมู่บ้านของตน มีการปกครองกันเองในระดับหมู่บ้าน โดยการตั้งผู้นำชาวมอญที่ได้รับความนิยมนับถือในหมู่บ้านของตนเป็นหัวหน้าปกครองชาวมอญในหมู่บ้านนั้น ๆ และยังให้สิทธิเสรีภาพแก่ชาวมอญในการประกอบกิจกรรมตามขนบประเพณีความเชื่อของตน (สุภา กษสณี และคณะ 2551 : 84-92)

1.4 สถานะของชาวมอญในประเทศไทย

ชาวมอญในประเทศไทยมีฐานะเป็นไพร่หลวง เช่นเดียวกับคนไทย ซึ่งมีหน้าที่รับราชการตามระยะเวลาที่กำหนด ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไพร่หลวงรามัญมีหน้าที่สำคัญในการสืบข่าวศึก และลาดตระเวนปลายด่านที่ติดกับพม่า ต่อมาในสมัยรัชการที่ 5 ได้โอนมาเป็นพลตระเวนและทหารเรือตามลำดับ ชาวมอญอพยพเหล่านี้ได้เข้ามาเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของไทย ซึ่งได้ทำคุณประโยชน์ให้กับราชการไทยและยังมีความจงรักภักดีต่อกษัตริย์และแผ่นดินไทย เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ชาวมอญเหล่านั้นก็มีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมไทย เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมที่เอื้อต่อการผสมกลมกลืน เช่น ความคล้ายคลึงกันในด้านรูปร่าง หน้าตา อาชีพ การนับถือศาสนา เป็นต้น ยิ่งในปัจจุบันแล้ว มอญกับไทยก็แทบจะไม่มี ความแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอญกับไทย จึงเป็นความสัมพันธ์แบบยอมรับซึ่งกันและกัน เป็นมิตรกัน หรือมีความสัมพันธ์เชิงบวก คือ มีการยอมรับกันว่าเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ไม่มีอคติต่อกัน และไม่มีการแข่งขันกัน (นิยพรธม วรรณศิริ 2521 : 129) และทางการไทยรวมทั้งประชาชนคนไทยเองไม่ได้ถือว่าชาวมอญเป็นชนต่างชาติ ให้สิทธิในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ การนับถือศาสนา การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ และการดำเนินชีวิตตามขนบธรรมเนียมตามแบบอย่าง ที่ชาวมอญได้เคยยึดถือปฏิบัติกันมาแต่เดิม โดยไม่มีการหวงห้าม ขุนนางมอญและหัวหน้ากลุ่มที่อพยพเข้ามาใน พระมหากษัตริย์ไทยก็ได้โปรดเกล้าฯเป็นขุนนางระดับสูง ส่วนไพร่พลเรือนก็มีเสรีภาพเช่นเดียวกับชาวไทย สามารถเลือกประกอบอาชีพของตนได้ตามความถนัด มีบทบาทอยู่ในสังคมเท่าเทียมกับพลเมืองไทยโดยทั่วไป

ในปัจจุบันคนไทยจะนึกถึงคนมอญในฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ เป็นของตนเอง เช่น มีภาษาพูดของตนเองที่แตกต่างไปจากภาษาไทยเป็นอย่างมาก มีความเชื่อในเรื่องผีอย่างเหนียวแน่น มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง และคนมอญยังรวมตัวกันอยู่ในหมู่บ้านเป็นสังคมของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมของชาวมอญให้เห็นอยู่โดยทั่วไป และในด้านความรู้สึกของคนไทยเองนั้น คนไทยคิดว่า คนมอญคือคนไทย คนมอญเองก็ได้ทำตัวเป็นคนไทยตลอดมา เข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาไม่ว่าในแง่ใดต่อสังคมไทยทั้งสิ้น (พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา 2542 : 4)

2. ประวัติความเป็นมาของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

หมู่บ้านบางกระดี่ เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่สองฝั่งคลองสนามชัย หมู่บ้านบางกระดี่มีสมาชิกประมาณ 5,000 คน จำนวนประมาณ 600 หลังคาเรือน หมู่บ้านบางกระดี่เป็นชุมชนมอญที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของมอญไว้ได้ดีจนถึงถือว่า เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นสภาพบ้านเรือนหรือการดำเนินชีวิต ดังคำขวัญของสำนักงานเขตบางขุนเทียนที่ว่า

ศูนย์อุตสาหกรรมใหญ่	หลวงปู่ไป่วัดกำแพง
แหล่งตำนานพระเจ้าเสื่อ	เหลื่อเชื้อทะเลงาม
ตามโครงการพระราชดำริ	งามไม่มีที่ติสาวรามัญ
ระบือลั่นกุ่มกุ่ม	ชาวประชาล้าลือ

นี้แหละคือ “บางขุนเทียน”

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศพม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ดินแดนส่วนนี้เป็นดินแดนของอาณาจักรมอญมาก่อน เมื่อดินแดนส่วนนี้ถูกอังกฤษยึด คนมอญที่มีความคิดที่จะกอบกู้เอกราชของตนคืน ตลอดจนคนมอญในเมืองไทยที่คิดจะเดินทางกลับเมืองมอญ จึงเกิดการสังเผล เพราะไม่แน่ใจว่าอังกฤษมีนโยบายอย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรต่อไป เหตุผลทั้งสองประการนี้ที่ทำให้ คนมอญสมัยนั้น ยังคงอยู่ในพระราชอาณาจักรไทยต่อไป แต่ขณะนั้นจำนวนสมาชิกในหมู่บ้านมอญต่าง ๆ มีเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องหาพื้นที่หรือแหล่งทำมาหากินให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนมอญที่อยู่บริเวณใกล้อ่าวไทย ต้องหาแหล่งปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักที่จำเป็นสำหรับบริโภคและไว้จำหน่าย คนมอญจึงเริ่มขยายชุมชนไปยังแหล่งที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก เช่น มอญพระประแดง เริ่มไป

ทำนาแถวบางนา พระโขนง และขยายไปเรื่อย ๆ ทางบางบ่อ บางพลี หัวตะเข้ ลาดกระบัง หนองจอก มีนบุรี ส่วนมอญปากเกร็ด ไปทำนาบริเวณทุ่งสีกัน หลักสี่ ทุ่งสองห้อง ลาดหลุมแก้ว ปทุมธานี และมอญทางสามโคกได้แยกไปอยู่แถวธัญบุรี ลำลูกกา คลองหลวง ลาดหลุมแก้ว เป็นต้น ในขณะที่คนมอญกำลังหาแหล่งทำกินนั้น บ้านบางกระดี่คงมีอยู่ก่อนแล้ว แต่ไม่เป็นชุมชน ทั้งนี้ เพราะคำว่า บางนั้น แสดงว่าเป็นแหล่งที่มีชาวบ้านไปขุดคลองขนาดย่อมไว้ก่อนแล้ว และคงชุกชุมด้วยปลากระดี่ จึงเรียกว่า บางกระดี่ และไม่ใช่ว่ามอญ ถ้าคนมอญจะเรียกหมู่บ้านมอญเป็นภาษามอญ มักจะขึ้นต้นด้วย คำว่า “กวาน” ซึ่งแปลว่าหมู่บ้าน การที่มีคำว่า “บาง” อยู่ด้วยนั้น ต้องเป็นคำในภาษาไทย และคนไทยเรียกกันมาก่อนที่คนมอญจะมาอยู่ แต่อาจจะรกร้างไปเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตก

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการพัฒนาย่านบางขุนเทียน และคลองด่านอย่างมาก ดังได้กล่าวมาแล้ว ขณะนั้นชุมชนคนมอญขนาดใหญ่ได้เกิดขึ้นที่ปากลัด มหาชัย และบางไส้ไก่ คลองบางหลวงมาก่อนแล้ว คนมอญในแหล่งชุมชนใหญ่ ๆ ดังกล่าว ต้องหาแหล่งทำมาหากิน และเนื่องจากบริเวณบางกระดี่ เป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าจาก ป่าหวายและฝืน เพราะมีป่าชายเลนขนาดใหญ่ ในสมัยนั้น จากและฝืน เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อคนไทย โดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ . ซึ่งทุกครัวเรือนก็ต้องการจากมุงหลังคาบ้านเรือน และใช้ฝืนในการหุงต้มอาหาร คนมอญในสมัยต้นรัตนโกสินทร์จึงเป็นผู้ผูกขาดการขายจาก ขายฝืน และอีกอาชีพที่สำคัญคือการผลิตเครื่องปั้นดินเผา โอ่ง อ่าง หม้อ กระทะ ครก ฯลฯ จึงมีคนมอญเริ่มจับจองพื้นที่บริเวณบางกระดี่ เพื่อการผลิตจากและฝืน

ดังนั้นจากข้อสันนิษฐานต่าง ๆ คนมอญบางกระดี่ น่าจะเป็นคนมอญที่มาตั้งหลักแหล่งเพื่อขยายแหล่งทำมาหากิน ประกอบอาชีพเย็บจาก และตัดฝืน เนื่องจากอาชีพการเย็บจากตัดฝืนเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี จึงทำให้คนมอญอพยพมาอยู่รวมกันที่บ้านบางกระดี่มากยิ่งขึ้น จนบ้านบางกระดี่เป็นชุมชนมอญที่ใหญ่มากแห่งหนึ่ง

ปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีโครงการที่จะส่งเสริมให้ชุมชนมอญบางกระดี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยวบ้านมอญบางกระดี่ขึ้น และร่วมกันจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชน ในบ้านที่มีความพร้อมขึ้นหลายแห่งด้วยกัน และพิพิธภัณฑ์หลังแรกที่เรียกว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพิพิธภัณฑ์ชุมชนบางกระดี่ก็คือ “ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่” ซึ่งรวบรวมเอาของเก่าทั้งหลายมาจัดแสดงไว้ เพื่อให้คนที่ไม่ใช่ชาวมอญหรือชาวมอญรุ่นใหม่ที่ไม่เคยเห็นได้ทราบถึงความเป็นอยู่ของชาวมอญสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นตุ๊กตากับข้าว เตาไฟ ถ้วยชาม คัมภีร์อักษรมอญ เครื่องประดับ โบราณ ฯลฯ นอกจากนั้นในพิพิธภัณฑ์ยังจัดเป็นมุมต่าง ๆ

ที่จำลองให้เป็นวัฒนธรรมของชาวมอญ ทั้งประเพณีเกี่ยวกับชีวิตต่าง ๆ เช่นประเพณีการเกิด การตาย ไว้ให้ชมด้วย

3. สถานที่สำคัญของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นอกจากจะนับถือศาสนาพุทธแล้วชาวมอญยังนับถือ ผีควบคู่กันไปอีกด้วย จึงมีสถานที่สำคัญของชาวมอญ 2 ประเภทด้วยกันดังนี้

3.1 สถานที่สำคัญอันเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนา

3.2 สถานที่สำคัญอันเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผี

3.1 สถานที่สำคัญอันเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนา ชาวมอญมีความศรัทธาใน พระพุทธศาสนามาก วัดและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ชุมชนมอญถือว่าวัดเป็น สมบัติของชุมชนและเป็นสถานที่เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของผู้ชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว รวมทั้งเป็นที่ประชุมพบปะหารือก่อเกิดความสามัคคีของคนในชุมชน กิจกรรมที่เป็นประเพณีและ วัฒนธรรมของมอญส่วนใหญ่มักจะทำกันในวัด ซึ่งจะมีสืบเนื่องตลอดทั้งปี ชุมชนหมู่บ้านบาง กระดี่มีวัดที่เป็นสถานที่สำคัญ 2 แห่ง ดังนี้

3.1.1 วัดบางกระดี่ เป็นวัดที่สร้างเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2420 เจ้าอาวาสองค์ แรกนามว่าพระอาจารย์เฒ่า เล่าต่อกันมาว่าในอดีตท่านเป็นทาสของเจ้านายคนหนึ่ง เมื่อมีอายุมาก ขึ้นจึงขออนุญาตเจ้านายบวชเป็นพระ เมื่อเจ้านายอนุญาตแล้วได้ยกที่ดินในแถบบางกระดี่ให้สร้าง วัด วัดบางกระดี่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2435 วัดบางกระดี่เป็นศูนย์กลาง พระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ตั้งอยู่เลขที่ 41 หมู่ 8 ถนนบางกระดี่ มีเนื้อที่ทั้งหมด 22 ไร่ 3 งาน 40.9 ตารางวา ปุชนิยวัดที่สำคัญของวัดได้แก่ พระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นศิลปะ สมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น เนื้อทองเหลือง หน้าตัก 46 นิ้ว พระพุทธรูปยืนสร้างด้วยไม้แกะสลัก อยู่ในศาลาอาคารไม้ทรงไทยติดกับศาลาการเปรียญ นอกจากนี้ยังมีเจดีย์ทรงมอญหน้าพระ อุโบสถ หอระฆังศิลปะมอญสมัยเก่าและเสาหงส์หน้าวัดที่บ่งบอกความเป็นวัดของชาวมอญ

นอกจากศิลปวัตถุที่บ่งบอกความเป็นวัดมอญของวัดบางกระดี่แล้ว พระสงฆ์ในวัดบางกระดี่ยังสวดมนต์ด้วยภาษาบาลี และมีระเบียบเคร่งครัดไม่อนุญาตให้ผู้หญิง แม้แต่โยมแม่ของพระภิกษุเข้าไปในกุฏิพระ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของวัดมอญโดยทั่วไป และ เรายังมีโอกาสพบเห็นชาวมอญบางกระดี่ยังมาร่วมกันทำวัตรเย็นด้วยการสวดมนต์ด้วยภาษาบาลีทุก วันในเวลา 19.00 น. ที่ศาลาการเปรียญวัดบางกระดี่เป็นประจำทุกวัน

ภาพที่ 2.1 ศาลาการเปรียญ วัดบางกระดี่

3.1.2 **วัดสุทธรรวมดี** เดิมเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาชาวบ้านเลื่อมใสในวัตรปฏิบัติของ พระอธิการทองอยู่ อินทสาคร ซึ่งท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่ออายุ 26 ปี พ.ศ. 2509 โดยพระ ราชอุดมมงคล (หลวงพ่ออุตตมะ) เป็นอุปัชฌาย์ พระอธิการทองอยู่เป็นผู้มีความรู้ภาษาบาลี แดกฉาน รวมทั้งภาษาสันสกฤต ภาษามอญและภาษาไทยเป็นอย่างดี ในปี พ.ศ. 2523 ท่านได้มา จำพรรษาอยู่ที่สำนักสงฆ์สุทธรรวมดี ซึ่งก่อสร้างด้วยเรือนไม้หลังคาจากเพียงหลังเดียว ซึ่งต่อมา นายพนม ทองจบ นายฉวี จูงาม และนายดี จูงาม รวมทั้งชาวบ้านร่วมกันมอบที่ดินและบริจาค เงินซื้อที่ดินทางเข้าวัด จำนวน 9 ไร่ 4 งาน 94 ตารางวา อยู่ในซอยวัดใหม่โรงพิมพ์ หมู่ 1 แสมคำ เขตบางขุนเทียน เพื่อสร้างวัดสุทธรรวมดีในปัจจุบัน

วัดสุทธรรวมดีสมัยพระอธิการทองอยู่มีโรงพิมพ์หนังสือคำราทาง พระพุทธศาสนาแจกจ่ายให้กับชาวบ้านเป็นจำนวนมาก นำเสียดายที่ปัจจุบันเครื่องพิมพ์เหล่านั้น เสียดายไม่สามารถใช้งานได้อีกแล้ว วัดสุทธรรวมดีเป็นวัดมอญยุคหลัง จึงยังอยู่ในระหว่างการ

ก่อสร้าง ศาสนสถาน และเป็นวัดที่อยู่ในเขต โรงงานอุตสาหกรรมและบ้านพักคนงาน ห่างจากหมู่บ้านของชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ดั้งเดิม การพัฒนาวัดจึงทำได้อย่างเชื่องช้า แต่ในด้านการปฏิบัติกิจในฐานะวัดมอญนั้นเข้มแข็งในด้านการบวชเรียน ยังคงมีการสวดมนต์ด้วยภาษาบาลีมอญ และเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมมอญของชุมชนมอญบางกระดี่อีกแห่งหนึ่ง

ภาพที่ 2.2 ศาลาการเปรียญ วัดสุธรรมวดี

3.2 สถานที่สำคัญอันเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผี ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีความเชื่อในเรื่องของการนับถือผี สถานที่สำคัญอันเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องผีมี 3 แห่งด้วยกันดังนี้

3.2.1 ศาลเจ้าที่ ตะละทานวัดบางกระดี่ ศาลเจ้าที่ตะละทานวัดบางกระดี่ เป็นพระภูมิเจ้าที่หรือศาลเจ้าที่ ชาวมอญมักจะเรียกกันว่า “ตะละทาน” ชาวมอญที่นี้ถือว่าเป็นสถานที่

ศักดิ์สิทธิ์ ตะละทานของชุมชนมอญบางกระดี่สร้างเป็นเรือนไทยขนาดย่อมตั้งอยู่ด้านหลังวัดบางกระดี่ ชาวมอญบางกระดี่ถือว่าศาลตะละทานเป็นที่ประทับของเจ้าที่ หรือผีที่คอยปกป้องคุ้มครองรักษาให้ทุกคนอยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นในการประกอบกิจกรรมงานบุญใด ๆ จะต้องบอกกล่าวให้ท่านได้รับทราบ ให้ท่านได้อนุโมทนาส่วนบุญ โดยเฉพาะในพิธีอุปสมบท ในวันสุกดิบจะต้องจัดขบวนแห่ภาคพร้อมเครื่องบูชาไปประกอบพิธีที่ศาลตะละทาน โดยเชิญตะละทานให้มาประทับทรงเพื่อมอบผ้าใครให้แก่นาค ซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคลแก่นาค จึงปฏิบัติด้วยความเชื่อถือสืบมาจนปัจจุบัน

3.2.2 ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่เดิมตั้งอยู่ในเขตที่ดินของนางบุญธรรม-นายหิน สุดเจริญ ศาลเจ้าพ่อบางกระดี่สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน แต่สำหรับชาวบางกระดี่ถือว่าเป็นศาลที่ประทับของผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งในหมู่บ้านทุกแห่งของชุมชนมอญจะต้องมีศาลผีประจำหมู่บ้านเช่นนี้ทุกแห่ง ต่อมาเจ้าพ่อประทับทรงขอให้ย้ายมาอยู่ที่หน้าวัดติดสะพานข้ามคลองสนามไชย ลักษณะศาลเจ้าพ่อบางกระดี่เป็นเรือนไทยยกพื้นสูง ติฝากัน 3 ด้าน เจ้าพ่อบางกระดี่เป็นที่นับถือของชาวบางกระดี่มาก เมื่อมีปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือประการใดก็จะมาสักการะขอพรบนบานศาลกล่าวเมื่อได้สมประสงค์ก็จะนำข้าวของมาสักการะสิ่งของที่เชื่อกันว่าเจ้าพ่อชอบได้แก่ ว่าว บรืวารชายหญิง ช้าง ม้า วัว ควาย ตุ๊กตานางรำ (โรงละคร) เชื่อกันว่าเจ้าพ่อไม่ชอบรูปตายาย พวกอาหารที่เจ้าพ่อชอบได้แก่ กล้วยน้ำว้า มะพร้าวอ่อน เหล้าขาว บุหรี่ใบจาก การทรงเจ้าพ่อบางกระดี่จะทำประจำในช่วงเทศกาลสงกรานต์คือวันที่ 18 เมษายน ของทุกปี ในการทรงเจ้าพ่อทุกครั้งจะต้องจัดการเล่นทะเลยมมอญบูชาเจ้าพ่อด้วย ในการทรงเจ้าพ่อบางกระดี่จะผ่านร่างทรงประจำคือ นางเนย สาแหรกทอง ขณะนี้นางเนยอายุมากขึ้นได้มอบให้ นางอิง แก่นแดง ลูกสาวเป็นร่างทรงแทน

3.2.3 ศาลเจ้าแม่หัวละทาน ศาลเจ้าแม่หัวละทานตั้งอยู่ในเขตหมู่ 9 บริเวณบ้านของนางทอง สังข์ทอง ประวัติของเจ้าแม่หัวละทานมีเรื่องเล่ากันว่า ศาลเจ้าแม่หัวละทานสร้างมาเมื่อใดไม่มีใครทราบ แต่ศาลดังกล่าวอยู่คู่มาศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ คือศาลเจ้าพ่อบางกระดี่ตั้งอยู่ตอนบนของหมู่บ้านที่หัวสะพานทางเข้าวัด ส่วนศาลเจ้าแม่หัวละทานจะอยู่ที่ท้ายบ้าน เจ้าแม่หัวละทานเป็นน้องสาวของเจ้าพ่อบางกระดี่ มีชื่อว่า ถนอม เป็นสาวโสด เวลาทรงจึงไม่พูดกับผู้ชาย สิ่งของสักการะที่ชอบคือ พวงมาลัย ตุ๊กตานางรำ ผลไม้ ไม่ชอบสุรายาเมา ความศักดิ์สิทธิ์เชื่อกันว่าท่านสามารถรักษาโรค และให้โชคลาภ ชาวบ้านสามารถติดต่อสื่อสารกับเจ้าแม่หัวละทานด้วยการประกอบพิธีเข้าทรงผ่านร่างบุคคลเช่นเดียวกับเจ้าพ่อบางกระดี่ การทรงจะจัดเป็นประจำในวันที่ 19 เมษายนของทุกปี ซึ่งชาวบางกระดี่จะนำอาหารมาร่วมพิธี และที่สำคัญต้องมีการแสดงทะเลยมมอญบูชาเจ้าแม่เช่นกัน ร่างทรงประจำเจ้าแม่หัวละทานคือ นางคอกไม้ อุ่มเย็นง

4. วิถีชีวิตของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

ชาวมอญในปัจจุบันมีวิถีชีวิตในบางส่วนที่คล้ายกับชาวไทย แต่ผู้วิจัยจะนำเสนอวิถีชีวิตบางส่วนที่น่าสนใจของชาวมอญดังนี้

4.1 ที่อยู่อาศัยและลักษณะบ้านเรือน

ชาวมอญที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นมอญเก่าหรือมอญใหม่ ยังคงอาศัยอยู่ในสถานที่ที่ทางราชการจัดไว้ให้ตั้งแต่ดั้งเดิม จนถึงปัจจุบัน แต่มีลักษณะเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของการตั้งบ้านเรือนคือ บ้านเรือนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมน้ำ ถึงแม้จะมีการโยกย้ายถิ่นฐานไป บ้านเรือนที่ตั้งใหม่ก็ยังคงอยู่ริมน้ำเช่นเดิม โดยมากจะอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปทางตอนเหนือ ในจังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี จังหวัดอยุธยา จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จ. สมุทรสาคร ที่สองฝั่งลำน้ำท่าจีน และลำคลองต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรสาคร ที่สองฟากฝั่งแม่น้ำลพบุรี โดยเฉพาะที่ตำบลบางขันหมาก และที่บ้านหนองคู บ้านบ่อควา อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน และที่บ้านหนองครอบครัว บ้านกอโชค อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งก็ตั้งอยู่ตรงข้ามกันบนริมฝั่งแม่น้ำปิง จุดเด่นที่สำคัญของชุมชนมอญที่จะต้องมีอยู่ในทุกชุมชนก็คือ วัดในพระพุทธศาสนาอย่างน้อยหนึ่งวัด ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีวัดบางกระดี่ เป็นจุดเด่นที่สำคัญ เป็นศูนย์รวมของชุมชน

แต่เดิมเรือนของชาวมอญในประเทศไทยก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนของคนไทยทั่วไปในสมัยนั้น ๆ คือเป็นเรือนไม้เครื่องผูก ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว ใช้ทั้งไม้ไผ่และไม้เนื้อแข็ง มีปลีลมแหลม ฝาเพ็ชรม และมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง การปลูกบ้านของชาวมอญต้องมีเกณฑ์ โฉลก ตามที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เริ่มตั้งแต่ การเลือกเวลาที่จะปลูก เลือกที่ดิน ตำแหน่งที่จะปลูก การขุดเสาเรือน การตั้งเสาเรือน ให้ถูกต้องตามขนาดและสัดส่วนที่กำหนด

บ้านมักประกอบด้วยนอกชาน ระเบียง ที่สำคัญที่สุดก็จะตั้งเสาเรือน ซึ่งเป็นเสาหลักต้นหนึ่งเป็นที่ตั้งหิ้งบูชาของผีเรือน และการปลูกบ้านของชาวมอญมักจะสร้างหันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ ทั้งนี้ก็ว่ากันว่าในสมัยโบราณ ชาวมอญอพยพถิ่นฐานมาจากทางทิศเหนือ เมื่อมาอยู่ในที่ปัจจุบันจึงปลูกบ้านหันหน้าไปทางทิศเหนือ และเหตุที่แม่น้ำสายต่าง ๆ ในประเทศไทย ส่วนใหญ่ก็มีแนวจากเหนือไปได้ เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวมอญก็ยังนิยมปลูกบ้านอยู่ริมแม่น้ำลำคลองและหันหน้าไปทางทิศเหนือ จึงกลายเป็นต้องปลูกบ้านขวางแม่น้ำ อันเป็นที่มาของคำเรียก “มอญขวาง” (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด 2542 : 10)

ที่อยู่อาศัยของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ในปัจจุบันจะปลูกบ้านสองฟากคลองสนามชัย ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่ไม่แตกต่างจากบ้านคนไทย มีทั้งลักษณะที่เป็น

บ้านเรือนไทย เรือนไม้ได้สูง และเรือนสองชั้นครึ่งตึกครึ่งไม้ นิยมปลูกบ้านตามตะวัน คือจะหันหน้าบ้านไปทางทิศตะวันออก ซึ่งต่างกับการสร้างบ้านของชาวมอญที่อื่นที่จะหันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ ในปัจจุบันจะมีผู้คนจากภายนอก นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในหมู่บ้านนี้เป็นประจำ ชาวบ้านที่นี้จึงเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าชม ซึ่งจะมีอยู่หลายบ้านด้วยกัน เช่นบ้านของ คุณธวัชพงศ์ มอญจะเปิดบ้านเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ ซึ่งจะมีข้าวของเครื่องใช้ เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกายในอดีตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม และจะมีบ้านเสื่อ ซึ่งทำเสื่อโบราณจำหน่าย บ้านภาพถ่าย ก็จะมีภาพถ่ายกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวมอญหมู่บ้านบางกระดี่ในอดีตให้ชมกัน มีบ้านขนมหวานของ ป้าเปี้ยก ซึ่งทำขนมหวานรสชาติอร่อย จำหน่ายให้นักท่องเที่ยว และยังมีอีกหลายบ้านที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมได้ ซึ่งถือเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ อย่างไรก็ตาม ที่หมู่บ้านนี้ก็ยังไม่ได้เป็นชุมชนมอญเปิดทั้งหมด เพราะเมื่อเข้าไปแล้ว ก็ยังคงเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมอยู่คือเป็นชุมชนมอญแบบเงียบ ๆ อยู่กันอย่างสงบ มีการสื่อสารกันเป็นภาษามอญ ซึ่งฟังแล้วมีเสน่ห์ มีความเป็นเอกลักษณ์และมีความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่เป็นอย่างมาก

4.2 การใช้ภาษามอญ

ภาษามอญจัดอยู่ในสาย โมนิก (Monic Branch) ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Austro-asiatic Language Family) ในกลุ่มมอญ-เขมร (Mon-Khmer) ตระกูลภาษานี้ใช้พูดกันอยู่ในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และบริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย (สุจริตลักษณ์ ศิผดุงพรทิพย์ อูสุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด 2542 : 11) วัฒนธรรมทางด้านภาษาและหนังสือเป็นสิ่งที่มอญมีอิทธิพลอย่างมากซึ่งเอื้ออำนวยให้มอญที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีความแตกต่างไปจากคนไทย เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ชาวมอญได้จากบ้านเกิดเมืองนอนของตนเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จนกระทั่งบัดนี้ก็นับเวลาถึงกล่าว 200 ปี แต่ยังคงรักษาภาษาพูดและเขียนไว้ได้ดีพอสมควร ส่วนหนังสือก็เช่นเดียวกัน ยังมีชาวมอญที่สามารถเขียนอ่านหนังสือมอญได้แต่จะมีจำนวนไม่มาก ชาวมอญเป็นชาติที่รักษามรดกทางด้านภาษาและตัวอักษร ได้ดี ในปัจจุบันนี้ยังมีหนังสือชนิดต่าง ๆ ถูกเก็บรักษาไว้ในสภาพดีเป็นอันมาก

ภาษามอญเป็นภาษาที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน ลักษณะประโยคมีการเรียงลำดับในแบบ ประธาน-กริยา-กรรม คำกริยาไม่มีการผันรูปเพื่อแสดงกาล มาลา หรือ วาก ใดๆ เมื่อมีคำขยายนามหรือขยายกริยา คำขยายก็มักจะอยู่ตามหลังคำนามและคำกริยานั้น ๆ ลักษณะคำส่วนใหญ่ในภาษามอญเป็นคำพยางค์เดียวหรือคำสองพยางค์ พยางค์ในภาษามอญ มีทั้งพยางค์เปิดและพยางค์ปิด ถ้าเป็นคำหลายพยางค์มักจะเป็นคำประสม หรือเป็นคำจากภาษาบาลีหรือสันสกฤต คำสองพยางค์บางส่วนก็เกิดจากการใส่หน่วยคำเติมหน้าหรือคำอุปสรรค (prefix) หรือหน่วยคำอาคม

หรือคำเติมกลาง (infix) แต่ในปัจจุบันเนื่องจากภาษามอญในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย ทำให้มีการใช้อุปสรรคและอาคมน้อยมาก

ในเรื่องของอักษรมอญ ตัวเขียนของมอญเป็นอักษรที่พัฒนามาจากอักษรอินเดียตอนใต้ มอญมีบันทึกตัวเขียนและวรรณคดีมากมาย บันทึกภาษามอญนั้นมีมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง พรทิพย์ อุสุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด 2542 : 11)

ดินแดนประเทศมอญซึ่งถูกพม่าเข้ายึดครอง จนเกือบจะไม่เหลือวัฒนธรรมมอญแล้ว แต่ชาวมอญซึ่งอพยพเข้ามาในประเทศไทยนานนับร้อยปีมาแล้วยังคงรักษาวัฒนธรรมมอญไว้ได้พอสมควรแม้กระทั่งภาษาและหนังสือ ปัจจุบันในชุมชนมอญ ชาวมอญสูงอายุบางคนยังคงพูดภาษามอญในระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน แต่อ่านและเขียนภาษามอญได้ด้วยนั้น มีจำนวนน้อยผู้ที่ทั้งพูด เขียน และอ่านภาษามอญได้ยังคงมีอยู่บ้างในหมู่บ้านวิชาการและผู้สนใจศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมมอญและพระสงฆ์เชื้อสายมอญบางรูป (อลิสรา รามโกมุท 2542 : 34)

ในชุมชนมอญหมู่บ้านบางกระดี ยังสามารถรักษาวัฒนธรรมมอญ รวมทั้งภาษามีผู้รู้สามารถอ่านเขียนเป็นภาษามอญได้อยู่จำนวนหนึ่ง รวมทั้งยังมีการสื่อสารกันด้วยภาษามอญกันอยู่อย่างมาก นอกจากคนเฒ่าคนแก่ที่สื่อสารกันด้วยภาษามอญแล้ว ยังมีคนหนุ่มสาวอีกจำนวนหนึ่งที่สามารถสื่อสารกันด้วยภาษามอญด้วย อีกทั้งในวัดบางกระดียังมีโบราณภาษามอญเพื่อให้ผู้ที่สนใจมาศึกษาได้ ในหมู่บ้านแห่งนี้ยังมีการรวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมมอญ โดยมีการเปิดบ้านเป็นศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรม เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ บ้านภาพถ่าย บ้านทะเลมอญ พิพิธภัณฑ์ภาพมอญ บ่อนสะบ้า บ้านขนมหวาน บ้านเส้ บ้านเปลมอญ บ้านการแต่งกาย ฯลฯ เพื่อให้ลูกหลานในหมู่บ้านรวมทั้งผู้ที่สนใจได้เรียนรู้และร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมสืบต่อไป

4.3 การแต่งกาย

คนในชุมชนหมู่บ้านบางกระดีในปัจจุบันโดยทั่วไปจะแต่งกายแบบธรรมดาตามสมัยนิยม แต่จะมีการแต่งกายแบบชาวมอญในงานเทศกาลต่าง ๆ วันพระ งานบุญ งานแต่งงาน งานบวช หรือในการร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาในเรื่องการแต่งกายของชาวมอญออกเป็น ผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก ตามรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ผู้ชาย จะไว้ผมทรงเดียวกับชายไทยทั่วไป สวมเสื้อตามสมัยนิยมจากรุ่นเด็กจนถึงคนแก่ เช่น เสื้อยืด หรือเสื้อเชิ้ต ส่วนผ้าถุงนั้น บางคนก็นุ่งโจร่ง บางคนก็นุ่งกางเกงขาก๊วย ขึ้นอยู่กับความนิยมและความสะดวกของแต่ละคน แต่ส่วนใหญ่แล้ว ผู้สูงอายุมักนุ่งโจร่ง ส่วนคนหนุ่มและเด็กมักนุ่งกางเกง หากมีงานประเพณีหรืองานเทศกาลต่าง ๆ ผู้ชายชาวมอญนิยมนุ่งโจร่งลายตาหมากรุกหลากสี หรือสีพื้น โจร่งนี้ เดิมผู้หญิงจะเป็นผู้ทอเอง และมีลายพิเศษซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของคนมอญโบราณ คือลายตาสีเหลี่ยม การนุ่ง โจร่งมักให้ชายโจร่งยาวถึงข้อเท้าแล้ว

ใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว ถ้าเป็นกางเกงขาก๊วยนั้นจะมีทั้งชนิดขาสั้น สามส่วน และขายาว สีที่นิยมคือน้ำตาล สีดำและน้ำเงิน และสวมเสื้อคอพวงมาลัยสีพื้นเรียบ ๆ หรือเป็นลายดอก นอกจากนี้ยังใช้ผ้าซึ่งเรียกว่า “หยาดอะบัว” ส่วนใหญ่เป็นผ้าขาวม้า ผาดไหลข้างใดข้างหนึ่งหรือผาดคล้องไหลทั้งสองข้าง โดยปล่อยให้ชายผ้าทั้งสองข้างทิ้งไปด้านหลัง อีกแบบหนึ่งเป็นการพาดพันตัวเป็นสไบเฉียง ผ้าที่ใช้ในงานเช่นนี้เรียกว่าผ้า “หะเหร็มโต๊ะ” ซึ่งมักปฏิบัติกันทุกคนเมื่อเวลาเข้าวัด เป็นการแสดงความสุภาพและเคารพต่อพระภิกษุ ทั้งยังใช้เป็นผ้าปูรองกราบอีกด้วย (สุจริตลักษณ์ คีฬุง พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด 2542 : 13)

4.3.2 ผู้หญิง ปัจจุบันนี้สาวมอญนิยมไว้ทรงผมตามแบบสมัยนิยมมากขึ้น แต่ก็มียางส่วนที่ยังคงพยายามรักษาเอกลักษณ์ไว้ คือ การเกล้าผมมวย โดยเฉพาะผู้สูงอายุยังคงไว้ผมยาวและเกล้ามวยกันทุกคน ที่มวยผมจะประดับด้วยเครื่องประดับ 2 ชนิด คือ ชั้นหนึ่งมีลักษณะคล้ายเกือกม้า เรียกว่า “อะนดชก” ใช้เสียบแนวตั้ง อีกชั้นหนึ่งลักษณะคล้ายใบไม้ เรียกว่า “หะเลียงชก” ใช้เสียบแนวนอน เวลาที่ไปงานบุญหรือไปงานต่าง ๆ สาวมอญจะประดับมวยผมด้วยดอกไม้หรือลูกปัดที่มีพู่ห้อยหลากสี สวยงาม เรียกว่า “แหมะแคว ปาวชก”

สาวมอญจะสวมเสื้อคอกระเช้าหรือเสื้อสีพื้นคอปก นุ่งผ้าถุงคลุมเท้าปล่อยชาย ยกเว้นผู้สูงอายุมักจะใส่เสื้อชั้นในคอกระเช้าแบบหลวมๆ และแบบรัดทรงมีกระดุมด้านหน้า หากเป็นงานพิธีในวัด มักจะใส่เสื้อคอปกซึ่งส่วนมากจะเป็นสีขาว ถ้าจะไปถือศีลที่วัดจะต้องแต่งกายสีขาวทั้งชุด หากเป็นงานศพจะนุ่งผ้าถุงสีดำใส่เสื้อสีขาว และผาดผ้าสไบสีขาวไว้ที่ไหล่ซ้ายเหมือนการพาดของผู้ชาย ผ้าผาดไหลสไบเฉียงนี้ เรียกว่า “หะเหร็มโต๊ะ” เนื่องจากริมของผ้าสไบเฉียงนี้ ปักแบบลายปักกริมผ้าปูโต๊ะ แต่ละคนจะมีคนละหลายผืน หลากสี หากไม่ทำเองก็มีผู้ผลิตมาขาย หญิงสาวเมื่อไปธุระนอกบ้านจะแต่งกายตามสมัยนิยม ในปัจจุบันจะแต่งตัวเหมือนกับคนไทยจนแยกกันไม่ออก

4.3.3 เด็ก การแต่งกายของเด็กชาวมอญคล้ายกับเด็กไทย ต่างกันตรงที่เด็กมอญตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 11-13 ขวบนิยมไว้ทรงผมอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 แบบคือ เด็กผู้หญิงไว้จุก โดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นนั้นโกนทิ้ง ส่วนเด็กชายจะไว้ผมจุกเฉพาะตรงขวัญ แต่ก่อนไปทางด้านหลังเรียกว่า “เปีย” สมัยก่อนนั้นเด็กหญิงจะมีแผ่นโลหะติดด้วยเงินเป็นรูปห้าเหลี่ยม โดยทิ้งมูมมาทางด้านล่างเพื่อปกปิดอวัยวะเพศเรียกว่า “ตะปั้ง” และเด็กชายจะมีดอกงาปีเล็ก ๆ ห้อยไว้ที่เอวเรียกว่า “ลูกพริก” โดยเชื่อว่าป้องกันเชื้อยเลืบจากสัตว์ต่าง ๆ ได้ ปัจจุบันนี้ตะปั้งและลูกพริกไม่มีให้เห็นแล้ว แต่การไว้จุกและไว้เปียยังคงมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไป (สุจริตลักษณ์ คีฬุง พรทิพย์ อุศุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด 2542 : 14)

4.4 การรักษาโรค ในอดีตชาวอมูญหมู่บ้านบางกระดี่มีการดูแลรักษาสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บแบบพื้นบ้าน ซึ่งมีทั้งการดูแลรักษาตนเองที่มักเป็นเรื่องของข้อห้ามและข้อปฏิบัติต่าง ๆ เป็นต้นว่า ข้อห้ามเกี่ยวกับอาหารของผู้ป่วยหรือหญิงมีครรภ์ การใช้สมุนไพรรักษาโรคที่มีอาการรุนแรง ส่วนการรักษาโรคที่มีอาการรุนแรงหรือเมื่อรักษาด้วยตนเองไม่ได้ผลก็มีผู้ชำนาญ หรือหมอพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ เป็นผู้รักษา เช่น หมอสมุนไพร หมอเป่า หมอน้ำมันตรี หมอทรง และหมอพระ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้ชาวอมูญในชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการรักษาโรคด้วยแผนปัจจุบัน การที่ชาวอมูญจะตัดสินใจเลือกการรักษาโรคแบบแผนใดนั้นขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น โรคที่เป็น ความเชื่อและความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของโรคที่เป็น ความรุนแรงของโรค สำหรับคนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่าตายายที่ยังคงมีความเชื่อว่านอกจากโรคภัยไข้เจ็บจะเกิดจากความผิดปกติของร่างกายตามธรรมชาติแล้ว ยังเกิดจากการล่วงละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ ที่ทำให้ผีโกรธจึงดลบันดาลให้เจ็บป่วย การรักษาจึงต้องใช้แบบพื้นบ้าน อาจให้หมอทรงเข้าทรงติดต่อกับวิญญาณแล้วทำการเช่นไหว้ (เลี้ยงผีและรำผี) ถามถึงความต้องการของผีโดยบอกผ่านหมอทรง แต่หากว่าเป็นคนรุ่นเด็กมักจะไม่เลือกรักษาโรคภัยไข้เจ็บกับแพทย์แผนปัจจุบันเป็นอันดับแรก ดังนั้นการตัดสินใจ เลือกวิธีการรักษาโรคภัยของชาวอมูญ จึงมีทั้งการรักษาแบบพื้นบ้านและแผนปัจจุบัน หรืออาจใช้ทั้งสองแผนควบคู่กันไป หรือบางครั้งก็เลือกใช้แผนใดแผนหนึ่งก่อนหากไม่ได้ผลจึงใช้อีกแผนหนึ่ง (สุจริตลักษณ์ ติผลุง พรทิพย์ อุสุภรัตน์ และประภาศรี คำสอาด 2542 : 25)

4.5 อาหารการกิน อาหารอมูญจัดเป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และยังสืบทอดทำกันอยู่ในชีวิตประจำวัน อาหารประจำที่ชาวอมูญจะต้องมีทุกมื้อคือน้ำพริก โดยจะกินกับผักที่เก็บได้ตามบ้าน เช่น ยอดผักทอง มะเขือเปราะ และลูกมะเดื่อ ทั้งกินสด ๆ นำมาต้ม หรือคองแล้วแต่ประเภทของน้ำพริก ในบางครั้งอาจมีเครื่องเคียง เช่น ไข่ต้ม ถั่วลิสงคั่ว ไรยกเกลือ ปลาสด ปลาช่อนแห้ง หรือเนื้อเค็มทอดประกอบด้วย ส่วนประเภทแกงนั้นมีทั้งแบบที่ใส่กะทิ และไม่ใส่กะทิ แกงไม่ใส่กะทิที่นิยมมากคือแกงส้ม ผักที่นิยมนำมาแกงส้ม มักเป็นผักที่มีเมือกลื่นและออกรสเปรี้ยว เช่นกระเจี๊ยบเขียว (บอกระตาด) กระเจี๊ยบแดง (สะเจ็บ) มะตาด (สะเปร้า) ผักปลัง (อะเน็งลาน) ลูกมะสัน (อะลัด) แล้วแต่ว่าจะเป็นฤดูกาลของพืชผักชนิดใด พืชผักเหล่านี้เก็บหาเอาจากรอบ ๆ บริเวณบ้าน เพราะชาวอมูญนิยมปลูกไว้หน้าหรือหลังบ้านริมฝั่งแม่น้ำ เวลาจะทำกับข้าวก็จะมาเก็บไปใช้ และยังแบ่งให้เพื่อนบ้านได้อีกด้วย

นอกจากนั้นก็ยังมีแกงปลาอุกโยน แกงบอนซึ่งนิยมทำในงานบุญเช่นงานบวช แกงกล้วย แกงลูกตาล แกงใส่ผักนึ่ง พุทราและเผือก และยังมีอาหารจากต่างถิ่นที่เข้ามาขายในตลาดประจำหมู่บ้าน สำหรับกับข้าวของชาวอมูญ แต่เดิมนิยมใส่ในกระบะไม้จตุรัส ขนาด

ประมาณ 50 x 50 ซม. (อะบ๊ะ) แต่ปัจจุบันนี้ไม่ค่อยมีใช้แล้ว เปลี่ยนไปใช้ถาดอลูมิเนียมหรือสังกะสีแทน

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังทำน้ำปลาไว้กินเองอีกด้วย เพราะถิ่นฐานของชาวมอญมักจะอยู่ใกล้น้ำ จึงสามารถหมักทำน้ำปลาไว้ใช้เป็นอาหารจานพิเศษของชาวมอญ เหมือนกับน้ำพริกจิ้มกินกับผักต่าง ๆ เมื่อถึงเทศกาลต่าง ๆ ชาวมอญจะมีอาหารของควา ของหวาน ที่มีลักษณะพิเศษเช่น ข้าวมาชะ คือ อาหารที่จัดทำขึ้นในช่วงวันมาฆบูชา โดยจะมี ปลาช่อนแห้ง ปั่นคั่ว เนื้อเค็มผัดหวาน มะม่วงยำ ผัดหมีไข่เค็ม นำมาทานกับข้าวต้ม บางท้องถิ่นอาจจะตัดบางอย่างออกแล้วเพิ่มบางอย่างเข้าไป ในปัจจุบันนี้มีการนำกับข้าวอื่น ๆ ที่ใช้รับประทานกับข้าวต้มมารับประทานแทนก็ได้ เช่น หมูแผ่น หมูหยอง กุนเชียง เป็นต้น

อาหารที่มีลักษณะพิเศษ เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ คือ ข้าวแช่ ภาษามอญเรียกว่า “เป็งสงกรานต์” เป็นอาหารสำคัญในเทศกาลสงกรานต์ เพราะเชื่อกันว่าข้าวแช่เป็นอาหารบริสุทธิ์ เป็นสิริมงคล ใช้ข้าวสารที่เก็บจากข้าวและสิ่งสกปรกออกให้หมดแล้วนำไปชาน้ำ 7 ครั้ง จากนั้นจึงนำไปหุงแล้วขัดให้หมดเมือกจนขาวดี แล้วนำเก็บในหม้อดิน กับข้าวที่รับประทานกับข้าวแช่นั้น แต่ละถิ่นก็จะมีวิธีทำและเครื่องเคียงแตกต่างกันออกไปตามธรรมเนียมนิยมและวัสดุที่หาทำได้ในแต่ละท้องถิ่น แต่ที่นิยมเป็นแบบแผนดั้งเดิมมี 7 อย่าง คือ หัวผักกาดเค็มผัดกับกะทิ กระเทียมคองผัดกับไข่ ลูกกระพืดทอด พริกหยวกทอดใส่ ปลาแห้งป่น เนื้อเค็มฉีกฝอย ปลาหวาน ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ จะแบ่งสำหรับข้าวแช่ออกเป็น 3 สำหรับ คือ สำหรับที่ 1 นำไปถวายบูชาเทวดารักษ์ ท้าวมหาสงกรานต์ เจ้าที่เจ้าทาง รวมทั้งนางสงกรานต์ที่ศาลเพียงตาซึ่งอยู่หน้าบ้าน สำหรับที่ 2 จะนำไปถวายพระตามวัดใกล้ ๆ บ้าน โดยจะพยายามนำข้าวแช่ไปถวายพระและสามเณรให้ได้มากที่สุด เพราะถือว่ามีโอกาสทำบุญตามประเพณีนี้เพียงปีละครั้งเดียวเท่านั้น โดยเชื่อว่าบุญจากการที่พระสงฆ์ได้ฉันจะทำให้ชาวบ้านรู้สึกเย็นสบายและช่วยคลายร้อน สำหรับสุดท้ายจะส่งไปตามบ้านญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ เช่น พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และเพื่อนบ้านเป็นการแสดงความยินดีในโอกาสขึ้นปีใหม่โดยบางบ้านจะทำตลอดทั้ง 3 วัน แต่บางบ้านอาจจะทำเพียงวันเดียวก็ได้

นอกจากนี้ ชาวมอญยังมีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์อีก เช่น ขนมจินน้ำยา เป็นอาหารที่มีกำเนิดในชาวมอญ เรียกว่า “หะนอมจิน” หะนอม แปลว่า เส้น จินแปลว่า สุก มีเรื่องเล่ากันว่าคนไทยได้อินชาวมอญถามกันขณะที่กำลังทำอาหารเส้น ๆ ชนิดนี้ว่า “หะนอมจิน” ซึ่งหมายถึงเส้นสุกหรือยัง และคนไทยได้เรียกเพี้ยนเป็น “ขนมจิน” เป็นอาหารที่นิยมรับประทานกันทั่วไป เดิมชาวบ้านจะทำเอง แต่ในปัจจุบันนี้หาซื้อได้ง่ายตามท้องตลาดทั่วไป ส่วนแกงที่ใช้

รับประทานกับขนมจีนนั้นจะปรุงเอง มี 2 ชนิด คือน้ำยาและน้ำพริก ซึ่งทั้งสองชนิดนี้จะเป็นสูตรของคนมอญแต่โบราณ

ส่วนขนมของชาวมอญ คือ “กวางฮะกอ” (กอละแม) เป็นขนมมอญโบราณ ซึ่งทำในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ส่วนหนึ่งแบ่งไว้เพื่อนำไปทำบุญถวายพระที่วัด เพื่อเป็นกุศลผลบุญแก่ผู้ทำขนมและอุทิศแด่บรรพบุรุษ ญาติพี่น้องของตน อีกส่วนหนึ่งนำไปมอบให้กับปู่ย่าตายาย ญาติผู้ใหญ่และญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้ที่คนนับถือ เป็นการแสดงถึงน้ำใจที่ไมตรีที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน และยังทำให้เด็กรุ่นใหม่ได้รู้จักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ตลอดจนบ้านเรือนของญาติมิตรด้วยอีกส่วนหนึ่งก็จะเก็บไว้รับประทานภายในครอบครัว ไว้แจกจ่ายผู้อื่น หรือเก็บไว้รับรองแขกที่มาเยี่ยมเยียน ในช่วงเทศกาลนี้ กอละแมเป็นขนมที่ทำยาก ใช้เวลานานและต้องใช้แรงงานมากในการทำ เมื่อถึงเวลากวนยิ่งต้องใช้แรงงานมากเพราะความเหนียวเหนียวของขนม จึงทำให้เกิดการลงแขกลงแรงในหมู่คนรู้จักกัน คือเมื่อใกล้ถึงเทศกาลสงกรานต์ อันเป็นช่วงเวลากวนกอละแม จะมีชาวบ้าน โดยเฉพาะพวกหนุ่ม ๆ จับกลุ่มกันไปช่วยปลอกและชูดมะพร้าว หรือช่วยกันกวนกอละแมตามบ้านต่าง ๆ กิจกรรมนี้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันของชุมชน

สำหรับขนมหวานอื่นๆ ก็มี ลอดช่องน้ำกะทิในงานบวชหรืองานทอดกฐิน เม็ดแมงลักน้ำกะทิในงานศพ ส่วนกระยาสารท “กวางยาสารท” จะทำในวันตรุษสารท และข้าวต้มลูกโยนในวันออกพรรษา ข้าวเหนียวแดง “หะหล่อมแซ” และยังมีขนมอื่น ๆ อีก เช่น ข้าวม่าทอด ข้าวเหนียวแดงกา (สุจริตลักษณ์ ศิลุดง พรทิพย์ อุกุรัตน และประภาศรี คำสอาด 2542 : 25-27)

4.6 วัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตและความเชื่อต่าง ๆ

ด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนมอญหมู่บ้านบางกระดี่ เดิมมีลักษณะเป็นชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง มีภาษาพูด มีคนเฒ่าคนแก่ที่ชำนาญการในด้านต่าง ๆ ทั้งศิลปะท้องถิ่นและพิธีกรรมมอญต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการปฏิบัติตนอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัดจากการอบรมสั่งสอนของบรรพบุรุษ ซึ่งจะสังเกตได้จาก ส่วนใหญ่ทุกบ้านที่ยังคงมีความเชื่อเรื่องการนับถือผี แต่หลังจากที่ชุมชนมอญบางกระดี่ถูกเปิดตัวแล้ว และกลายสภาพชุมชนแบบพึ่งพาตนเองมาเป็นชุมชนกึ่งอุตสาหกรรม พร้อมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของสังคมสมัยใหม่เข้ามา จึงมีผลทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นบางอย่างถูกลดบทบาทลงทีละน้อย ขณะที่ความเชื่อและประเพณีบางอย่างก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตรูปแบบใหม่

ชาวมอญในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่เมื่อแต่งงานกันแล้ว การเลือกที่อยู่อาศัยจะมีทั้งแบบฝ่ายชายไปอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงไปอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายชาย ชาวมอญมีการนับญาติทั้งสองฝ่าย แต่การนับถือผีบรรพบุรุษ ต้องนับถือผีทางฝ่ายชาย เมื่อคู่สามี ภรรยา มีฐานะ

ทางเศรษฐกิจดีพอสมควรก็มักจะแยกครอบครัว และถ้าเป็นไปได้ก็จะสร้างเรือนใหม่อยู่ในละแวกบ้านญาติพี่น้องเดียวกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะกิจกรรมและพิธีกรรมหลาย ๆ อย่างยังอาศัยรูปแบบการร่วมมือกันเป็นสำคัญนั่นเอง ในปัจจุบัน ชาวมอญแห่งนี้มีอิสระในการเลือกคู่ครอง สามารถเลือกแต่งงานกับเชื้อชาติใดก็ได้ซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่ในชาวมอญด้วยกัน แต่เมื่อแต่งงานกันแล้วส่วนใหญ่จะย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งนี้

ปัจจุบันภายในครอบครัวชาวมอญแห่งนี้ส่วนใหญ่เกือบทุกครอบครัวจะมีข้อตกลงกันในครอบครัวว่า จะต้องมียุวกคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดูแลพ่อแม่ที่แก่เฒ่า เช่น หากในครอบครัว มีบุตร 5 คน จำนวน 4 คน สามารถออกไปทำงานนอกบ้านได้ แต่จะต้องเหลือ 1 คน ซึ่งถือว่าเป็นผู้เสียสละ อยู่ดูแลพ่อแม่ โดยไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้านอย่างพี่น้องคนอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกัน พี่น้องทั้ง 4 คน จะต้องแบ่งเงินจำนวนหนึ่งในแต่ละเดือนให้กับคนที่เสียสละดูแลพ่อแม่ไว้ใช้จ่ายใช้สอย

ในระดับสังคมที่ใหญ่ขึ้นมากกว่ากลุ่มเครือญาติ วัดและพระสงฆ์จัดเป็นสถาบันสำคัญของชุมชนชาวมอญเกือบทุกแห่งก็ว่าได้ ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ จะมีวัดบางกระดี่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ชาวมอญที่นี่จะมีความมั่นคงในพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และถูกผู้ชายทุกคนเมื่อครบอายุบวชแล้วจะต้องบวช พระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องเป็นลูกหลานของญาติโยม คนในชุมชน ย่อมทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัด และชาวบ้านเป็น ไปอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะเจ้าอาวาสมักจะมีสถานภาพเป็นที่ปรึกษาของคนในชุมชนมอญ ในเกือบทุก ๆ เรื่อง

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 ลักษณะ คือ การเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา กับการเชื่อถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้เห็นได้จากระเบียบข้อห้าม ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชาวมอญ ซึ่งในบางพิธีกรรมจะเห็นว่าชาวบ้านให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับทั้ง 2 ความเชื่อดังนี้

4.6.1 ความเชื่อเรื่องศาสนา

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นับถือศาสนาพุทธแบบเถรวาท มีความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนา ในขณะที่เดียวกันก็มีการนับถือผีควบคู่ไปด้วย ศูนย์กลางของความนับถือจะอยู่ที่วัดบางกระดี่ และชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนาอยู่มากมาย เช่น ห้ามใส่รองเท้าเข้าบริเวณวัด ห้ามผู้หญิงเข้ามาในพระอุโบสถ มีการฟังเทศน์ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรมในวันพระ และเมื่อถึงวันสำคัญในเทศกาลต่าง ๆ จะพากันไปทำบุญที่วัดอย่างพร้อมเพรียง นิยมที่จะบริจาคเงินให้แก่วัด ด้วยเชื่อมั่นว่าการทำบุญอุทิศเพื่อศาสนานั้นจะเป็นผลานิสงส์ให้วิญญาณไปสู่สวรรค์ ความเชื่ออย่างเคร่งครัดในพุทธศาสนาและผีบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนมอญบางกระดี่ยังคงดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม พิธีกรรมและกิจกรรมทั้งพุทธศาสนา

และผี มีปรากฏทะเลลำกันตลอดทั้งปี เช่น พิธีทำบุญ ตักบาตรดอกไม้ การถือศีล 8 ในวันพระ พิธีอาบน้ำผู้ใหญ่ที่บ้าน ประเพณีกวนและส่งกาละแม พิธีรำผี ประเพณีทรงเจ้าพ่อบางกระดี่ และเจ้าแม่หัวละหาน ประเพณี แจ็ก โพนตัด การเล่นดนตรีตามบ้านเพื่อรณรงค์ให้พร เป็นต้น

ในปัจจุบัน วัดบางกระดี่ มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชาวบ้าน ยังมีการทำนุบำรุง ดูแลวัดกันอยู่เป็นประจำ คนเฒ่าคนแก่ เมื่อถึงวันงานบุญ วันพระ หรือวันสำคัญทางศาสนา คนเฒ่าคนแก่ จะไปนอนที่วัดและถือศีล 8 กันเป็นประจำ ส่วนลูกหลานก็จะไปส่งพ่อแม่ นำอาหารเสื้อผ้าไปให้พ่อแม่ ระวังที่อยู่วัด ทำให้เกิดการผูกพันกันระหว่างประชาชนกับวัดเป็นอย่างมากเพราะจะต้องมีกิจกรรมที่วัดอยู่อย่างสม่ำเสมอ วัดบางกระดี่ยังเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมสร้างและบูรณะวัดบางกระดี่อย่างต่อเนื่องสืบทอดกันมา พระภิกษุวัดบางกระดี่ยังคงรักษาระเบียบวินัยสงฆ์อย่างเคร่งครัด วัดบางกระดี่จึงเป็นแหล่งแสดงภูมิปัญญาและความศรัทธาของชุมชนฯ พระพุทธรูปยืนสร้างด้วยไม้พรหมมาไม้เนื้ออ่อนเนื้อสีด้าปลวกไม่กัดกิน เป็นไม้หายากที่คนมอญรู้จักดี ผู้พระไตรปิฎกที่ได้รับพระราชทานสมัยรัชกาลที่ 5 ยังถูกเก็บรักษาไว้อย่างดีจนปัจจุบัน รวมทั้งนำพระพุทธรูปพระปริตร 100 ปี ยังมีการสวดพระปริตรที่หอสวดมนต์จนถึงปัจจุบัน

4.6.2 ความเชื่อเรื่องผี

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นอกจากจะนับถือศาสนาพุทธแล้ว ชาวมอญยังนับถือผีอย่างเหนียวแน่น ชาวมอญเชื่อว่าผีจะคอยคุ้มครองให้ความช่วยเหลือปัดเป่าเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ แต่หากมีคนใดกระทำการเป็นการลบหลู่ ดูหมิ่น ไม่เคารพ ผีก็จะให้โทษได้เช่นกัน ชาวมอญจึงต้องมีการเซ่นไหว้ หรือทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงการเคารพบูชาหรือเพื่อขอขมาลาโทษอยู่อย่างเสมอ ความเชื่อเรื่องผีบ้านของคนไทยเชื้อสายมอญถือเป็นการแสดงภาพสายใยแห่งความผูกพัน ระหว่างลูกหลานรุ่นปัจจุบันกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว

ผีที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นับถือ ได้แก่ ผีบรรพบุรุษหรือผีเรือน (จะหลกห้อย) ชาวมอญโดยทั่วไปจะมีผีประจำตระกูลที่ปรากฏอยู่ในสัญลักษณ์เป็น พืช สัตว์ และสิ่งของหลายอย่าง เป็นต้นว่า ผีมะพร้าว ผีกระบอกไม้ไผ่ ผีข้าวเหนียว ผีงู ผีเต่า ผีม้า ผีไก่ และผีผ้า ชาวมอญเชื่อว่าผีบรรพบุรุษสิงอยู่ที่เสาเอกของเรือน เรียกว่า เสาผี สัญลักษณ์ของผีแต่ละอย่างจะเป็นตัวบ่งบอกได้ว่ามอญแต่ละกลุ่มนั้นอพยพมาจากที่ใด เช่นมอญเตี้ย คือพวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นพะสิม (Bassein) เป็นพวกที่นับถือผีมะพร้าว มอญเตี้ยะ คือพวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นหงสาวดี (Pegu) เป็นพวกที่นับถือผีผ้า มอญญะ คือพวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นสะเทิม (Thaton) เป็นพวกที่นับถือผีกระบอกไม้ไผ่

ในเรื่องของการนับถือผีบรรพบุรุษของชาวมอญสัมพันธ์กับสายตระกูลเดียวกันต้องนับถือและเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษที่เสาเอกของบ้านต้นผีที่รับสืบต่อผีจากบรรพบุรุษทางเชื้อสายฝ่ายชาย ซึ่งตามธรรมเนียมแล้วลูกชายคนโตของตระกูลเป็นผู้รับเป็นต้นผี แต่ถ้าไม่มีลูกชายรับเป็นต้นผีต่อไปก็ต้องเป็นน้องชายหรือลูกชายคนโตของน้องชาย ผู้ที่รับต้นผีต้องเป็นผู้ทำพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีบรรพบุรุษทุกอย่าง เช่น พิธีเลี้ยงผีและพิธีรำผี ต้นผียังมีหน้าที่ดูแลปกครองกลุ่มเครือญาติในสายตระกูลเดียวกัน ไม่ให้ฝ่าฝืนข้อห้ามข้อปฏิบัติหรือ “ผิดผี” หากมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษ สมาชิกในสายตระกูลต้องมาร่วมพิธีที่บ้านต้นผีอันแสดงถึงความเป็นเครือญาติที่มีความผูกพันกัน สายตระกูลใดไม่มีลูกชายสืบทอดรักษาก็ถือว่าหมดผีตระกูล ต้องถอนเสาเอกหรือเสาผีไปถวายวัด แล้วแต่ทางวัดจะนำไปใช้ในกิจการใด

การถอนเสาเอกต้องทำพิธีรำผี และบ้านที่ถอนเสาผีออกไปเรียกว่า “บ้านตลาด” ที่ใคร ๆ ก็สามารถขึ้นไปได้ ผีจะถูกเชิญให้ไปอยู่ที่ศาลเพียงตาที่สร้างขึ้นใหม่บริเวณหน้าบ้าน ซึ่งตามปกติจะมีการเลี้ยงอาหารที่ศาลเพียงตาปีละ 3 ครั้งติดต่อกัน 3 ปี หลังจากนั้นจึงเลิกเลี้ยง แต่ไม่รื้อศาลทิ้ง สำหรับผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเมื่อออกจากตระกูลเดิมหรือผีเดิมไปนับถือผีทางสามีก็ต้องทำพิธีบอกกล่าวผีบรรพบุรุษว่าจะตัดขาดผีเดิม ไปนับถือผีทางสามีด้วยการจัดเครื่องเช่นไหว้ที่เสาผี เรียกว่าพิธีคืนผี ภาษามอญเรียกว่า “ลุมตา” คือเป็นการสิ้นสุดจากการนับถือผีเดิม (ผู้ให้สัมภาษณ์ : รัชพงษ์ มอญคะ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552)

ความเชื่อเรื่องผีบ้านของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ที่เรียกว่า “ปะโหนก” ไม่คล้ายกับคนมอญในท้องถิ่นอื่นเสียทั้งหมด กล่าวคือ แม้จะมีการสืบทอดผีผ่านทางฝ่ายชาย เช่นเดียวกัน แต่ชุมชนมอญแห่งนี้กลับเลือกสืบทอดผีผ่านลูกชายคนเล็ก พ่อเฒ่าเชื้อสายมอญที่หมู่บ้านแห่งนี้เล่าว่า การนับถือผีของที่นี่มีข้อห้ามที่สมาชิกในสายตระกูลต้องยึดถืออย่างเคร่งครัด ไม่เช่นนั้นผีอาจลงโทษให้เจ็บไข้ได้ป่วยหรือต้องมีเหตุเป็นไปทำให้ถึงตายได้ คุณธวัชพงษ์ มอญคะ กล่าวถึงการนับถือผีว่าเป็นกรอบให้ชาวมอญยึดถือไม่ให้ปฏิบัติตนออกนอกจารีตประเพณี และในแต่ละตระกูลก็จะนับถือผี ไม่เหมือนกัน เช่น บางตระกูลอาจจะนับถือ ผีเต่า ผีงู หรือผีไก่ แต่ส่วนใหญ่จะนับถือผีเต่า ผีไก่ นอกจากนี้บ้านที่รับ “ปะโหนก” ยังห้ามไม่ให้สามีภรรยาออกตระกูลมาร่วมหลับนอนกันบนเรือน ยกเว้นลูกหลานของตน รวมทั้งยังห้ามหญิงมีครรภ์นอกตระกูลมานอนบนเรือน ยกเว้นลูกหลานของตนเช่นกัน หรือเมื่อคนในตระกูลตายหรือตั้งครรภ์ในปีนั้น (นับสิ้นสุดเมื่อเดือนหก ซึ่งถือเป็นปีใหม่แห่งฤดูกาลทำนาและทำการเกษตร) จะห้ามคนในตระกูลจัดงานพิธีต่าง ๆ เช่น โคนจุก แต่งงาน บวช หรือกระทั่งเลี้ยงผี เป็นต้น โดยในปีหนึ่ง ๆ จะจัดงานเกินหนึ่งครั้งไม่ได้ เช่น ถ้ามีการจัดงานแต่งงานแล้ว จะจัดงานบวช โคนจุก หรือรำผีอีกไม่ได้ ต้องรอไปจัดปีหน้า หรือหากมีความจำเป็นต้องจัดก็ให้จัดร่วมกันในวันนั้นเลย เช่น โคนจุกเช้า

แต่งงานเย็น ในกรณีของผู้ที่ต้องการจะแต่งงานสามารถทำได้เช่นกัน โดยหลีกเลี่ยง การจัดพิธีตาม ประเพณี ให้มาอยู่ร่วมกันเฉย ๆ โดยสมมุติให้เจ้าบ่าวเป็นลูกจ้างและให้ญาติฝ่ายเจ้าสาวตะโกนว่า ลูกจ้างมาแล้ว เป็นต้น

ส่วนพิธีเลี้ยงผีบ้านของคนมอญบางกระดี่จะทำการเช่นไหว้ประจำทุกปี โดยเลือกวันสะดวกในเดือนคู่ คือ เดือนอ้าย เดือนสี่ เดือนหก และเดือนสิบสอง ยกเว้นวันเสาร์ และวันพระ เพราะถือเป็นวัน “แข็ง” ฝีมัลงมากินเครื่องเช่น โดยประกอบพิธีที่เสาเอกหรือเสาผี ของบ้าน “ปะโหนก” ซึ่งเป็นที่สถิตผีบ้าน มีกระบุงและหีบเป็นสัญลักษณ์สิ่งตัวแทนของ “ปะโหนก” ซึ่งข้างในจะประกอบด้วย ผ้าโพกศีรษะ 2 ผืน มีสีแดงและสีขาว ผ้าคล้องคอสีแดง 1 ผืน ผ้าขาวม้าคาดเอว 1 ผืน ฟ้านุ่งสีแดงตาหมากรุก เลื้อแขนยาวดอกกลมสีขาว เครื่องประดับ จำพวกแหวนและกำไล นอกจากนี้ยังมีมะพร้าวแห้งที่ยังมีขั้วติด 1 ผล ดาบสำหรับรำผี เกราะไม้ ไม้ใช้สำหรับประกอบพิธีรำผี และที่สำคัญต้องมีกระบอกไม้ไผ่สำหรับใส่น้ำราว 6 – 12 กระบอก สัญลักษณ์ที่ใช้เป็นตัวแทนของ “ปะโหนก” เหล่านี้ คนในบ้านต้องหมั่นดูแลให้ดี อย่าปล่อยให้ผุพัง หรือกระบอกน้ำก็ต้องหมั่นเติมอย่าให้พร่อง มิเช่นนั้นอาจเกิดสิ่งไม่งาม หรือคนในบ้านอาจต้องเจ็บ ไข้ได้ป่วย เป็นต้น

ส่วนเครื่องเช่น นิยมใช้ มะพร้าวอ่อน กล้วยน้ำว่า มะม่วง ชมพู่ หรือผลไม้ที่ หาได้สะดวก นอกจากนี้ยังมีเหล้าขาว น้ำเปล่า และขนมมอญอย่างเช่น กวางตุ้งโตนะห์ ซึ่งมีลักษณะ คล้ายขนมถ้วยไทย ส่วนของควาจะเป็นเต้าต้มและไก่อต้มพร้อมข้าวสวย เครื่องเช่นเหล่านี้ชาวบ้าน จะใช้คล้าย ๆ กัน เพียงแต่จะเน้นที่สัญลักษณ์ของผีบ้าน เช่น การประกอบพิธีไหว้ “ปะโหนก” ที่ จัดขึ้นที่ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ หรือตระกูล “มอญคะ” นั้นจะนับถือทั้ง “ผีเต้า” และ “ผีไก่อ” ก็จะเช่นด้วยเต้าต้มและไก่อต้ม เป็นต้น ส่วนผู้ประกอบพิธีจะเป็นคนทรงซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น แม่แก่วัยเจ็ดสิบเศษ ผู้ทำหน้าที่ติดต่อกับผีบรรพบุรุษ พิธีจะเริ่มในช่วงสาย ๆ โดยคนทรงจะนำ เสื้อผ้าจากหีบผ้ามาสวมใส่พร้อมโพกผ้าและใส่เครื่องประดับ แหวน กำไล และต่างหู ก่อนจะท่อง คาถาอัญเชิญผีบรรพบุรุษเข้าร่างตนเองมารับเครื่องเช่น ส่วน “ปะโหนก” ก็จะเป็นตัวแทนบอก กล่าวขอขมาลาโทษต่อการประพฤติปฏิบัติไม่ดีของสมาชิกในตระกูล หรือหากลูกหลานคนใดมี ปัญหาอะไร ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การเรียน หรือสารพัดปัญหาต่อคนทรง ซึ่งเป็นตัวแทนผีบ้าน เพื่อจะได้รับทราบถึงปัญหาและจะได้ช่วยคุ้มครองลูกหลานต่อไป

อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของความเชื่อต่อผีของคนมอญชุมชนหมู่บ้าน บางกระดี่ที่มีจุดที่น่าสังเกต ก็คือ พิธีกรรมต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงสายใยแห่งความผูกพันระหว่าง ลูกหลานกับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ โดยมีข้อห้ามต่าง ๆ มากมายที่ถูก “ออกแบบ” อย่างเป็นระเบียบ

และมีระบบสร้างเป็นจารีตและธรรมเนียมปฏิบัติให้ลูกหลานเชื้อสายมอญพึงปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และสืบทอดรุ่นต่อรุ่น ถึงแม้ว่าสังคมหมู่บ้านได้พัฒนาเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยแบบเมือง

4.7 วัฒนธรรมทางดนตรีและนาฏศิลป์ของชาวมอญ

วัฒนธรรมทางดนตรีและนาฏศิลป์ของชาวมอญนั้น แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี แต่จากการศึกษาจะพบว่าประวัติศาสตร์ทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ของชาวมอญได้สูญหายไปบางส่วนไม่สามารถที่จะสืบค้นมาได้ เนื่องจากไม่มีการบันทึกหรือถ่ายทอดเอาไว้ ในปัจจุบันนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ในส่วนของการแสดงด้านนาฏศิลป์ของมอญชนิดหนึ่งที่ยังคงเหลืออยู่จนทุกวันนี้ คือ การรำมอญ ซึ่งใช้พิณพาทย์มอญเป็นดนตรีประกอบ ในเมืองไทยใช้รำได้ในทุกโอกาสไม่ว่าจะเป็นงานมงคลชนิดใดหรือรำนานาชาติพระภิกษุหรือผู้สูงอายุเป็นการรำเป็นบทสั้น ๆ นานประมาณ 2-3 นาที ต่อบท รวม 10 บท หรืออาจเรียกว่า 10 ท่า ด้วยกัน การรำมอญต้องอาศัยจังหวะจากตะโพนมอญเป็นหลัก การเคลื่อนไหวของผู้รำนั้นหนักที่มือ ส่วนเท้ามักจะไม่ใช่การก้าวอย่างการรำไทย มักเคลื่อนไหวทำทั้งสองด้วยวิธีกระโดดไปทางด้านข้าง ๆ ของลำตัวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเพลงพิณพาทย์ที่ใช้ประกอบการรำนั้นก็เป็นประเภทเพลงเล็กดังที่กล่าวมาแล้ว วัฒนธรรมทางด้านดนตรี และนาฏศิลป์รวมถึงการเล่นเพื่อความบันเทิงของชาวมอญมีหลายชนิดด้วยกันดังนี้

4.7.1 การเล่นตะแยมมอญ (ระบำแกวัก) เป็นการเล่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป และยังเป็นที่ยอมรับแพร่หลายอยู่ในประเทศไทยจนทุกวันนี้และใช้เล่นได้ในทุกโอกาสเช่นเดียวกับมอญรำที่กล่าวมาแล้ว การเล่นตะแยมมอญ มีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากษ์* ใช้เป็นมหรสพได้ทั้งในงานมงคลและงานอวมงคล เนื้อหาของคำร้องจะแตกต่างกันไปตามแต่ลักษณะงาน เช่น งานศพ ก็จะร้องพรรณนาประวัติและคุณงามความดีของผู้ตาย งานแต่งงานก็จะร้องพรรณนาประวัติเจ้าบ่าวเจ้าสาว อบรมสั่งสอนการใช้ชีวิตคู่ อยุ่พรคู่บ่าวสาว หากเป็นงานที่เกี่ยวกับเทศกาลทางพุทธศาสนา ก็จะร้องพรรณนาถึงอานิสงส์ของการทำบุญ และพรรณนาประวัติความเป็นมาในงานเทศกาลประจำปี จากนั้นจึงเป็นการร้องเกี่ยวพาราสีกันของผู้แสดงฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะเป็นผู้ร้องตั้งกระทู้นำขึ้นก่อน และฝ่ายหญิงก็จะร้องแก้กระทู้พร้อมกับรำรำประกอบ การเล่นตะแยมมอญเป็นการร้องเพลงประกอบการรำโดยผู้ร้องนั่นเอง การร้องรำต้องมีผู้แสดงอย่างน้อย 2 คน คือ ฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ซึ่งจะต้องผลัดกันร้องรำแก้หรือตอบโวหารของฝ่ายตรงข้าม เครื่องดนตรีที่ใช้ได้แก่ ซอสามสาย จะเข้ ขลุ่ย กลอง และฉิ่ง กลอนที่ใช้ในการร้องนั้นใช้กลอนเพลงดังที่กล่าวมาแล้ว ส่วนทำนองร้องมีหลายทำนองด้วยกันที่นิยมใช้ร้องมากที่สุดก็คือ ทำนอง “เจ๊ก-มั่ว” (หรือ

* ปฏิพากษ์ คือ การกล่าวตอบ, การพูดโต้ตอบ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

สาย 1 ของซอ) เป็นเพลงของฝ่ายชาย และฝ่ายชายเป็นผู้ร้องหลัก ส่วนฝ่ายหญิงมีหน้าที่ร้องคอนสโตร้อยของเพลง ทำนอง “ไปต-เซ” (หรือทำนองของเมืองเซ) เป็นเพลงของฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงเป็นผู้ร้องหลัก ส่วนฝ่ายชายจะทำหน้าที่เป็นผู้ร้องบทสร้อยของเพลง นอกจากนั้นยังมีทำนองร้องอีก 2-3 ทำนอง เช่น ทำนอง “ไปต-ทะเล่” ทำนอง “แก้ม-เงิน” (หรือ “ข้างย่างเท้า”) ทำนอง “เห-เก-งัว” (หรือเที่ยงคืน และทำนอง “ปล้าย-จาว” (หรือ “หนุ่มกลับบ้าน”) โดยเฉพาะทำนองสองทำนองหลังนี้ให้ร้องเมื่อจบการเล่นและลาจากกัน

4.7.2 ปี่พาทย์มอญ เดิมใช้แสดงได้ทั้งในงานมงคลและงานอวมงคล แต่ภายหลังปี่พาทย์มอญใช้ในงานมงคลน้อยลง จึงใช้แสดงในงานศพบ่อยขึ้น คนจึงเข้าใจว่าปี่พาทย์มอญใช้บรรเลงในงานศพเท่านั้น ปี่พาทย์มอญแบ่งเป็น 3 แบบ คือ ปี่พาทย์เครื่องห้า ปี่พาทย์เครื่องคู่ และปี่พาทย์มอญเครื่องใหญ่ ในสมัยก่อนผู้บรรเลงมักเป็นชาวมอญเท่านั้น แต่ภายหลังกคนตรีไทยได้เรียนเพลงมอญ และสร้างเครื่องปี่พาทย์มอญกันมากขึ้น ทำให้บางครั้งผู้บรรเลงปี่พาทย์มอญเป็นชาวไทยมากกว่าชาวมอญด้วยซ้ำ เครื่องปี่พาทย์ในยุคแรก ๆ มีเพียง 5 ชิ้น คือ ปี่มอญ ระนาดเอก ฉิ่งวง (ฉิ่งใหญ่) ตะโพนมอญ และเปิงมางคอก

4.7.3 รำมอญ รำมอญนับเป็นศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ของชาวมอญที่มีมาแต่โบราณ ในสมัยก่อนนั้น การรำมอญถือเป็นศิลปะการฟ้อนรำอันอ่อนช้อยที่เด็กผู้หญิงมอญควรรู้ เพราะนอกจากจะเป็นที่หมายปองของหนุ่ม ๆ แล้ว ที่สำคัญยังเป็นเรื่องของบุญกุศลตามความเชื่ออีกด้วย จึงเกิดการฝึกหัดรำเรียนกันอยู่เป็นอาชีพ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีลักษณะเฉพาะของตน แต่เดิมนั้นใช้รำได้ในทุกโอกาส ส่วนใหญ่จะใช้รำถวายผู้ที่เคารพบูชา โดยเฉพาะในโอกาสอันเป็นมงคลของผู้ที่เคารพนับถือ เช่น วันรดน้ำผู้ใหญ่ วันสงกรานต์ หรือเมื่อญาติที่เคารพนับถือ หรือครูบาอาจารย์เสียชีวิตลง และที่สำคัญคือในงานศพพระ แต่ในปัจจุบันพบว่าในงานมงคลต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อการรำมอญน้อยลง มีการรำเฉพาะในงานศพพระ ศพผู้สูงศักดิ์ หรือศพสำคัญ ๆ เท่านั้น เครื่องแต่งกายของนางรำ จะนุ่งซิ่นยาวคลุมเท้า สวมเสื้อแขนสามส่วน หรือแขนกระบอกยาวถึงข้อมือ ชายเสื้อเข้ารูปรืดอว มีผ้าสไบพาดไหล่ซ้ายหรือผูกแบบสายสะพายก็ได้ หรืออาจจะคล้องคอ ปล่อยชายทั้งสองข้างห้อยมาข้างหน้าก็ได้ ผมเกล้ามวยประดับด้วยดอกไม้

บทที่ 3

ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

ประเพณีและความเชื่อ เกี่ยวกับการเกิดและการเลี้ยงเด็คนั้น เป็นประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เพราะถือว่าการเกิดเป็นเรื่องของการเสี่ยงต่อความอยู่รอดของมารดาที่จะให้กำเนิดทารกมาเพื่อสืบสกุล เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง ทั้ง พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ รวมทั้งหมอด้าย ก็ต้องหาวิธีการ ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการที่จะปกป้องรักษาดูแลผู้ที่คลอด เริ่มตั้งแต่ตั้งครรภ์ จนกระทั่งคลอดให้มีชีวิตรอดปลอดภัย และเมื่อคลอดบุตรแล้ว ในช่วงขวบปีแรก ก็จะต้องดูแลรักษาชีวิตทารกให้รอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ ชาวมอญจึงมีประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับการเกิดขึ้น

การบริหารทารก หรือการเลี้ยงเด็ก ถือเป็นประเพณีที่มนุษย์ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน การจัดทำพิธีกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดมาเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจไปสู่ความปลอดภัย และความเป็นสิริมงคล ทั้งนี้ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างเด็กกับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อบุตรหลานของตน เพราะมีความตั้งใจว่าเด็กที่คลอดทุกคนต้องมีชีวิตรอดปลอดภัย เพื่อสืบสายโลหิตต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นสืบมา

จากการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายลักษณะ อย่างไรก็ตามในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอประเพณีและความเชื่อที่ผู้วิจัยรวบรวมได้ และวิเคราะห์ ประเพณีและความเชื่อ รวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยยังไม่พิจารณาว่าประเพณีและความเชื่อใด ชาวมอญยังปฏิบัติกันอยู่โดยรักษารูปแบบเคร่งครัด ประเพณีและความเชื่อใดที่ชาวมอญปฏิบัติแต่มีการคลี่คลายรูปแบบแตกต่างกันไป หรือประเพณีและความเชื่อใดที่ชาวมอญไม่ปฏิบัติแล้ว การนำเสนอดังกล่าวจะทำให้เนื้อหาครอบคลุมรอบด้าน อีกทั้งเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ในบทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเน้นเก็บข้อมูลทางด้านประเพณี ซึ่งแต่ละประเพณียังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อต่าง ๆ จากการวิจัยพบว่าในประเพณีและความเชื่อมักมีพิธีกรรมร่วมอยู่ด้วย ดังนั้น เพื่อให้ข้อมูลการวิเคราะห์ประเพณีครอบคลุม ผู้วิจัยจึงแทรกเนื้อหาในส่วนของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องด้วย และเนื่องจากประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกนั้นเป็นส่วนหนึ่งใน

ประเพณีการเกิดของชาวมอญ ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนในการปฏิบัติซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นความสอดคล้องของประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ผู้วิจัยจึงแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

1. ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์
2. ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร
3. ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

1. ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ บรรพชนชาวมอญ มีการสั่งสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของหญิงตั้งครรภ์ (ท้อง) โดยญาติผู้ใหญ่ หรือสามีที่รู้คำสั่งสอน ซึ่งเป็นการชี้แนะหญิงตั้งครรภ์ว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ และสิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ รวมทั้งให้หญิงมีครรภ์รักษาตนให้สมบูรณ์ทุกประการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปกป้องดูแลรักษาทั้งหญิงมีครรภ์ และทารกในครรภ์ เพราะหากเกิดการเจ็บป่วยขึ้นจะกระทบกระเทือนถึงทารกที่อยู่ ในครรภ์ได้ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อ คือ ประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ และความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์

1.1 ประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์

สิ่งที่หญิงตั้งครรภ์ต้องปฏิบัตินี้ ชาวมอญถือเป็นจารีตประเพณี* และได้ยึดถือปฏิบัติตามกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งชาวมอญจะมีจารีตประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ถึงแม้จะเป็นประเพณีที่ไม่เด่นชัด บางหัวข้อเป็นข้อห้าม แต่ประเพณีย่อย ๆ เหล่านี้ก็สะท้อนวิถีชีวิตของชาวมอญได้เป็นอย่างดี ในเรื่องประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอข้อมูล 2 หัวข้อดังนี้

1.1.1 สิ่งที่หญิงมีครรภ์พึงปฏิบัติ

1.1.2 สิ่งที่สามีของหญิงมีครรภ์พึงปฏิบัติ

1.1.1 สิ่งที่หญิงมีครรภ์พึงปฏิบัติ

หญิงตั้งครรภ์ชาวมอญมีประเพณีที่ต้องปฏิบัติตามหลายประการ ซึ่งประเพณีบางอย่างเป็นจารีตประเพณี หรืออาจเป็นประเพณีย่อย ๆ ที่ไม่เด่นชัดนัก แต่ก็ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะชาวมอญเชื่อว่าการปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่บรรพบุรุษสั่งสอนกันมาจะ

* จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

ทำให้มารดา และเด็กในครรภ์มีสุขภาพแข็งแรงปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลทั้งในส่วนของประเพณีและจารีตประเพณี เพื่อให้ข้อมูลในเรื่องประเพณีหญิงตั้งครรภ์สมบูรณ์

1) การวางมะพร้าวไว้บนหัวนอน หญิงสาวมอญเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์แล้ว สิ่งแรกที่ต้องปฏิบัติคือ ให้นำมะพร้าว 1 ลูก จัดตั้งเอาไว้บนหัวนอนของตน โดยที่ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี จะใช้มะพร้าวหางหนู จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่าชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีนิยมใช้มะพร้าวหางหนูที่เด็ดจากต้นมะพร้าวมาเพื่อใช้ในการบูชา หรือสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในงานต่างๆ โดยทั่วไป การวางมะพร้าวหางหนุนั้นจะวางไว้ที่หัวนอนตลอดการตั้งครรภ์ ประเพณีนี้ชาวมอญได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน จนไม่ทราบเหตุผลในการปฏิบัติดังกล่าว (ผู้ให้สัมภาษณ์ : คุณธวัชพงศ์ มอญตะ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2551)

ภาพที่ 3.1 การนำมะพร้าวหางหนูวางไว้บนหัวนอน

2) การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ที่เกี่ยวข้องของหญิงตั้งครรภ์

ชาวมอญให้ความสำคัญกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ที่เกี่ยวข้องมาก เพราะถือเป็นการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเป็นการแจ้งให้ทราบถึงข่าวดีเรื่องการตั้งครรภ์ให้ทราบ บรรพบุรุษชาวมอญจะส่งสอนหญิงตั้งครรภ์ชาวมอญต้องกราบไว้ระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย แผ่เมตตาจิตต่อสรรพสัตว์โลกทั้งหลาย เพื่อให้จิตใจสบาย ไม่วิตกกังวล และจะส่งผลดีแก่ทารกในครรภ์ด้วย และต้องทำพิธีกราบไหว้ผีบ้านผีเรือน ซึ่งชาวมอญเรียกว่า “ปะโฮนง” รวมทั้งผีป่าทั้งปวง เพื่ออธิษฐานขอให้ช่วย อภิปาลรักษาครรภ์ให้สมบูรณ์ ตลอดจนทารกออกมาง่าย ๆ ปราศจากภัยอันตราย

นอกจากการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว หญิงตั้งครรภ์ชาวมอญจะต้อง ไปกราบไหว้ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ทรงวิทยุฒิ ศีลวุฒิ หรือผู้ใหญ่ที่ตนเคารพนับถือ เพื่อเป็นการแจ้งให้ทราบถึงข่าวดี และเมื่อถึงวันกำหนดคลอดแล้วญาติผู้ใหญ่จะได้มาร่วมแสดงความยินดี และมาช่วยเหลือตามธรรมเนียมปฏิบัติ รวมทั้งเพื่อเป็นการแสดงความเคารพนับถือญาติผู้ใหญ่ด้วย รวมทั้งต้องไปกราบไหว้หมอดำแยประจำตน ชาวมอญจะให้ความสำคัญกับหมอดำแยมาก เมื่อทราบว่าตนเองตั้งครรภ์แล้ว จะต้อง ไปแจ้งให้หมอดำแยทราบเหมือนเป็นการจงไว้เป็นหมอดำแยประจำตน เพื่อให้หมอดำแยดูแลตั้งแต่ตั้งครรภ์ และเมื่อใกล้กำหนดคลอดก็ต้องไปแจ้งให้หมอดำแยทราบเพื่อเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมทั้งผู้ตั้งครรภ์และหมอดำแย

บรรพบุรุษชาวมอญได้ให้ความสำคัญกับการให้เกียรติสามีโดยส่งสอนว่าหญิงตั้งครรภ์ต้องกราบไหว้สามีคนก่อนนอนเสมอ เพื่อเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกันเพราะในระหว่างที่ตั้งครรภ์นั้น สามีจะเป็นคนที่ดูแลรยาอย่างดี รวมทั้งต้องมีกิจต่าง ๆ ที่สามีจะต้องปฏิบัติให้ภรรยาอีกหลายประการ

3) การทำบุญของหญิงตั้งครรภ์

บรรพบุรุษชาวมอญได้ส่งสอนสืบต่อกันมาให้หญิงตั้งครรภ์ชาวมอญทำบุญทำทานเป็นประจำ เพื่อให้จิตใจสบาย และผลบุญจะส่งถึงตัวมารดา และทารกในครรภ์ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ปลอดภัยทั้งตัวมารดาและทารกในครรภ์ ชาวมอญในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี มีความยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น หญิงตั้งครรภ์ มักจะทำอาหารคาว – หวาน ซึ่งเป็นอาหารที่นิยมทานในชุมชน เพื่อตักบาตรในวัน โคน และวันพระ เป็นประจำเพื่อให้หญิงตั้งครรภ์มีจิตใจที่สบาย และเป็นการทำบุญเพื่อให้ทารกในครรภ์คลอดออกมาอย่างสมบูรณ์ทุกประการ รวมทั้งหากเป็นไปได้ให้หญิงมีครรภ์ใส่บาตรพระภิกษุสงฆ์ที่มาบิณฑบาตทุกเช้าด้วย เพื่อส่งผลดีแก่เด็กในครรภ์และจิตใจของมารดา นอกจากนี้หญิงตั้งครรภ์ชาวมอญควรไปช่วยงานบุญงานกุศลต่าง ๆ ที่ตนเองสามารถช่วยได้ เพื่อให้ตนเองได้บุญได้กุศลและเพื่อให้ส่งผลที่ดีต่อทารกในครรภ์ รวมทั้งทำให้หญิงตั้งครรภ์มีจิตใจที่ดี

4) การทำพิธีเสียบบาล* หึงตั้งครรภ์เมื่อครรภ์เจริญวัยขึ้น จะต้องทำพิธีเสียบบาลเป็นรายเดือนไปจนกว่าจะครบไตรมาส เพื่อป้องกันไม่ให้ผีมาทำอันตรายต่อครรภ์ โดยแต่ละเดือนจะต้องจัดทำกระทงด้วยกาบกล้วยรูปสี่เหลี่ยม ก้นกระทงปูด้วยใบไม้ เอาแป้งมาปั้นเป็นรูปต่าง ๆ แล้วใส่ลงไปในกระทง รวมทั้งขนมต่าง ๆ ชนิด โดยในแต่ละเดือนจะต้องเปลี่ยนของที่บรรจุในกระทง เช่น ใบไม้ รูปปั้น (โดยมากเป็นรูปผู้ตั้งครรภ์เอง หรือไม้ก็เป็นรูปเจ้ากรรมนายเวร) ชนิดของขนมไปแต่ละเดือน แล้วเอาไปตั้งไว้นอกบ้านทุกเดือนจนกว่าจะครบกำหนดคลอด

5) การเตรียมหม้อขมิ้น หึงชาวอมญเมื่อทราบว่าจะตั้งครรภ์ ให้ตำขมิ้นผงใส่ไว้ในหม้อเตรียมไว้ใช้ในระหว่างการคลอด (การใช้หม้อขมิ้นในระหว่างการคลอดจะนำเสนอในเรื่องประเพณีในการคลอด) พร้อมทั้งเอาเข็มเล่มหนึ่งปักไว้ที่ผงขมิ้นในหม้อขมิ้นนั้น เมื่อถึงวันโกนผมไฟทารกจะได้ใช้เข็มเล่มนั้นเจาะหูทารกด้วย

6) การดูแลรักษาครรภ์ ผู้หึงชาวอมญเมื่อทราบว่าตนเองตั้งครรภ์แล้ว จะต้องดูแลรักษาครรภ์ของตนให้ดีเพื่อให้ตนเองและทารกในครรภ์ปลอดภัย ดังนั้นชาวอมญจะมีประเพณีที่เป็นข้อปฏิบัติในการดูแลรักษาครรภ์ดังนี้

(1) การปฏิบัติตนของหญิงมีครรภ์ การสนทนาปราศรัย ต้องสุภาพ อ่อนหวาน ใช้เสียงเบา รวมทั้งให้ระมัดระวังเรื่องการเดิน เพื่อไม่ให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ และต้องทำตนเป็นคนที่มีกริยามารยาทเรียบร้อยอยู่เสมอ เป็นอุบายอย่างหนึ่งที่ผู้ใหญ่สั่งสอนต่อ ๆ กันมาเพื่อเป็นการให้หญิงตั้งครรภ์ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังตน มีสติอยู่กับตัวเพื่อป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ

(2) การบำรุงรักษาครรภ์ หึงตั้งครรภ์ชาวอมญต้องทาขมิ้นทั่วตัว และที่ครรภ์เป็นประจำ จนกว่าจะถึงวันคลอดบุตร เนื่องจากชาวอมญมีความนิยมในการนำขมิ้นมาทาตัวในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่หากเป็นหญิงตั้งครรภ์ ก็ให้ทาขมิ้นทั่วตัว เพราะชาวอมญเชื่อว่าขมิ้นจะทำให้ผิวสวย และดีต่อผิวที่หน้าท้องไม่ทำให้ผิวแตกสลาย รวมทั้งเป็นการป้องกันโรคเกี่ยวกับผิวหนังต่าง ๆ ส่วนยาที่นิยมใช้บำรุงครรภ์ ได้แก่ ดอกบัวหลวง และบัวเผื่อน เปลือกหอย แก่นมะขาง ทั้งหมดนี้นำมาตำให้ละเอียด ผสมกับนมวัวรับประทาน ซึ่งอันนี้ก็ตรงกับหลักการแพทย์ เพราะในเปลือกหอยกับน้ำนมมีธาตุแคลเซียมมาก ให้มารดารับประทานเพื่อเสริมสร้างกระดูกทั้งทารกและมารดาให้แข็งแรง และเมื่อครรภ์แก่ย่างเข้าเดือนที่ 7 หรือ 8 ท้องจะขึ้นโย้

* เสียบบาล คือ กรรมวิธีเช่นผีโดยเอาเครื่องเช่นพร้อมตุ๊กตาดินปั้นเป็นต้นใส่กระบะกาบกล้วยใบทิ้งที่ทางสามแพร่งหรือลายน้ํา เพื่อมิให้ผีร้ายมานำตัวเด็กที่เจ็บป่วยไป, เรียกตุ๊กตาที่ใช้ในการนี้ว่า ตุ๊กตา เสียบบาล (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

ออกมาทำให้หนังท้องตึงมาก จึงต้องมียาทาเพื่อถนอมคราก* โดยจะใช้เปลือกลูกมะตูมตากแห้งฝนกับน้ำปูนใสทาท้อง จนกว่าจะครบกำหนดคลอด

ส่วนเรื่องของอาหารเพื่อสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์นั้น หญิงตั้งครรภ์ให้เลือกรับประทานอาหารที่ดีต่อสุขภาพ เช่นการรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ และให้งดเว้นอาหารที่มีรสชาติเผ็ดร้อน อาหารที่แข็งกระด้างย่อยยาก เช่น พริกสดรสเผ็ด มะเขือ ข้าวตัง และข้าวตุก เพราะจะทำให้ไม่สบายท้องและอาจส่งผลกระทบต่อเด็กในครรภ์ได้

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระเจีจะให้ระมัดระวังในเรื่องการอาบน้ำของหญิงตั้งครรภ์ โดยในระหว่างที่ตั้งครรภ์ 9 เดือนนั้น หญิงตั้งครรภ์ต้องอาบน้ำชำระร่างกายด้วยน้ำอุ่น หรือเอาถ่านไฟแดง ๆ จุ่มลงในน้ำที่อาบนั้นจึงใช้อาบได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันเป็นหวัดคัดจมูกจะกลายเป็นไข้หวัดได้ และไม่ควรอาบน้ำหลังพระอาทิตย์ตกดินหรือเวลาค่ำมืด เพราะอาจทำให้เดินสะดุดหกล้มได้ หญิงตั้งครรภ์ต้องรักษาสุขภาพให้แข็งแรงไว้เสมอ

7) ข้อห้ามของหญิงตั้งครรภ์ ข้อห้ามที่กำหนดขึ้นนี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันภัยไม่ให้เกิดแก่หญิงตั้งครรภ์ เพราะหญิงตั้งครรภ์อยู่ในช่วงที่ต้องระวังตัวให้มากเพื่อความปลอดภัยของตนเองและทารกในครรภ์ หญิงตั้งครรภ์ควรนั่งให้เรียบร้อยในสถานที่ที่ปลอดภัย หรือบนเก้าอี้ที่แข็งแรง หรือสถานที่ที่จัดให้นั่งอย่างปลอดภัย โดยห้ามนั่งนอกชานหรือเฉลียงบ้าน ห้ามนั่งเหยียดขา หรือนั่งห้อยขา ห้ามนั่งหัวบันไดบ้าน และเหยียดขาบนหัวบันไดบ้าน ห้ามนั่งพิงเสาบ้าน หรือโดยเฉพาะพิงเสาเอกของบ้านเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นที่ตั้งของผีบ้าน ห้ามนั่งนอน หรือยืนขวางประตูโดยเด็ดขาด และการขึ้นลงบันไดต้องขึ้นลงรวดเร็วจะหยุดพักกลางบันไดไม่ได้เพราะจะเป็นอันตราย หากมีใครเดินสวนจะชนทำให้หกล้มตกบันไดได้

หญิงตั้งครรภ์ ห้ามเด็ดผักหญ้า หรือเด็ดผักต่าง ๆ เพราะการเอื้อมมือไปเด็ดผักหญ้า หรืออยู่ในท่าที่ไม่ปลอดภัย อาจลื่นหกล้มและเป็นอันตรายได้ นอกจากนี้หญิงตั้งครรภ์ห้ามส่งศพออกไปป่าช้าหรือวัด ห้ามยกหีบศพหรือโลงศพ ห้ามไม่ให้ยกถาดเครื่องนำศพ เช่น ตะเกียง ฐูป เพราะถือว่าเป็นสิ่งอัปมงคลไม่ควรทำในระหว่างตั้งครรภ์

* คราก หมายถึง ยืดขยายออกแล้วไม่คืนตัว เช่น กระจาคราก ท้องคราก; ลีกร้อน เช่น รุกลอนคราก รูดคราก; กระจาดตะโพกเคลื่อนที่ยกออก เรียกว่า ตะโพกคราก แต่ในที่นี้หมายถึงหนังท้องของหญิงมีครรภ์หากตึงมากก็จะยืดขยายออกแล้วไม่คืนตัว (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

ผู้ที่ใกล้ชิด ไม่ควรพูดเรื่อง หรือเล่าเหตุการณ์ร้าย ๆ ให้หญิงตั้งครรภ์ ฟัง และห้ามไม่ให้หญิงตั้งครรภ์ฟังเรื่องราวร้าย ๆ เช่น คนเสียชีวิต คนที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือข่าวที่ ทำให้กระทบกระเทือนจิตใจ เพราะจะทำให้หญิงมีครรภ์อาจตกใจและเป็นอันตรายแก่ทารกในครรภ์

บรรพบุรุษชาวมอญจะสั่งห้ามหญิงตั้งครรภ์ไปดูคนอื่นกำลังคลอด บุตร เพราะเชื่อว่าจะทำให้ตนเองคลอดบุตรยาก ซึ่งคนเฒ่าคนแก่ในพื้นที่จะเรียกว่า “เด็กในท้องจะ อายกัน” ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การไปดูคนอื่นกำลังคลอดบุตรนั้น หากคนที่กำลังคลอดนั้น คลอดยาก หรือมีปัญหาในระหว่างการคลอดบุตร จะทำให้หญิงตั้งครรภ์กลัว เป็นกังวล และอาจทำให้ถึงเวลา ที่ตนเองจะคลอดก็เกิดความวิตกกังวล จนทำให้คลอดบุตรไม่ได้เช่นกัน

ในเวลาที่พระสงฆ์ทำสังฆกรรมสวดญัติห้ามหญิงมีครรภ์เข้าไปใน เขตพิธีมณฑลโดยเด็ดขาด ชาวมอญถือว่าจะทำให้คลอดบุตรยาก เพราะคำว่าสวดญัติ ซึ่งอ่านว่า “สวดยัค” เมื่อแปลความหมายแล้วไปในทางที่ไม่ดี ชาวมอญเกรงว่าเมื่อคนท้องเข้าไปฟังสวดญัติ แล้วจะทำให้เด็กไม่คลอดออกมา

หญิงมีครรภ์ไม่ควรกล่าวเท็จ เพราะเชื่อว่าเป็นการผิดศีล นอกจากนี้แล้วยังห้ามหญิงมีครรภ์ตอกหรือตึ้งตะปูหรือหมุด หรือเย็บปากหมอน ปากที่นอน ซึ่ง ยัดหนุนไว้แต่ยังไม่ได้เย็บปากหมอน เพราะจะเป็นเหตุให้ลามไปถึงการคลอดยาก ซึ่งข้อห้ามข้อนี้ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยไม่ทราบเหตุผลของข้อ ห้าม แต่ก็ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ข้อห้ามอีกข้อที่สำคัญมากที่ชาวมอญจะยึดถือมากคือบ้านใดที่ ภรรยาอยู่ในระหว่างตั้งครรภ์ บ้านนั้นให้งดเว้นจัดงานมงคล แม้เป็นบ้านพี่น้องเองก็ตาม ผู้ให้ ข้อมูลกล่าวว่า หากจัดงานที่บ้านระหว่างที่มีหญิงตั้งครรภ์อยู่นั้น อาจเกิดเหตุไม่คาดฝันขึ้น ได้ เช่นหญิงตั้งครรภ์เกิดปวดท้องกระทันหัน ก็จะทำให้การจัดงานมีอุปสรรค ซึ่งงานมงคลต่าง ๆ ไม่ ควรมีอุปสรรคใด ๆ หรือ ในการจัดงานที่บ้านจะทำให้หญิงมีครรภ์ต้องช่วยงานที่บ้าน และต้อง ทำงานมากขึ้นอาจเกิดอันตรายขึ้นได้ ผู้เฒ่า ผู้แก่จึงให้งดเว้นเสีย

1.1.2 สิ่งที่สำคัญของหญิงมีครรภ์พึงปฏิบัติ

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีการยึดถือคำสั่งสอนของบรรพชนเป็น หลักสำคัญของชีวิตคู่ว่า ถ้าภรรยาของตนตั้งครรภ์ หรือป่วยไข้ สามีมีหน้าที่ต้องรักษาพยาบาล ดูแลให้ดีที่สุด ในกรณีเดียวกันหากสามีเจ็บป่วย ภรรยาก็ต้องดูแลรักษาพยาบาลให้ดีที่สุดเช่นกัน ชาวมอญจึงมีประเพณีที่ยึดถือกันมาว่าหากภรรยาตั้งครรภ์สามีจะมีหน้าที่ซึ่งนับเป็นประเพณีที่ จะต้องปฏิบัติต่อภรรยาตั้งครรภ์

1) การจัดเตรียมพื้นสำหรับอยู่ไฟ เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ สามีจะต้อง เตรียมจัดหาสิ่งต่าง ๆ สำหรับการอยู่ไฟไว้ล่วงหน้าให้พร้อม เมื่อภรรยาตั้งครรภ์ครบ 7 เดือน สามี

ต้องไปตัดพื้เตรียมไว้สำหรับการอยู่ไฟ เช่น พื้ไม้มะขาม ไม้พุทรา ไม้หว้า ฯลฯ นำมาตั้งกองไว้จนพอเพียงสำหรับการอยู่ไฟ โดยการตัดพื้พื้ นั้น ต้องยาวพอสมควร วิธีการจัดตั้งจะวางพื้พื้ทางโคนลงปลายขึ้นเป็นกองรูปวงกลม บนกองพื้พื้ นั้นต้องล้อมด้วยหนามหวาย หนามพุทรา เพราะเชื่อว่าเป็นเครื่องป้องกันผี นอกจากนี้จะป้องกันผีแล้วยังป้องกันสัตว์และพวกเด็ก ๆ ที่ซนขึ้นไปเหยียบย่ำทำให้กองพื้พื้ ทรายเป็นกอง และก่อนจะตั้งพื้พื้ ขึ้นเป็นกอง จะต้องกะเทาะเปลือกออกให้หมดทุกคู้้นด้วย เพื่อเวลาเผาไหม้ จะได้ไม่มีกลิ่นเหม็น

สำหรับการตัดพื้พื้ เพื่อใช้ในการอยู่ไฟนั้น มีข้อกำหนดที่บุคคลไปโค่นต้นไม้พื้พื้ ระวังคือในการโค่นต้นไม้ ต้องไม่ให้ไม้ที่ตัดโค่นลงมา “ล้มลงมาขวาง” หรือ “ค้างบนต้นไม้อื่น” เพราะชาวมอญถือว่าไม้ที่ล้มลงมาขวาง หรือค้างพาดบนต้นไม้อื่นจะใช้เป็นไม้ที่อยู่ไฟไม่ได้ ในการตัดต้นไม้ต้นแรกต้องตัดให้ล้มราบลงกับพื้นดิน เวลาตัดให้ท่องคาถาดังนี้ “เนี่ยะเม่อว ตอดสะ” เมื่อถึงคำว่า “ตอด(ส)” ให้เอามือค้ำค้ำทันทีเมื่อตัดแล้วนำมาสุมเป็นกองเอาไม้ไผ่สะไว้ป้องกันผี

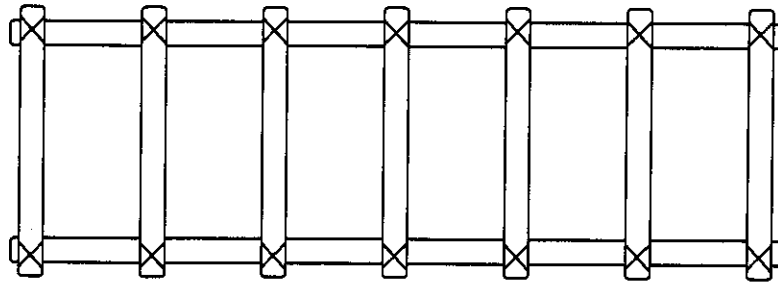
2) การทำเตียงอยู่ไฟ

ในขณะที่สามีตัดพื้พื้ เพื่อให้ภรรยาอยู่ไฟนั้น สามีก็ต้องเตรียมหาไม้ขนาดเท่าลำไผ่ ตัดมาเพื่อทำเตียงและเตาไฟ เพื่อเตรียมไว้พร้อมกันด้วย ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะมีการเตรียมพร้อมในเรื่องสิ่งของต่าง ๆ สำหรับการคลอดไว้ล่วงหน้า อย่างรอบคอบ เพื่อให้การคลอดทารกเป็นไปอย่างราบรื่น

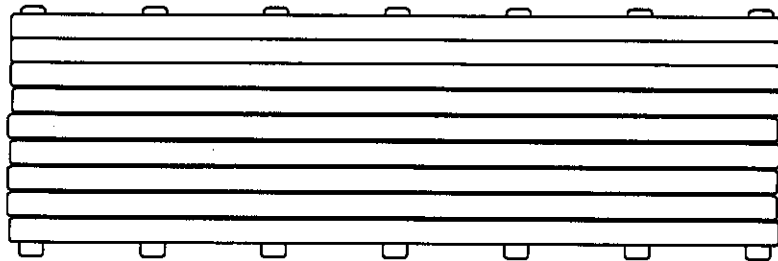
วิธีการทำเตียงอยู่ไฟนั้น ต้องใช้ไม้กลม ซึ่งเป็นไม้ที่แข็งแรงและสามารถหาได้ในท้องถิ่น ขนาดใหญ่เท่ากับลำไม้ไผ่ ยาวประมาณ 4 ศอก 1 คืบ จำนวน 2 ท่อน วางบนพื้นบ้านข้างละ 1 ท่อน ระยะห่างกันประมาณ 1 ศอกเศษ บนไม้ 2 ท่อนนั้น วางตง * ไม้ไผ่ผ่าซีก 7 ซีก แบ่งระยะห่างให้เท่ากัน มัดด้วยตอก * ทั้ง 2 ค้านทุก ๆ ซีก บนตงนั้นวางไม้ไผ่ผ่าซีกจำนวน 9 ซีก ยาวเท่าตัวเตียงเป็นพื้พื้ มัดด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก 3 ตอน วางที่หัว-ท้าย-กลาง มัดด้วยตอกให้แน่นสนิทอย่าให้โคลงเคลง เรียบร้อยแล้วปูเสื่อบนพื้พื้ พร้อมที่จะขึ้นนอนได้ทุกเวลา หรือถ้าใช้ไม้พื้พื้ กระดานปูแทนไม้ไผ่ ให้ใช้ไม้กระดานเพียง 3 แผ่น จัดทำแบบเดียวกันกับพื้พื้ ไม้ไผ่ ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า ขนาดอาจปรับได้ตามความเหมาะสม (ผู้ให้สัมภาษณ์ : รัชชัย มอญคะ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552)

* ตง คือ ไม้เครื่องเรือนที่วางบนรอดหรือคานสำหรับรองพื้พื้ กระดานหรือฟาก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

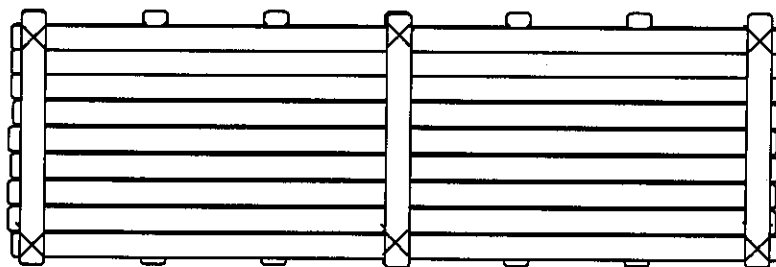
* ตอก คือ ไม้ไผ่ที่จักเป็นเส้นแบนยาว ขนาดหนาหรือบางตามต้องการ สำหรับผูกมัดหรือสานสิ่งต่าง ๆ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

(1) ไม้จริงขนาดใหญ่เท่าไม้ไผ่ยาว 4 สอก 1 คืบ 2 ท่อน วางบนพื้นห่างกัน 1 สอกเศษ วางตงไม้ไผ่ 7 ซีก ระยะห่างเท่ากันมัดด้วยดอทั้ง 2 ด้าน

(2) วางไม้ไผ่ผ่าซีก จำนวน 9 ซีก ยาวเท่าเตียง

(3) ไม้ผ่าซีกขนาด 3 ตอน หัว-ท้าย-ตรงกลาง มัดด้วยดอให้แน่น เวลานอนให้ปูเสื่อทับด้านบน

3) ข้อห้ามที่สามคือต้องควรวนเมื่อภรรยาตั้งครรภ์ ชาวมอญจะมีข้อห้ามที่สามคือไม่ควรปฏิบัติโดยเด็ดขาดในขณะที่ภรรยาอยู่ระหว่างการตั้งครรภ์ ซึ่งข้อห้ามส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่เป็นอปมงคลไม่ควรปฏิบัติ คือ สามีควรงควนการไปยกศพ หรือหามศพ แม้แต่หีบศพเปลาก็

ตาม เพราะชาวมอญถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคล ทำให้จิตใจไม่สบาย และสามีควรงคเว้นการ
 สนทนาข่าวร้าย ๆ ให้ภรรยาตั้งครรภ์ได้ยินได้ฟังโดยเด็ดขาด เช่น ข่าวฆ่าฟัน การตาย หลงคลอด
 บุตรเสียชีวิต เป็นต้น เพราะทำให้หญิงตั้งครรภ์เป็นกังวล และเมื่อถึงเวลาคลอดบุตรอาจเกิดภาวะ
 เครียด เกรงว่าเหตุการณ์ที่ได้ฟังนั้นจะเกิดขึ้นกับตนเอง และอาจทำให้การคลอดบุตรไม่ปลอดภัยได้

1.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพครรภ์ที่หญิงตั้งครรภ์พึงยึดถือปฏิบัติ
 เพราะเชื่อว่าเป็นการปกป้องทารกน้อยในครรภ์ รวมทั้งมารดาให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง อีกทั้ง
 ชาวมอญให้ความสำคัญเกี่ยวกับสืบสายโลหิตมากจึงสั่งสอนให้หญิงตั้งครรภ์พึงปฏิบัติตามความ
 เชื่อที่สั่งสอนกันมา ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแบ่งความเชื่อของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่เกี่ยวกับ
 การตั้งครรภ์ออกเป็น 2 หัวข้อดังนี้

1.2.1 ความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติ

1.2.1 ความเชื่อที่เป็นข้อห้าม

1.2.1 ความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติ ความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการ
 ตั้งครรภ์ของชาวมอญ มีขึ้นเพื่อเป็นการป้องกันดูแลสุขภาพครรภ์ไม่ให้เกิดอันตรายขึ้น และเพื่อเป็น
 ขวัญและกำลังใจให้กับผู้ตั้งครรภ์ว่าได้ปฏิบัติตามความเชื่อที่ผู้ใหญ่สั่งสอนกันมาแล้วทำให้เกิด
 ความปลอดภัยขึ้นแก่ตนเองและทารกในครรภ์

1) **ความเชื่อในการนำดอกบัวในงานบวชน้ำดื่ม** ชาวมอญชุมชน
 หมู่บ้านบางกระดี่ มีความเชื่อว่า หากในหมู่บ้านมีงานบวช ให้หญิงตั้งครรภ์ไปนำดอกบัวในงาน
 บวชน้ำดื่ม น้ำดื่ม เพราะมีความเชื่อว่าลูกที่คลอดออกมาจะมีผิวพรรณดี ผุดผ่อง และเป็นสิริมงคล
 แก่เด็กในครรภ์ แต่ถ้าในหมู่บ้านไม่มีการจัดงานบวช ก็ไม่ต้องปฏิบัติ

2) **ความเชื่อในการคั้นน้ำมะพร้าวอ่อน** ในระหว่างตั้งครรภ์ ให้หญิง
 ตั้งครรภ์ทานน้ำมะพร้าวอ่อนเป็นประจำ เนื่องจากชาวมอญเชื่อว่าการคั้นน้ำมะพร้าวอ่อนเป็น
 ประจำจะทำให้ เด็กที่คลอดออกมามีผิวพรรณดี ผิวขาวสะอาด และไม่มีไขมันเกาะตามผิวเด็ก
 แต่ให้ทานเฉพาะน้ำเท่านั้นห้ามทานเนื้อมะพร้าวเด็ดขาดเนื่องจากว่าหากทานเนื้อมะพร้าวด้วยเด็กที่
 คลอดออกมาจะไม่ฉลาด

1.2.2 ความเชื่อที่เป็นข้อห้าม ความเชื่อที่เป็นข้อห้ามของหญิงตั้งครรภ์ชาว
 มอญนั้น บรรพบุรุษชาวมอญจะสั่งสอนให้หญิงตั้งครรภ์ชาวมอญปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเคร่งครัด
 ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของตนเองและทารกในครรภ์

1) **ความเชื่อในการห้ามหญิงตั้งครรภ์มองคนตาเหลือ** บรรพบุรุษชาวมอญจะ
 สั่งสอนหญิงตั้งครรภ์ ห้ามมิให้มองคนตาเหลือ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ลูกคลอดออกมาตาเหลือได้ กลุ่ม

ตัวอย่างให้ข้อมูลว่าที่หมู่บ้านแห่งนี้เคยปรากฏเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นแล้ว จึงมีการบอกเล่าต่อกันมาทำให้ปลูกฝังในจิตใจ และสั่งสอนคนมีครรภ์เสมอว่าไม่ให้มองคนตาเหล่ นอกจากนี้ชาวมอญยังความเชื่อว่า ห้ามหญิงตั้งครรภ์ทำตาเหล่ด้วย เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ลูกตาเหล่เช่นกัน (ผู้ให้สัมภาษณ์ : รัชชชัย มอญตะ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552)

2) การห้ามหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ใช่ลูกสาวนอนบนเรือน ชาวมอญมีความเชื่อว่า หญิงมีครรภ์ที่ไม่ใช่ลูกสาวของคนในบ้านห้ามนอนบนเรือนโดยเด็ดขาด ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าความเชื่อนี้จะเกิดจากการเกรงว่าหากหญิงมีครรภ์อื่นที่ไม่ใช่ลูกสาวของคนในบ้านมานอนบนเรือนแล้ว หากเป็นอันตรายหรือคลอดบุตรอย่างกะทันหันในบ้านจะเป็นการผิดผีบ้านผีเรือนได้ และหากเกิดการผิดผีบ้านผีเรือนแล้ว ชาวมอญมีความเชื่อว่าจะต้องมีการจัดพิธีรำผีขึ้น ซึ่งคนไทยเชื้อสายมอญไม่ต้องการให้มีการจัดพิธีรำผีบ่อย ๆ เพราะนอกจากจะสิ้นเปลืองเงินทองแล้ว ที่สำคัญเป็นการแสดงให้เห็นว่าครอบครัวนั้น เป็นคนไม่ดี ไม่เคารพบรรพบุรุษ สังคมไทยเชื้อสายมอญจะยกย่องครอบครัวที่ไม่ได้จัดพิธีรำผีเป็นเวลานาน ๆ การรำผีมอญจะจัดพิธีขึ้นในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีเกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เคารพบรรพบุรุษ การละเมิดข้อห้ามต่าง ๆ ของสังคม ทำให้สมาชิกในตระกูลเกิดการเจ็บป่วยโดยหาสาเหตุไม่พบ จึงจัดพิธีกรรมรำผีขึ้นเพื่อเป็นการขอขมาต่อผี

ผีมอญเป็นความเชื่อของคนไทยเชื้อสายมอญที่ยึดถือผีเป็นความสำคัญในวิถีชีวิต ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระเจี๊จะมอบหมายให้ลูกชายคนเล็กของตระกูลเป็นผู้สืบทอดต้นผี ผู้รับสืบทอดเสาศีไ้วที่บ้าน ในตระกูลหนึ่งจึงมีบ้านที่มีเสาศีไ้วเพียงบ้านเดียวเท่านั้น ต้นผีรับผิดชอบในการจัดพิธีรำผี คุณแลคนในตระกูลไม่ให้ผิดข้อห้ามต่าง ๆ และยังเป็นหัวหน้าในการนัดพบคนในตระกูลเดียวกันให้มาช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของคนในตระกูล เช่น วันลงแขกเกี่ยวข้าว ตลอดจนการจัดงานพิธีต่าง ๆ การถือผีของชาวไทยเชื้อสายมอญเป็นการนับถือบรรพบุรุษ จึงเป็นความเชื่อที่มีลักษณะของการสืบทอดตระกูลแต่ละตระกูล ทำให้ได้รวมญาติในตระกูลเดียวกัน

ความสำคัญ ของการรำผีมอญ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมชาวไทยรามัญอยู่ 2 ประการ คือ เป็นการจัดระเบียบสังคมผ่านความเชื่อเรื่องผีและคุณค่าแห่งการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติพันธุ์มอญ นอกจากการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสังคมแต่ละครอบครัว แต่ละตระกูลแล้ว การนับถือผียังเป็นจารีตประเพณีที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวให้ดำรงอยู่อย่างสงบสุข และช่วยสร้างความสามัคคีในวงศ์ตระกูล สิ่งที่เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกคือ ผลร้ายที่จะถูกลงโทษจากผีบรรพบุรุษและสมาชิกในสังคม เนื่องจากการทำผิด

3) ข้อห้ามในการรับประทานอาหารของหญิงตั้งครรภ์ บรรพบุรุษชาวมอญจะมีความเชื่อว่าหญิงตั้งครรภ์ชาวมอญห้ามรับประทานแกงขี้เหล็ก แกงมะรุ้ม เพราะเชื่อว่าจะเป็น

อันตรายต่อเด็กในครรภ์ จากการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ไม่มีผู้ใดทราบเหตุผลของการห้ามดังกล่าว แต่หญิงตั้งครรภ์ก็ปฏิบัติตามเพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายแก่เด็กในครรภ์ได้

4) การห้ามจัดพิธีต่าง ๆ ในกรณีคนในตระกูลเสียชีวิต หรือตั้งครรภ์

ชาวมอญมีความเชื่อว่า เมื่อมีคนในตระกูลเสียชีวิต หรือตั้งครรภ์ในปีนั้น (สิ้นสุดเดือน 6 ตามปฏิทิน) ห้ามคนในตระกูลจัดพิธีต่าง ๆ เช่น พิธี โคนจุก แต่งงาน บวช หรือเลี้ยงผี เพราะเมื่อมีคนในตระกูลเสียชีวิตจะเป็นช่วงเวลาแห่งความโศกเศร้า ไม่ควรจัดงานพิธีใด ๆ และอาจจะเป็นการทำให้พิธีมงคลไม่สมบูรณ์ ส่วนในเรื่องของการห้ามจัดพิธีต่าง ๆ ในกรณีที่มีคนในตระกูลตั้งครรภ์นั้น ส. พลายน้อย (2544 : 208) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เล่าเรื่องพม่ารามัญ” ว่า “ความเชื่อถือเช่นนี้ ถ้าจะให้เดาก็อยากจะเดาว่า แต่ก่อนทีเดียวคงจะห้ามเฉพาะบ้านที่มีคนมีครรภ์แก่จวนจะคลอดเท่านั้น เพราะถ้าทำงานพิธีมงคลอะไรขึ้นในขณะนี้ และหญิงมีครรภ์เกิดคลอดบุตรขึ้นมา ก็จะทำให้วุ่นวายกันไปหมด การคลอดบุตรในสมัยโบราณเป็นเรื่องใหญ่มากและมีอันตรายหลายอย่าง หากการคลอดบุตรนั้นพลาดพลั้งถึงเสียชีวิต ก็จะทำให้พิธีมงคลนั้นต้องพลอยเศร้าหมองไปด้วย เรื่องการทำพิธีมงคลแล้วเกิดอวมงคลขึ้นนั้น คนโบราณถือกันมากทีเดียว พวกกันว่าเป็นกลางจะทำให้พิธีนั้นไม่ดี แต่ที่อธิบายมานี้ก็เป็นเรื่องคิดเดาไปตามเรื่อง เพราะไม่มีใครอธิบายไว้ ฉะนั้นอาจจะผิดหรือถูกก็ได้ทั้งสองทาง นอกจากจะห้ามการทำพิธีมงคลแล้ว เขายังถือไม่อนุญาตให้คนต่างถิ่นมานอนค้างบ้านหญิงมีครรภ์อีกด้วย ที่ถือเช่นนี้ก็เนื่องมาจากชาวมอญนับถือผี เขาเกรงไปว่าจะเป็นการผิดผีบ้านผีเรือน”

2. ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ชาวมอญทุกชุมชนรวมทั้งชุมชนมอญหมู่บ้านบางกระดี่มีระเบียบแบบแผนประเพณีกำหนดไว้ทุกช่วงสำคัญของชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมอญ มีข้อปฏิบัติอันเนื่องมาจากคติความเชื่อต่าง ๆ หลายประการเกิดเป็นประเพณีปฏิบัติขึ้นมา ชาวมอญในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ถือว่าการเกิดเป็นเรื่องสำคัญ จึงมีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดทารก ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของมารดาและเด็กในครรภ์

2.1 ประเพณีเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ในเรื่องประเพณีในการคลอดทารกนั้น ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีประเพณีที่มีรายละเอียด ขั้นตอนที่ซับซ้อน ดังนั้นผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

2.1.1 ประเพณีในระหว่างการคลอดบุตร

2.1.2 ประเพณีหลังการคลอดบุตร

2.1.1 ประเพณีในระหว่างการคลอดบุตร

ในระหว่างการคลอดบุตรนั้น ชาวมอญจะมีข้อปฏิบัติที่เป็นลักษณะจารีตประเพณีหลายประการด้วยกัน ดังนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอทั้งในส่วนของประเพณี จารีตประเพณี รวมถึงขั้นตอนการปฏิบัติตามประเพณีของชาวมอญต่าง ๆ ที่เก็บได้ทุกประเพณีตั้งแต่ช่วงใกล้คลอดจนกระทั่งการคลอดทารก เพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนี้

1) การปฏิบัติเมื่อหญิงตั้งครรภ์เจ็บท้องคลอด หญิงตั้งครรภ์เมื่อใกล้คลอดจะมีลักษณะอาการบอกล่วงหน้า เช่น ปวดเมื่อยที่บั้นเอว ปวดที่ครรภ์ บางครั้งเกิดอาการปลายเท้าชา อาการเหล่านี้แสดงว่าใกล้คลอดทารกแล้ว และเมื่อภรรยามีอาการเจ็บท้องคลอดสามีจะต้องรีบไปตามหมอดำแย่ประจำคนที่ได้จองเอาไว้ตั้งแต่แรก สามีหรือพ่อแม่ของสามี จะต้องรีบไปเชิญญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงมารวมกันที่บ้าน เพราะหากในระหว่างการคลอดต้องการความช่วยเหลือใด ๆ จะต้องมีญาติผู้ใหญ่ที่รู้ธรรมเนียมปฏิบัติคอยช่วยเหลือ และเพื่อจัดเตรียมสิ่งของต่าง ๆ ที่ใช้ในระหว่างคลอดและหลังคลอดด้วย เมื่อหมอดำแย่และญาติผู้ใหญ่มาถึงบ้านพร้อมกันแล้ว สามีและญาติสนิทต้องเริ่มจัดทำเตียงอยู่ไฟ และเตาหันทิ

ญาติผู้ใหญ่ที่เชิญมา จะต้องรีบจัดขันใส่ข้าวสารพอสสมควรกับหมาก 3 ผล พลู 3 เรียง กล้วย 1 หวี รูป 3 ดอก เทียน 3 เล่ม มีเงินติดเทียนตามธรรมเนียม ซึ่งแล้วแต่จะจัดใส่ให้ การจัดขันดังกล่าวนี้เรียกว่า ตั้งขันข้าว คือ เอาขันบรรจุข้าวสาร เงิน และสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาลงไปในขัน แล้วนำไปตั้งไว้ในจุดที่เหมาะสมสำหรับเป็นคำบูชาคุณหมอดำแย่ที่มาช่วยทำคลอดให้

เมื่อถึงเวลาจะทำการคลอดจะต้องเลือกหาทิศทางให้เหมาะสมต่อประเพณีอันเป็นมงคล โดยต้องหันศีรษะของผู้คลอดไปยังทิศตะวันออกหรือทางทิศเหนือ ซึ่งมีความเชื่อว่าเด็กในครรภ์จะได้เลื่อนลงใต้ได้สะดวก แต่บางคนก็ให้หมอดำแย่เป็นคนหาทิศทางให้เพื่อจะได้ทำการคลอดได้ง่าย และเป็นการสะดวกต่อหมอดำแย่ เมื่อถึงเวลาเจ็บท้องถี่ใกล้คลอดแล้ว ให้คนเฒ่าคนแก่หรือหมอดำแย่จุดธูปเทียนบูชาพระภูมิเจ้าที่ เพื่อเป็นการบอกกล่าวขอให้ทำการคลอดได้โดยสะดวกและปลอดภัย รวมทั้งต้องจุดธูปเทียนบอกกล่าวแก่ “เปะ โหนก” หรือผีบ้านผีเรือน ให้ทราบว่าจะมีทารกมาเกิดที่บ้านแห่งนี้และจะได้คุ้มครองให้การคลอดบุตรให้เป็นไปอย่างปลอดภัยทุกประการ หลังจากหมอดำแย่ทำคลอดเรียบร้อยแล้ว รวมทั้งได้ดำเนินการจัดการอย่างอื่นที่จะได้กล่าวถึงต่อไปเกี่ยวกับการคลอดนี้จนครบถ้วน ก็เป็นอันเสร็จหน้าที่ของหมอดำแย่ ผู้คลอดจึงมอบ ขันข้าวให้แก่หมอดำแย่ เรียกว่า “ยกขันข้าว” (เลี้ยะ โงะจา) บางครั้งก็ให้เมื่อผู้คลอดออกไฟ (หย่าไฟ) แล้วก็ได้

2) การปฏิบัติระหว่างการคลอดบุตร ในระหว่างการคลอดบุตรนั้น ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระด้างมีวิธีปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นกำลังใจให้กับผู้คลอด และเป็นการสร้างความมั่นใจว่าการคลอดบุตรจะเป็นไปอย่างปลอดภัยทุกประการ

ในขณะที่ใกล้จะคลอดแล้วจะต้องมีที่หนุนหลังผู้คลอดไว้หรือจับสันหลังไว้ หรือจะใช้คนหนุนหลังเป็นเหมือนพนกให้ผู้คลอดพิงหลังไว้ บางรายจะใช้เชือกผูกกับคานแล้วให้ผู้คลอดจับไว้ เพื่อจะทำการคลอดได้สะดวก คนหนุนหลังยังมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยหมอดำแบบอกให้ช่วยผลักจะต้องเอามือทั้งสองกดสองข้างท้องของผู้คลอด เพื่อจะทำการกระตุ้นให้เด็กเลื่อนลงต่ำ ในกรณีที่ผู้คลอดอาจเจ็บท้องจนกระทั่งจะเป็นลม หมอดำแยะจะต้องเตรียมเอาหัวตะไคร้ทุบให้ผู้คลอดดม

เมื่อศรีษะทารกผ่านกระดูกยื่นออกมาแล้วแต่ยังอยู่ระหว่างช่องคลอด หมอดำแยะจะใช้เกลือเม็ดแข็ง ๆ มากรีดึเย็บให้ขาดออก ในขณะที่เดียวกันหมอดำแยะและผู้ช่วยจะต้องช่วยกันใช้มือนวดบริเวณท้องเพื่อให้ทารกหลุดออกจากช่องคลอด เมื่อทารกคลอดออกมาแล้วคนที่หนุนหลังจะต้องเอามือกดท้องผู้คลอดไว้ให้แน่นเพื่อกันไม่ให้ทารกกลับขึ้น เพราะจะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ และแผลซึ่งเกิดจากการคลอดให้เอาเหล้าโรง (เหล้าขาว) ถ้าง ต่อจากนั้นให้เอาไพลตำกับเกลือพอกโดยผู้คลอดจะต้องอดทนต่อการเจ็บและแสบแผลที่คลอดบุตร (ผู้ให้สัมภาษณ์ : นพ สังข์ทอง และคณะ วันที่ 10 มิถุนายน 2552)

ส่วนทารก เมื่อคลอดออกมาแล้วหมอดำแยะจะอุ้มทารกให้คว่ำหน้า นำมือล้วงปากเพื่อควักเอาเมือกหรือเลือดในปากออก ถ้าทารกยังไม่ร้องออกมา จะต้องจับขาทั้งสองข้างของทารกให้หย่อนลงทางพื้น แล้วควบกันเบา ๆ ถ้าหากยังไม่ร้องอีกต้องรอไว้ให้รกออกเสียก่อนแล้วจึงเอาตัวเสียมหรือเหล็กเผาไฟให้แดงนามเข้าที่รกให้ความร้อนแล้วตามสะดือ ไปถึงทารก เมื่อทารกรู้สึกร้อนก็จะร้องออกมา หลังจากนั้นให้รีบเอาผ้าห่อตัวทารกไว้ ถ้าไม่ทำเช่นนั้นจะทำให้ทารกเป็นสะพัน* หน้าเขียวเสียชีวิตได้เพราะอากาศเย็น

หลังจากนำผ้าห่อตัวทารกเรียบร้อยแล้วหมอดำแยะจะต้องรีบจัดการเอารกออกจากครรภ์ก่อนเพราะถ้ารกไม่คลอดตามทารกออกมาในเวลาที่เหมาะสม จะต้องให้ผู้ช่วยทำคลอดเอาหมอนทุบหลังผู้คลอดเพื่อให้กระเทือน จนผู้คลอดไอหรือจามออกมา รกจะได้ออกมาด้วย หลังจากหญิงคลอดทารกออกมาอย่างปลอดภัยทุกประการแล้ว หมอดำแยะต้องรีบอาบน้ำชำระร่างกายให้หญิงหลังคลอดลูกให้สะอาดปราศจากกลิ่นคาวต่าง ๆ จัดการเอาผ้า

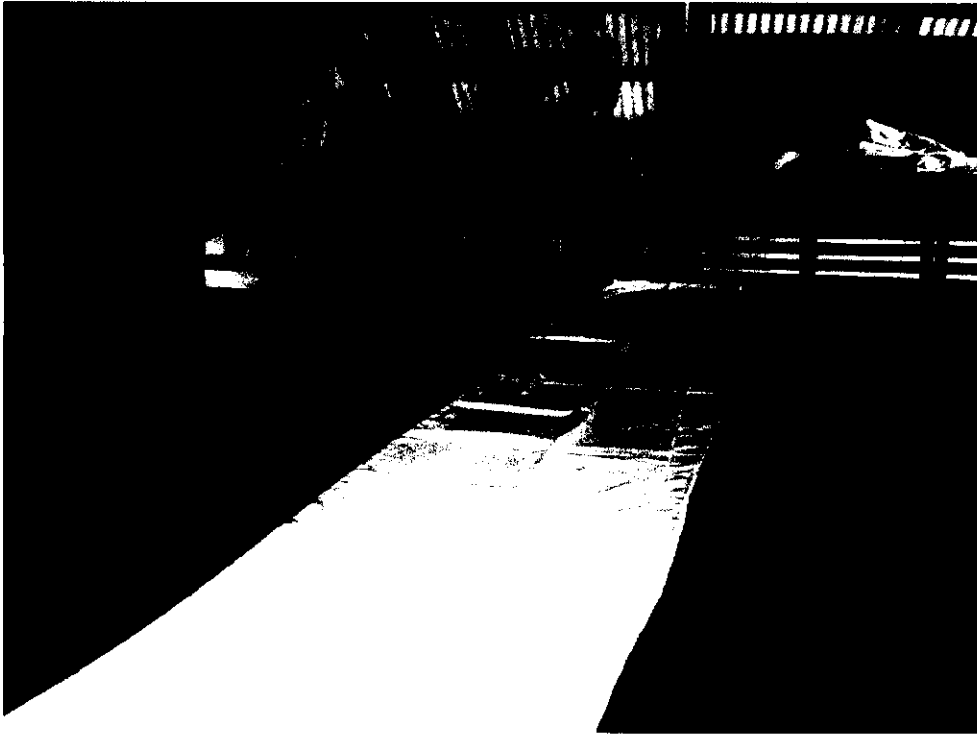
* สะพัน เป็นชื่อโรคชนิดหนึ่ง มักเกิดแก่เด็กอ่อนหรือเด็กเล็ก ๆ มีอาการชัก มือเท้ากำ ตามดำราแพทย์แผนโบราณว่า มักเกิดเพราะผิวดอกอากาศเป็นต้น, ตะพัน ก็ว่า. (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

พันหน้าห้องหลาย ๆ ชั้น จนแน่นแล้ว จึงให้หญิงหลังคลอดอยู่ไฟได้ โดยในบางบ้านผู้ที่อยู่ไฟ
 ชาวมอญจะนุ่งโจงกระเบนและมีหมั้นกับปูนแดงผสมเหล้าขาว (เหล้าโรง) ชุบสำลีปิดสะดือและทา
 บริเวณท้องและบริเวณหลังไว้เสมอ เพื่อเป็นการดับพิษร้อนและรักษาร่างกาย หลังจากนั้นให้ขึ้น
 นอนบนเตียงหน้าเตาไฟทันที ก่อไฟให้ผิงเกิดความร้อนแก่ท้องพอทนได้ เพื่อให้มดลูกเข้าที่หรือ
 เข้าอุ้งโดยเร็ว และในระหว่างการคลอดทารก ชาวมอญมีประเพณีในการปฏิบัติที่เป็นความเชื่อ
 เพื่อความปลอดภัยของมารดาและทารกที่คลอดออกมาดังนี้

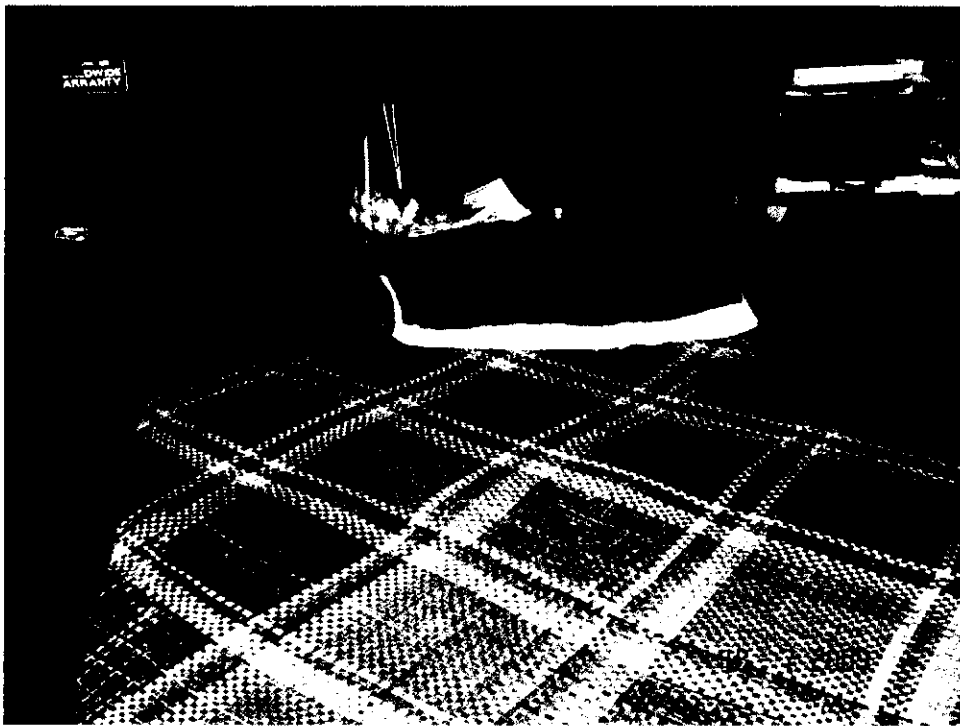
1) การต้อนรับพระพรหม ในระหว่างการคลอดบุตร ชาวมอญชุมชน
 หมู่บ้านบางกระดี เชื่อกันว่า พระพรหมจะเสด็จลงมาลิจิตหน้าผากเด็ก ในเวลาที่เด็กจะเกิด ชาว
 มอญจึงมีพิธีต้อนรับพระพรหม โดยจะดองหาค้าขาวมาปูตั้งแต่หน้าบันไดบ้านมาจนถึงสถานที่ทำ
 คลอด การที่ต้องปูผ้าขาวตั้งแต่ประตูบ้านเข้ามานั้น เพื่อให้พระพรหมได้เสด็จลงมาดำเนินบนผ้า
 ขาวนั่นเอง คือทำเป็นทางให้พระพรหมเสด็จเป็นการต้อนรับท่าน และข้างที่นอนทารก หรือ
 บริเวณหัวที่นอนทารก จะต้องจัดหามะพร้าวมีเปลือก 1 ลูก โดยชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี
 จะใช้มะพร้าวหางหนู กล้วยผลงาม 1 หวี แป้งหอม น้ำมันหอม ดินสอ สมุด วางไว้ในพานให้
 พร้อม เพื่อให้พระพรหมได้ใช้ในการลิจิตที่หน้าผากเด็กนั่นเอง โดยพระพรหมจะลิจิตหน้าผาก
 เด็กหลังจากเด็กอาบน้ำชำระร่างกายสะอาดเรียบร้อยแล้ว ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ชาวมอญเชื่อว่าพระ
 พรหมจะลิจิตชีวิตทารกภายหลังจากเกิดแล้วนานพอสมควร ไม่ใช่พอลคลอดออกจากครรภ์แล้วก็
 ลิจิตเลยทันที แต่ต้องรอให้อาบน้ำล้างตัวทารกให้สะอาดเรียบร้อยเสียก่อน พระพรหมจึงจะเสด็จมา
 ลิจิตชีวิตทารก (ผู้ให้ข้อมูล : ธวัชพงศ์ มอญคะ วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552)

สุเอ็ด คชเสนี (2527) ได้กล่าวไว้ใน “วารสารเมืองโบราณ” ปีที่ 10
 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน ว่า “มอญเชื่อดวงชะตาของมนุษย์นั้นพระพรหมเป็นผู้ลิจิตให้ โดย
 การลิจิตหรือเขียนที่หน้าผาก (เพราะฉะนั้นถ้ามอญจะต้องการพูดว่า สุดแล้วแต่วาสนา” จึงต้องใช้
 คำพูดว่า “สุดแล้วแต่ลิจิตบนหน้าผาก”แทน) เมื่อเด็กเกิดใหม่ก็เตรียมการได้ โดยเตรียมเครื่อง
 แต่งตัวเครื่องใช้ของเด็ก รวมทั้งเหล็กจารหนังสือและน้ำหมึก ผู้ทำพิธีถือน้ำกระเจาจันทน์ในชาม
 เดินไปที่หัวบันได ร้องประกาศแก่เทวดาผู้จะมาลิจิตหน้าผากเด็กว่า บัดนี้เด็กคนนี้ได้มาเกิดแล้ว
 พร้อมกับพรมน้ำกระเจาจันทน์จากหัวบันไดเรือมาจนถึงตัวเด็ก เพื่อให้พระพรหมเอาเหล็กจาร
 และน้ำหมึกลิจิตดวงชะตาลงบนหน้าผากเด็กนั้น”

ภาพที่ 3.2 การปูผ้าขาวเพื่อเตรียมต้อนรับพระพรหม

ภาพที่ 3.3 การนำพานวางข้างตัวทารก หรือบนหัวนอนทารกเพื่อให้พระพรหมลิขิตชีวิตทารก

2) การบันทึกเวลาตกฟากของทารก เมื่อทารกคลอดมาแล้ว ชาวมอญ เชื่อว่าเป็นเวลาตกฟาก* ของทารก มีความสำคัญมากเพราะจะมีผลต่อชะตาชีวิตของทารกในอนาคต ดังนั้นเมื่อทารกคลอดออกมาแล้ว ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ หรือพ่อ แม่ ของทารก จะบันทึกเวลาตกฟาก โดยจะต้องมีการจดเอาเวลา วัน เดือน ปี เพื่อให้ไว้ให้โหราตรวจดูชะตาราศี และผูกดวงชะตา ซึ่งการบันทึกวัน เวลาของทารกแรกเกิด นี้ ชาวมอญนิยมบันทึกโดยการแกะสลักวัน เดือน ปี เกิด และเวลาลงในแผ่นไม้ ที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่เรียกว่า “หะแต” และให้เก็บรักษาไว้เพื่อมอบให้ทารกเมื่อเจริญวัยขึ้น หรือชาวมอญโบราณ จะบันทึกลงในใบลาน เรียกว่า จารในใบลาน และม้วนเอาด้วยแดงมัดไว้ และเก็บรักษาไว้อย่างดีเช่นกัน

2.1.2 ประเพณีหลังการคลอดบุตร

ประเพณีของชาวมอญหลังการคลอดทารกนั้นยังมีประเพณีที่จะต้องปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด และมารดาหลังคลอด เพื่อเป็นการดูแลรักษาสุขภาพทั้งมารดาและทารกแรกคลอดให้มีสุขภาพแข็งแรง ซึ่งผู้วิจัยจะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลประเพณีหลังการคลอดทารกออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

1) การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด

ชาวมอญมีประเพณีในการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลทารกแรกคลอด เพราะมีความเชื่อว่าการปฏิบัติตามประเพณีจะทำให้ทารกมีสุขภาพแข็งแรง รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง เพราะช่วงระยะแรกเกิด ยังเป็นระยะอันตรายสำหรับชีวิต จากการศึกษาวิเคราะห์พบประเพณีที่ปฏิบัติต่อทารกแรกคลอดดังนี้

(1) การดูแลทารกแรกคลอด เมื่อทารกคลอดออกมาอย่างปลอดภัยแล้วก็ถือว่าผ่านช่วงสำคัญของการถือกำเนิดชีวิตมาแล้ว หลังจากนั้นชาวมอญก็จะมีประเพณีที่ต้องปฏิบัติต่อทารกแรกคลอดดังนี้

ก. การตัดสายสะดือทารก (สายรก) ชาวมอญโบราณจะใช้ด้ายสะอาดผูกสายสะดือเป็นสองเปราะรัดให้แน่น เพื่อไม่ให้เลือดลมเดินได้สะดวก ทารกจะได้ไม่เจ็บมาก ส่วนที่ติดต่อกับสะดือเด็กมักมีขนาดยาวเสมอเข้าทารก หมอตำแยจะนำไม้ไผ่รวกที่เตรียมไว้สำหรับตัดสายสะดือ (ห้ามใช้เหล็กมีคมตัด) วิธีการตัดจะใช้ก้อนดินรองรับสายสะดือแทนเขียงหรือใช้แงงไพลแทนก็ได้ แล้วนำไม้ไผ่รวกตัดแล้วมัดด้วยด้ายสะอาดปราศจากเชื้อโรคให้แน่นหนาเรียบร้อย

* ตกฟาก ก. เกิด, เรียกเวลาที่เด็กออกพ้นครรภ์มารดาว่า เวลาตกฟาก (พื้นเรือนโบราณโดยมากเป็นฟาก) (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

ข. การอาบน้ำทารก เมื่อตัดสายสะดือเรียบร้อยแล้ว ให้นำทารกไปอาบน้ำอุ่นเพื่อชำระล้างกลิ่นคาวและเลือด พร้อมรดด้วยน้ำมีนผสมใบส้มป่อย ถ้าทารกมีไข้หรือเมื่อกัดตัวอยู่มากต้องเอาน้ำมะพร้าวทาตัวเสียก่อนแล้วจึงเอาผ้าเช็ดไขว้ออก จึงจะอาบน้ำชำระให้สะอาด

ค. การดูแลสะดือทารก เมื่ออาบน้ำเสร็จแล้วให้นำผ้าผืนที่เหลี่ยมขนาดพอสมควรตัดช่องตามยาวให้มีรูตรงกลาง แล้วนำเข้ามาสอดสายสะดือ วางทับผ้านั้นบนท้องระหว่างสะดือ ปล่อยให้สายสะดือสอดรูขึ้นมาอยู่บนผ้าแล้วม้วนสายสะดือให้เป็นวงวางบนผ้านั้น เทเอาขมิ้นผงปนดินสอพองโรยหรือใช้ขมิ้นชันตำพอกก็ได้ จะทำให้ให้สะดือแห้งเร็วและหลุดง่าย แล้วเอาผ้ารัดหน้าท้องทารกไม่ให้สายสะดือที่ม้วนไว้เลื่อนออก จากนั้นก็ห่อหุ้มตัวทารกด้วยผ้าสะอาด ปราศจากเชื้อโรคให้ความอบอุ่นร่างกายทารกแล้ววางลงในเบาะที่นอน ต่อมาญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย จะจัดค้ายมกคลขาวผูกคอและข้อมือเด็กและแม่ด้วย

(2) การบูชาแม่ชื้อ* ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ จะนับถือแม่ชื้อ เพราะมีความเชื่อว่าแม่ชื้อจะเป็นผู้คุ้มครองดูแลทารก ดังนั้นชาวมอญจึงมีการบูชาแม่ชื้อ โดยจะมีการจัดขันบูชาแม่ชื้อหรือบางบ้านก็จะเรียกว่า ถาดบูชาแม่ชื้อ โดยในถาดนั้น ให้จัดสมุดดินสอ เพื่อเป็นเคล็ดความเชื่อว่าเมื่อทารกเติบโตขึ้นจะได้รู้จักอ่านเขียนหนังสือ และหากลูกเป็นหญิงก็จะมีการจัดวางเข็มและด้ายเย็บผ้า เชื่อว่าเมื่อทารกเติบโตขึ้นจะได้รู้จักเย็บปักถักร้อย รู้จักการทำงานบ้านงานเรือน พร้อมกับใส่มะพร้าวหางหนู กลัวย่น้ำว่าหวีงาม ๆ รูปเทียน เป็นการบูชา อีกทั้งยังมีการวางสดวงค์รัฐ (สดวงค์สมัยโบราณ ในปัจจุบันยังมีเก็บไว้อยู่เพื่อใช้สำหรับทำพิธี) เพื่อให้เด็กโตขึ้น มีเงินมีทองใช้ไม่ขาดแคลน รวมทั้งผ้าถุง ผ้าสไบของ ปู่ ย่า ตา ยาย วางไว้ด้วย เพื่อให้เด็กรู้จักกตัญญู รักบรรพบุรุษของตนเอง เมื่อจัดถาดหรือขันแม่ชื้อเรียบร้อยแล้ว ให้นำถาดหรือขันแม่ชื้อดังกล่าววางไว้ที่หัวนอน หรือ ข้าง ๆ ตัวเด็กแรกคลอด เป็นระยะเวลาประมาณ 1 – 2 สัปดาห์ โดยชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีความเชื่อว่าแม่ชื้อจะมาปกป้องคุ้มครองเด็ก

* แม่ชื้อ หมายถึง เทวดา หรือผีที่เชื่อกันว่าเป็นผู้ดูแลรักษาทารก, แม่วี ก็เรียก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

ภาพที่ 3.4 ขันแม่ซื่อ หรือ ถาดแม่ซื่อ

(3) การฟ้งรกหรือฟ้งสายสะคือ ในเรื่องของประเพณีฟ้งรก หรือฟ้งสายสะคือของชาวมอญนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์กลุ่ม ตัวอย่างแล้วพบว่าชาวมอญมีวิธีการฟ้งรกหรือฟ้งสายสะคือ 4 วิธีด้วยกัน ทั้งนี้ทุกวิธีจะมีลักษณะ ใกล้เคียงกันคือการจะนำรกไปฟ้ง แต่วิธีปฏิบัติในการฟ้งจะมีความแตกต่างกันดังนี้

ก. เมื่อคลอดทารกออกมาแล้วหมอดำแยจะทำการตัดรก หรือสายสะคือ ด้วยไม้ไผ่รวก และนำรกหรือสายสะคือ ไปฟ้งยังหลุมที่ได้ขุดเอาดิน ไปถมเตาไฟที่ใช้สำหรับให้มารดาอยู่ไฟ จนมีคซิดเรียบร้อย

ข. หมอดำแยจะนำรกหรือสายสะคือของทารกแรกคลอด ไปฟ้งตามตำรา “โลกสิทธิ” ซึ่งเป็นตำราที่ชาวมอญนิยมในการดูฤกษ์ยามในการทำกิจการหรือ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อความโชคสิสวัสดิมงคลแก่ทารกแรกเกิดนั้นด้วย ซึ่งตามตำราโลกสิทธิจะมีการ ดูทิศทางในการฟ้งรกตามวัน และเดือน ซึ่งจะอธิบายโดยละเอียดในเรื่องของความเชื่อในบทถัดไป

ค. เมื่อตัดสายสะคือทารกแรกคลอดเรียบร้อยแล้ว ให้นำ รกหรือสายสะคือส่วนที่ตัดออกและติดอยู่กับรกล้างน้ำให้สะอาด เพื่อเป็นการป้องกันโรคพุพองอัน จะเกิดกับทารกในภายหลัง แล้วนำรกและสายสะคือที่ล้างแล้วบรรจุลงในหม้อดินเผา แล้วเอาเกลือ

กลบปนกันเน่า ชาวมอญมีความเชื่อว่ารกของทารกแรกคลอดห้ามไม่ให้ทิ้งจะต้องนำไปฝังเท่านั้น แต่การจะฝังได้จะต้องเลยวันคลอดไป 7 วันแล้ว จึงทำพิธีฝังรกได้โดยนำไปฝังไว้ใต้บันไดหน้าเรือน ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าการฝังรกไว้ใต้บันไดจะทำให้ลูกไม่ไปห่างบ้านเมื่อโตขึ้น จะได้อยู่ใกล้พ่อแม่ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าต้องใช้คนถนัดมือขวาเป็นผู้ขุดหลุม เพื่อเด็กโตขึ้นมาจะได้ถนัดมือขวา

ง. นารกของทารกแรกคลอดบางส่วนเก็บไว้ได้หมอนเด็ก เพื่อเก็บไว้ให้เด็กดูเมื่อเติบโตขึ้น และบางส่วนนำไปฝังไว้ใต้บันไดบ้าน เพื่อให้เด็กไม่ลืมรกรากตนเอง และเมื่อเติบโตขึ้นจะไม่ทิ้งพ่อแม่ไปไกล

วิธีการฝังรกทั้ง 4 วิธีนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นการนารกหรือสายสะดือไปฝังทั้งสิ้น แต่แตกต่างกันวิธีการฝังตามความเชื่อของแต่ละครอบครัวที่ปลูกฝังกันมาเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า จะใช้วิธีการฝังแบบใดก็ได้แล้วแต่ประเพณีความเชื่อของแต่ละครอบครัว

2) การปฏิบัติต่อมารดาหลังคลอด

หลังการคลอดบุตรแล้ว ชาวมอญจะมีประเพณีปฏิบัติในการดูแลรักษาสุขภาพมารดาหลังคลอดเพื่อให้มดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น และฟื้นฟูสุขภาพเพื่อให้แข็งแรงสามารถเลี้ยงดูบุตร ได้อย่างเต็มที่ เพราะการเลี้ยงดูบุตรจะต้องทุ่มเททั้งร่างกายและจิตใจให้กับเด็ก ดังนั้นสุขภาพของมารดาจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก จึงต้องรีบดูแลร่างกายของมารดาหลังคลอดให้ฟื้นฟูและกลับสู่ภาวะปกติอย่างรวดเร็วที่สุด ซึ่งชาวมอญมีวิธีปฏิบัติต่อมารดาหลังคลอดดังนี้

(1) การอยู่ไฟ การอยู่ไฟของหญิงชาวมอญหลังคลอดบุตรนั้นจะมีกำหนด 5 วัน, 7 วัน, 9 วัน, 11 วัน, 13 วัน, 15 วัน, 17 วัน และ 21 วัน หรืออย่างมากถึง 29 วัน จำนวนวันที่อยู่ไฟที่กำหนดเป็นจำนวนคี่ทั้งนั้น เพราะชาวมอญถือคติที่ว่าอยู่ในวันคู่ลูกถึงวันที่ลูกห่าง แต่ส่วนใหญ่แล้ว ก็จะอยู่ไฟกันประมาณ 5 – 7 วันเท่านั้น การอยู่ไฟนั้นชาวมอญเชื่อว่าเป็นการขับน้ำคาวปลาได้เป็นอย่างดี และจะทำให้ร่างกายสะอาด และสุขภาพแข็งแรง ชาวมอญจะมีการจัดทำเตาสำหรับอยู่ไฟ โดยผู้เป็นสามีจะมีการเตรียมเตาไฟโดยมีวิธีการดังนี้

ก. การทำเตาอยู่ไฟ ในวันที่เด็กคลอด ทันทิทที่ได้ยินเสียงเด็กร้อง ผู้เป็นพ่อต้องล้มพินที่กระโจมที่สามีได้เตรียมไว้ตั้งแต่ตั้งครรภ์ทันทีเพื่อนำไปเป็นเชื้อไฟ หลังจากนั้นผู้เป็นพ่อต้องไปขุดดินนอกบ้านเพื่อนำมาทำเตาไฟ ถ้าลูกเป็นชายให้ขุดมา 9 ก้อน ถ้าลูกเป็นหญิงให้ขุดมา 7 ก้อน ส่วนความแตกต่างของจำนวนก้อนของดินที่นำมาใช้ทำกันเตาสำหรับอยู่ไฟนั้น เป็นความเชื่อของชาวมอญในการจัดสิ่งของต่าง ๆ ตามพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด จะจัดสิ่งของให้ลูกชาย เป็นจำนวน 9 อย่าง และสำหรับลูกผู้หญิงให้จัดเป็นจำนวน 7 อย่าง เช่น ดิน 9 ก้อน สำหรับลูกผู้ชาย หรือ ดิน 7 ก้อนสำหรับลูกผู้หญิง ดินดังกล่าวนำมาเพื่อทำกันเตาสำหรับการอยู่ไฟของผู้เป็นแม่ โดยที่มุมทั้งสี่ของกันเตา ชาวมอญจะวางก้อนข้าวสุกไว้เป็นการเช่นสรวงผี

สาางเทวดา ให้ช่วยปกปักรักษา และข้าง ๆ กันตามมีกระดานไฟหรือแkreใช้สำหรับแม่นอน
ในขณะที่หมอดำแยกกำลังอยู่ระหว่างการทำคลอคอยู่ นั้น สามิและญาติคนอื่น ๆ ก็จะมาช่วยกัน
จัดทำเตาสำหรับอยู่ไฟนี้ โดยห้ามทำเตรียมไว้ก่อน สามารถทำแต่เพียงอยู่ไฟเตรียมไว้เท่านั้น

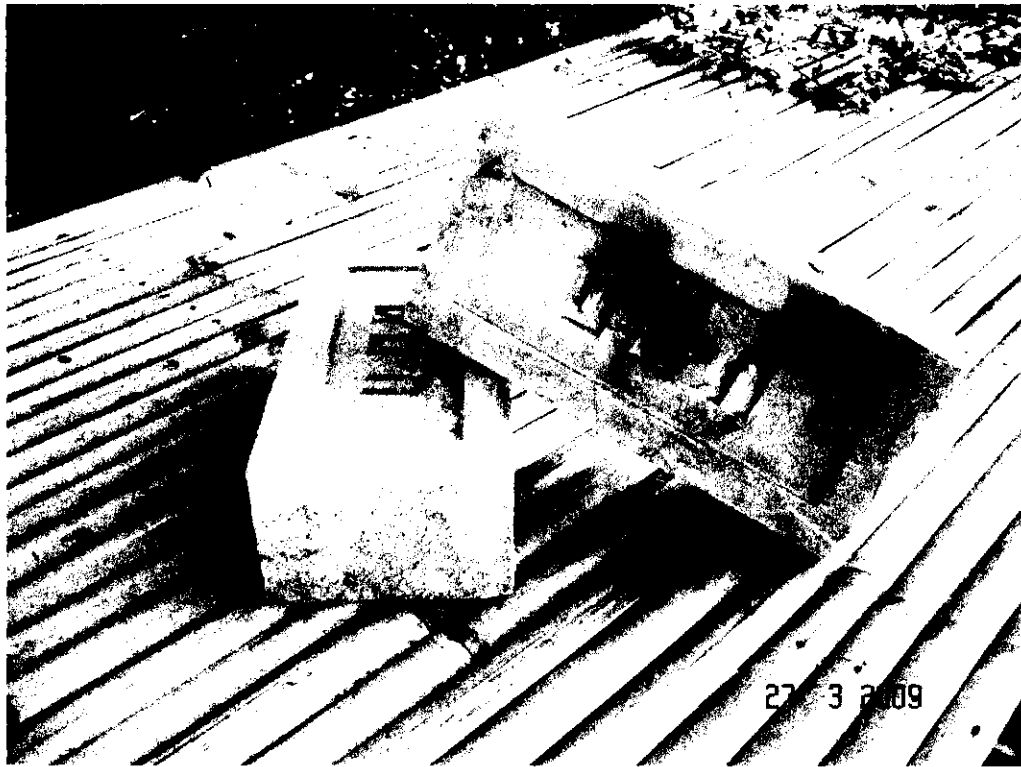
การทำเตาอยู่ไฟนั้น ใช้ไม้จริง 1 ท่อน ยาวเท่าตัวเดียว

อีกด้านหนึ่งใช้ไม้เพียงแทน ด้านกว้างใช้ไม้ 2 ท่อน กว้างเท่าด้านข้างเพียง หัว-ท้าย ประกบกันแน่น
เพื่อกันดินกระจาย ขนดินถมเตาไฟจนเต็ม เกลี่ยกระแทกจนแน่น ดินที่ใช้สำหรับถมเตาไฟทำนบอก
ไว้ดังนี้ ถ้าเป็นทารกชาย ให้ขุดดินถมไฟจำนวน 9 กระบุง ถ้าเป็นทารกหญิง ให้ขุดดินถมเตาไฟ
จำนวน 7 กระบุง เกลี่ยดินให้ราบเรียบหน้าเสมอกัน ข้าง ๆ เตาไฟด้านซ้ายมือ ให้จัดวางอ่างน้ำเย็น
1 ใบ และอิฐ - หินอย่างละ 1 ก้อน สำหรับเผาทับหน้าห้องหญิงอยู่ไฟให้มดลูกเข้าอู่เร็วต่อไป

ข. การดับพิษไฟ เป็นประเพณีหนึ่งที่ชาวมอญปฏิบัติเพื่อ
ดูแลหญิงหลังคลอดบุตรในขณะที่อยู่ไฟ เพื่อไม่ให้เกิดอาการไม่สบายจากพิษความร้อนของ ชาวมอญ
จึงมีพิธีหนึ่งที่เรียกว่า พิธีดับพิษไฟ โดยจะวางค้ำสายสิญจน์ปีดยันต์ 8 ทิศรอบที่อยู่ไฟ แล้วต้องมี
หนามสะแก หรือกิ่งพุทราที่มีหนามแหลมมากนั้นไว้โดยรอบกันเตาและกระดานไฟที่แม่นอน หรือรอบ
หลุมใต้ถุนห้องที่อยู่เพื่อกันผีกระสือ หรือผีร้ายที่จะมาทำอันตรายขณะที่อยู่ในไฟ และจะนำหวดที่ใช้
นี้ขี้ข้าวเหนียวพร้อมด้วยผ้าปิดปากหวดมาวางไว้ที่หัวนอนมารดาเด็ก เพราะเชื่อว่าจะช่วยป้องกันผี
เพราะหากมารดาเด็กเกิดตกใจ เพราะผีร้ายจะทำให้ เลือดวิ่งขึ้นสมองจะเป็นอันตรายระหว่างที่อยู่ไฟ

นอกจากนี้ในการดับพิษไฟนั้น ชาวมอญยังมี
สำหรับโรยบนถ่านไฟเพื่อรมตากันตาและตาเจ็บ และมีน้ำโองหนึ่งตั้งไว้ข้าง ๆ เตา เมื่อไฟลุกกลาม
มากไปเกินความต้องการก็จะตักน้ำราดดับไฟ เพื่อให้ไฟพอดีกับความต้องการ ข้อสำคัญที่สุดคือ
ระวังอย่าให้กองไฟดับได้เป็นอันขาด คนเฝ้าต้องหมั่นระวังตลอดเวลา

(2) การนำอิฐหรือหินทับห้องหญิงอยู่ไฟ ในระหว่างที่มารดา
หลังคลอดอยู่ไฟนั้น ชาวมอญนิยมนำอิฐหรือหินมาเผาในกองไฟที่ใช้อยู่ไฟจนร้อนได้ที่ และนำมา
แช่ลงน้ำเย็นในอ่างข้างเตาไฟนั้นจนคลายร้อน หลังจากนั้นนำผ้า โดยส่วนใหญ่จะใช้ผ้าถุงมาพันอิฐ
หรือหินนั้นหลาย ๆ ชั้น ใช้ไม้หนีบยกขึ้นทับหน้าห้องจนเกิดความร้อนพอที่หญิงอยู่ไฟจะทนได้
ต้องทำแบบนี้ทุกวันจนกว่าหน้าห้องยุบเข้าที่เดิมปกติ (ผู้ให้ข้อมูล : สมัย สังข์ทอง วันที่ 10
มิถุนายน 2552)

ภาพที่ 3.5 ตัวอย่างอิฐที่นำมาใช้ในการเผาเพื่อทับห้องหญิงอยู่ไฟ

(3) การดูแลอาหารสำหรับหญิงอยู่ไฟ หมอตำแยหรือญาติผู้ใหญ่จะดูแลเรื่องอาหารการกินระหว่างที่มารดาหลังคลอดอยู่บนเตาไฟ โดยจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าสมควรทานหรือไม่สมควรทานอะไร โดยในระหว่างอยู่ไฟชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีจะให้หญิงอยู่ไฟรับประทานอาหาร จำพวกแกงเลียงใบกระเพราหรือกระตือ เพื่อให้เหงื่อออกและนํ้านมมากโดยสามารถทานได้ทุกวันจนกระทั่งออกไปแล้วก็ยังทานกันอยู่ตลอดการให้นมลูก จะเป็นการเรียกนํ้านมให้มาก ต้องดื่มนํ้าสุกอุ่น ๆ เป็นประจำทุกวันเช่นกัน ต้องดื่มนํ้าขมิ้นผงบ สลับกับยาอยู่ไฟไม่ทานของเผ็ดร้อน เพราะส่งผลต่อนํ้านมที่ทารกได้รับจากมารดาได้ และต้องรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อประโยชน์ของทารกที่จะได้รับจากนํ้านมจากมารดา เช่น อาหารจำพวกเนื้อปลา เนื้อหมู และอาหารหลัก 5 หมู่ และสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่หญิงอยู่ไฟ เมื่อยังอยู่บนเตาไฟ ในการรับประทานอาหารทุก ๆ วัน จะต้องปั้นข้าวสุกจำนวน 4 ปั้น วางไว้บริเวณมุมเตาไฟทั้ง 4 มุมทุกครั้ง ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีถือว่าเป็นการเช่นเจ้าแม่พระเพลิง เพื่อให้ท่านปกป้องรักษาหญิงอยู่ไฟให้อยู่ไฟอย่างปลอดภัย

(4) การออกไปหรือหย่าไฟ ก่อนที่หญิงอยู่ไฟจะหย่าไฟนั้น ชาวมอญจะมีประเพณีปฏิบัติ สำหรับการจะออกจากเตาไฟ โดยหมอตำแยที่ทำคลอดนั้นจะเป็น

หัวหน้าทำพิธีการออกจากเตาไฟ ตามหลักเกณฑ์ปฏิบัติคือหญิงที่คลอดทารกเป็นครั้งแรกนั้น ถ้าร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง หรือถ้าเป็นหญิงที่เคยคลอดทารกมาแล้ว ก็สามารถให้อยู่ไฟเพียง 5 วันก็ได้ แต่ถ้าเป็นหญิงที่ร่างกายไม่แข็งแรง จะต้องอยู่ไฟอย่างน้อยถึง 7 วัน จึงจะออกจากเตาไฟได้ และเมื่ออยู่ไฟครบตามจำนวนแล้ว ในการออกไฟนั้น ชาวมอญจะมีการทำพิธีออกจากเตาไฟโดยหมอดำแยจะจัดเตรียมสิ่งของตามที่บรรพบุรุษชาวมอญปฏิบัติต่อ ๆ กันมา คือ ข้าวสุกปั้น 4 ปั้น หวด 1 ใบ พลุ 4 ใบ กระจ่า* 1 คัน น้ำ 1 กระบวย และไฟจากเตาไฟของหญิงอยู่ไฟ 1 ก้อน หรือบางหมอดำแยเอาเพียงข้าวสุก 1 ปั้น หวด 1 ใบ พลุ 1 ใบ ไฟจากเตาไฟของหญิงอยู่ไฟ 1 ก้อน น้ำ 1 กระบวย เมื่อจัดเตรียมสิ่งของครบถ้วนแล้ว หมอดำแยจะนำสิ่งของทั้งหมดนี้ถือเดินลงไปที่พื้นดินหน้าบ้าน วางสิ่งของทั้งหมดลงบนดิน เทน้ำในกระบวยรดบนไฟก้อนนั้นจนดับสนิท พร้อมกับกล่าวคำบูชาเทวดาเตาไฟว่า “ข้าแต่เทวดาแห่งเตาไฟ บัดนี้ท่านกลับไปได้แล้ว” ในเรื่องการบูชาเทวดาเตาไฟเมื่อออกจากเตาไฟนี้ ชาวมอญก็ไม่ทราบเหตุผลที่แท้จริงว่าทำเพื่ออะไร ทราบเพียงว่า “เป็นพิธีกรรมเคล็ดลับเฉพาะการอยู่ไฟเท่านั้น” ในบางบ้านเวลาออกไฟหรือหย่าไฟจะมีการทำพิธีเพียงเล็กน้อย คือเตรียมกับข้าวเล็กๆ น้อยๆ ใส่ในกระทงเล็กๆ สำหรับเซ่นสังเวยแม่เตาไฟกราบไหว้รำลา เป็นการแสดงความเคารพ แล้วจึงดับไฟหลังจากนั้นก็จะอาบน้ำมนต์ ธรรมิสาร เพื่อเป็นการปิดเสนียดจัญไร

หลังจากนั้นหญิงหลังคลอดบุตร ก็จะมีการเข้ากระโจมเพื่ออบแห้ง โดยให้นำเสื้อหนึ่งผืน ตั้งขึ้นบนเตียงลักษณะแบบกระโจมยิบซี (ทรงกรวย) เอาผ้าห่มนอกเสื้ออีกชั้นหนึ่ง ให้อุณหภูมิอยู่ไฟเข้าไปอยู่ข้างในม้วนเสื้อนั้น หมอดำแยจะเผาอิฐหรือหินร้อน ๆ จุ่มลงน้ำเย็นที่อ่าง นำเข้าไปวางไว้ในกระโจม ให้อุณหภูมิของอิฐจะขับให้แห้งไหลออกมา เพื่อเป็นชำระล้างสิ่งสกปรกต่าง ๆ ให้ออกจากร่างกาย โดยให้ทำแบบนี้ 3-6 ครั้ง ร่างกายของหญิงหลังคลอดก็จะสะอาดหมดจด ปราศจากกลิ่นอเหม็น และมีความสดชื่นผ่องใส ซึ่งวิธีนี้เรียกว่าเป็นการอบแห้ง หลังจากนั้นบางหมอดำแยจะทำการอบไฟสดคให้หญิงอยู่ไฟ โดยเอาไฟสดค้มอบไอลไฟด้วย เพื่อให้ไฟสดคช่วยรักษาบาดแผล ริวรอย จุดค้างค้ำที่ท้องให้หายไปด้วย เมื่อทำการอบในกระโจมแล้ว ให้ออกจากเตาไฟได้ โดยหมอดำแยนำใบไม้เรียกเป็นชื่อภาษามอญว่า “ตะนิะเอียะยาก” (ผู้วิจัยยังไม่พบชื่อภาษาไทย) มาต้มให้หญิงอยู่ไฟอาบชำระร่างกายจนสะอาดอีกครั้ง ต่อจากนั้นให้หญิงอยู่ไฟนั้นประแป้ง ประทินผิว ทาขมิ้นทั่วตัวให้สบาย เป็นการเสร็จพิธีการหย่าไฟเสร็จแล้วจึงรื้อกันเตา นำกระดานไฟออก อัญเชิญเทวดาผู้รักษาเตาไฟให้กลับไป สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้

* กระจ่า คือ เครื่องใช้ตัดแกงหรือตัดข้าว ทำด้วยกะลามะพร้าว มีด้ามถั้ว, จวก ฉ่า หรือ ตวก ก็ว่า (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

สำหรับกันแดดต้องเอาไปทิ้งให้ใกล้บ้าน หลังจากนั้นก็ห้ามหญิงหลังคลอดคอกของหนัก อีกประการหนึ่งเมื่อออกไปแล้ว เวลาตลอดสามเดือนห้ามนอนร่วมกับสามี เพราะโบราณถือว่าฝ้าฝนจะทำให้มีลูกถี่ อีกอย่างหนึ่งมดลูกยังไม่แห้งสนิท

ในวันออกจากเตาไฟนี้ ชาวมอญจะทำการรดน้ำสัปปยแก่ทารกของตนเอง ชาวมอญจะเรียกว่า “สัปปยเตาไฟ” เพราะชาวมอญมีความเชื่อว่า น้ำสัปปยช่วยทำความสะอาดร่างกาย และใบสัปปยก็ใช้ขจัดขี้รังแคทำความสะอาดศีรษะได้ดี ชาวมอญบางคนรอบครัวมักเอาวันออกเตาไฟทำการรดน้ำสัปปย เจาะหูทารกและตั้งชื่อทารกด้วย เพราะถือว่าวันนี้เป็นวันฤกษ์งามยามดี จะทำให้เกิดเป็นสิริมงคล และ โชคดี

เมื่อหย่าไฟเรียบร้อยแล้ว ชาวมอญจะมีประเพณีข้อปฏิบัติสำหรับหญิงเมื่อออกจากเตาไฟ (เลิกอยู่ไฟ) เพื่อเป็นการรักษาสุขภาพและทำให้ร่างกายแข็งแรง คือไม่ควรยกหรือแบกวัตถุสิ่งของหนัก ๆ เพราะอาจเป็นอันตรายต่อมดลูกได้ และในระยะแรกให้อาบน้ำอุ่นเป็นเวลาประมาณ 1 เดือน หลังหย่าไฟ ให้ดื่มน้ำสุกอุ่นเป็นประจำ โดยเฉพาะผู้ที่ให้นมบุตรให้ทานอาหารจำพวกบำรุงน้ำนม เช่น แกงเลียง เพราะในแกงเลียงจะอุดมไปด้วยผักหลายชนิดที่ช่วยเรียกน้ำนม ไม่ควรกินอาหารประเภทมีกลิ่น เช่น ผักชะอม หน่อไม้ หรืออาหารที่มีกลิ่นหืน เพราะจะทำให้ น้ำนมที่ออกมามีกลิ่นเหม็นด้วยทำให้ทารกไม่ยอมดูดได้ รวมทั้งหญิงหย่าไฟในระยะแรกให้ตำรวมระวังรักษาตัวอย่างอย่างน้อย 1 เดือนขึ้นไป เพราะในระยะนี้เป็นระยะฟื้นฟูร่างกายหลังคลอดบุตร ควรระมัดระวังเรื่องการเกิดอุบัติเหตุ

2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ในช่วงเวลาของการคลอดทารกนั้นเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในชีวิตที่ชาวมอญจะให้ความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นช่วงอันตรายสำหรับชีวิตมารดา และเด็ก ชาวมอญจึงมีความเชื่อเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้ผู้คลอดบุตรหลายประการซึ่งเป็นการเชื่อเพื่อความปลอดภัย ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแบ่งข้อมูลในการนำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อดังนี้

2.2.1 ความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในการคลอดบุตร ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในการคลอดบุตรเพื่อให้การคลอดบุตรปลอดภัย ดังนี้

1) **ความเชื่อเกี่ยวกับพรหมลิขิต** ชาวมอญในอดีตเชื่อเรื่องพรหมลิขิตว่าเมื่อเด็กเกิดใหม่พระพรหมจะต้องลิขิตชะตาชีวิตไว้ให้ทุกคน จึงมักจะถือกันว่าชีวิตของมนุษย์เรานั้น จะต้องเป็นไปตามที่พระพรหมลิขิตเอาไว้ จะฝืนไม่ได้ เช่น กำหนดว่าบุคคลใดจะต้องเป็นเศรษฐี บุคคลใดจะต้องแต่งงานกับใคร บุคคลใดจะต้องแต่งงานสามครั้ง ชาวมอญถือว่าเรื่องดังกล่าวพระพรหมเป็นผู้ลิขิตทั้งนั้น จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยทำให้ทราบว่าชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังคงมีความเชื่อเรื่องพรหมลิขิตอย่างมาก

2) การให้มารดาอยู่ไฟหลังการคลอดบุตร ชาวมอญมีความเชื่อในการอยู่ไฟของหญิงหลังคลอดบุตรอยู่ไฟ โดยยึดวันอยู่ไฟเป็นคี่ เช่น อยู่ไฟจำนวน 7 วัน จำนวน 9 วัน หรือจำนวน 11 วัน แต่จะไม่อยู่ไฟเป็นจำนวนวันคู่ เพราะเชื่อว่าไม่ดี ผู้วิจัยไม่พบเหตุผลเรื่องการอยู่ไฟเป็นจำนวนวันคี่นั้นไม่ดี แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ กล่าวว่า ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติกันเรื่อยมาแบบนี้ จึงปฏิบัติตามกันมาจนถึงปัจจุบัน

3) การเยี่ยมหญิงอยู่ไฟ ชาวมอญมีความเชื่อว่าผู้ที่มาเยี่ยมหญิงอยู่ไฟ ห้ามพักคนอยู่ไฟว่าร้อน เพราะจะทำให้หญิงอยู่ไฟเกิดร้อนขึ้นมาจริงตามที่คำพูดของคนที่มาเยี่ยม ทัก และยังห้ามผู้ที่มาเยี่ยมพูดถึงสิ่งที่ไม่ดีเพราะอาจจะเกิดขึ้นได้จึงให้ระวังให้มาก ดังนั้นผู้ที่มาเยี่ยมหญิงอยู่ไฟจะต้องพูดแต่สิ่งที่เป็นสิริมงคล และไม่ควรพาเด็กไปเยี่ยมหญิงอยู่ไฟ เพราะเด็กอาจพูดในสิ่งที่ไม่เป็นสิริมงคล โดยไม่ได้ตั้งใจขึ้นมา

2.2.2 ความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในกรณีคลอดบุตรยาก หากเกิดกรณีคลอดบุตรยาก ชาวมอญจะมีข้อปฏิบัติที่ทำให้คลอดบุตรได้ง่ายและปลอดภัย คือในระหว่างที่คลอดบุตรนั้น หากเกิดเหตุการณ์เด็กไม่ยอมคลอด หรือคลอดยาก ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีความเชื่อว่าจะให้นำผ้าถุงของมารดาผู้คลอดไปซักน้ำ และนำน้ำที่ซักนั้นมาให้ ผู้คลอดค้มก็จะทำให้คลอดง่าย ความเชื่ออีกประการหนึ่งในกรณีที่คลอดบุตรยาก คือให้เอาร่มแม่มาขยมากองบริเวณศีรษะของผู้คลอดและท้องคาถา ก็จะช่วยให้คลอดง่าย ซึ่งผู้ท้องคาถาคือหมอดำแยเท่านั้นที่จะเป็นผู้รู้คาถา ผู้วิจัยไม่พบคาถาที่ใช้ในการท้อง

ความเชื่อในกรณีคลอดบุตรยากอีกข้อหนึ่งคือ ให้สามีของคนที่กำลังเจ็บท้องคลอดอยู่นั้นค้ำน้ำลงไปและอมน้ำไว้ พอขึ้นจากน้ำให้กลืนใจแล้วอมน้ำนั้น ไปใส่ปากภรรยาที่กำลังเจ็บท้องอยู่ค้มเข้าไป ก็จะทำให้คลอดง่าย ผู้วิจัยพบว่า ในอดีตการคลอดบุตรชาวมอญถือเป็นเรื่องใหญ่และเป็นระยะอันตรายสำหรับชีวิตมารดา และทารก เพราะหากพลาดพลั้งก็จะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ชาวมอญจึงมีกุศโลบายต่าง ๆ เพื่อช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้หญิงคลอดบุตรสามารถผ่านพ้นวินาทีที่สำคัญของชีวิตมาได้อย่างปลอดภัย และเมื่อการปฏิบัติใดที่บรรพบุรุษเคยปฏิบัติมาแล้วปลอดภัย ก็จะกลายเป็นความเชื่อและยึดถือปฏิบัติตามมาจนถึงปัจจุบัน

3. ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

เมื่อเด็กคลอดออกมาอย่างปลอดภัยแล้ว ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ยังมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กอีกหลายประการ เพราะชาวมอญเชื่อว่าเด็กใน

ระยะขวบปีแรกยังอยู่ในระยะอันตราย ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

3.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

3.1 ประเพณีเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก ประเพณีที่ผู้วิจัยนำเสนอในหัวข้อนี้เป็น

ประเพณีสำหรับเด็กแรกเกิด (หลังจากมารดาหย่าไฟ)จนกระทั่งเด็กอายุครบ 1 ปี ซึ่งชาวมอญมีประเพณีดังนี้

3.1.1 การเจาะหูเด็ก เมื่อหมอดำแยได้ทำคลอดทารกออกมาอย่างปลอดภัยแล้ว ชาวมอญจะมีการทำพิธีเจาะหูเด็ก โดยส่วนใหญ่ผู้ที่เจาะหูให้เด็กจะเป็นหมอดำแย หรือคนเฒ่า คนแก่ ที่เคารพนับถือ พุดจาไพละ เป็นผู้เจาะหูให้ ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ นิยมให้เด็กเจาะหู เพราะเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ

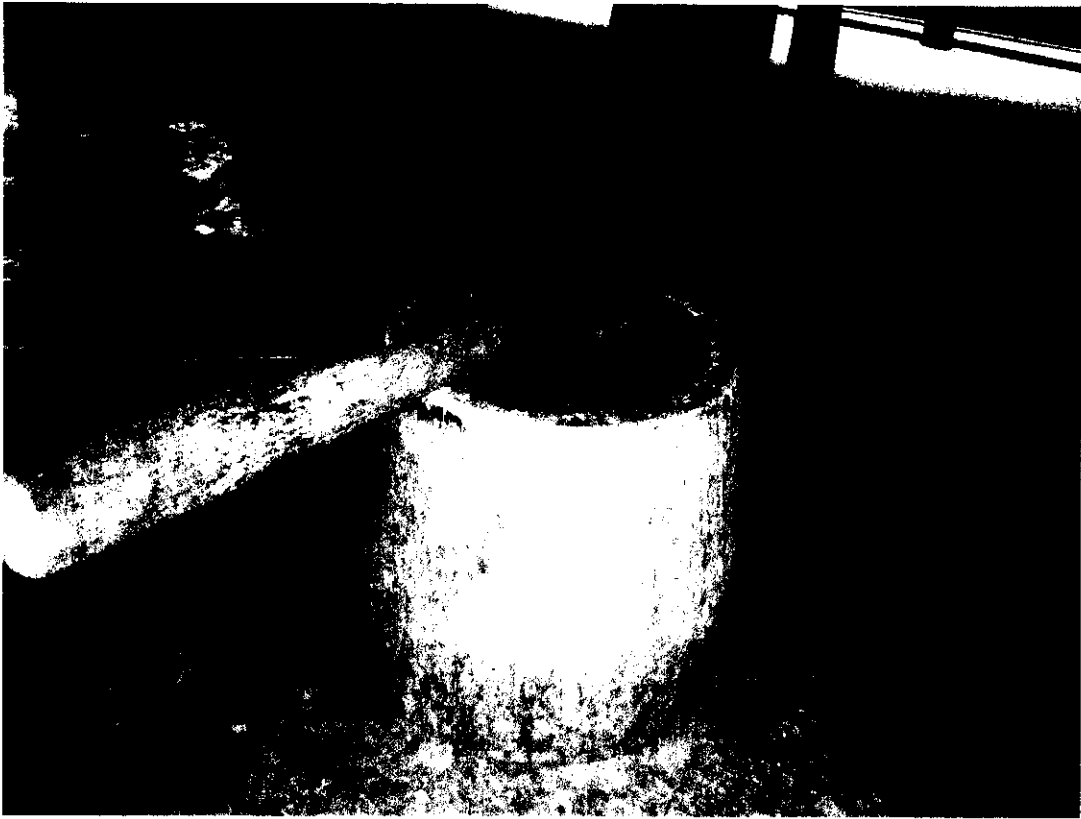
วิธีในการเจาะหูนั้น ให้เตรียมเข็มร้อยด้ายด้ายอมเกลือ ก่อนจะเจาะหูทารกให้คลึงใบหูเพื่อให้หูชา และต้องกำหนดจุดที่จะเจาะให้แม่นยำ เพื่อไม่เจาะโดนจุดที่อาจเป็นอันตรายได้ หลังจากนั้นเอาก้านพลูป้ายปูนและเป็นเครื่องหมายไว้ก่อนทั้งสองด้านของใบหู มีไพลหรือขมิ้นแฉ่นเล็ก ๆ รองรับใบหูแล้วจึงลงมือเจาะ ปล่อยให้ด้ายค้างอยู่ เจาะแล้วให้ใช้น้ำมันมะพร้าวกับขมิ้นทาและสมานแผลและคอยรดด้ายให้เสมอ จากนั้นนำน้ำมันมะพร้าวหยอดที่เจาะไว้รอให้แห้ง เมื่อแผลหายให้ดึงเอาด้ายออกแล้วใช้ไม้ขนาดเล็ก ๆ เท้าต่างหู ใส่เข้าไปแทนกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า สาเหตุที่ต้องเจาะหูตั้งแต่ทารกแรกคลอด เพราะช่วงที่ทารกเพิ่งคลอดจะยังไม่รู้สึกเจ็บมากเพราะเนื้อยังอ่อน อีกทั้งเด็กยังไม่รู้จักเอามือไขว่คว้าด้ายที่ร้อยไว้ให้หลุดออกมา ในสมัยโบราณจะเจาะทั้งเด็กหญิง และเด็กชาย แต่มาในปัจจุบันจะเจาะเฉพาะเด็กผู้หญิงเท่านั้น หรือหากไม่เจาะในช่วงแรกคลอดทันที ก็สามารถเจาะในวันที่มารดาหย่าไฟก็ได้

3.1.2 การเหยียบพระแม่ธรณี ประเพณีนี้กระทำขึ้นเพื่อบูชาพระแม่ธรณี โดยเมื่อเด็กคลอดแล้วให้นำเด็กมาเหยียบพื้นดิน แต่หากบ้านใดพื้นบ้านไม่ได้เป็นพื้นดิน ก็ให้นำดินมากองไว้หน้าบ้านใดบ้านเป็นพิธี โดยให้แม่อุ้มเด็กนำเท้าเด็กแต่ละลงที่พื้นดินพอเป็นพิธี และพาเด็กขึ้นบ้าน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า การทำพิธีเหยียบพระแม่ธรณี เพราะชาวมอญเชื่อว่าจะทำให้เด็กเดินได้เร็ว และเมื่อเด็กเดินได้แล้ว พระแม่ธรณีจะคอยคุ้มครองเด็กให้เดินทางไปไหนก็ปลอดภัยทุกประการ

ภาพที่ 3.6 การนำดินมากองที่หน้าบ้านไต่บันไดบ้านเพื่อให้เด็กทำพิธีเหยียบพระแม่ธรณี

3.1.3 การอุ้มเด็กลอดซากกากบาท ประเพณีนี้จะกระทำหลังจากนำเด็กทำพิธีเหยียบพระแม่ธรณีเรียบร้อยแล้ว ชาวมอญจะมีการเตรียมให้แม่ม่าย 2 คน ถือซากตำข้าวฮั่นรอบนหัวบันไดบ้าน โดยถือซากเป็นรูปกากบาท เมื่อแม่เด็กอุ้มเด็กขึ้นบันไดบ้าน ให้แม่อุ้มเด็กลอดผ่านซากกากบาทที่แม่ม่ายถือรอไว้ และแม่ม่ายทั้งสองคนก็จะกล่าวขึ้นพร้อมกันว่า “ลูกใครหลานใครให้มารับไป” จากนั้น ปู่ย่า ตายาย คนใดคนหนึ่ง ก็จะมาอุ้มรับเด็กไป เป็นอันเสร็จพิธี กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า การทำตามพิธีดังกล่าวนี้ยังไม่ทราบเหตุผลของการปฏิบัติ แต่ก็ปฏิบัติตามกันมาอย่างเคร่งครัดตามที่บรรพบุรุษได้สั่งสอนไว้ ทั้งนี้ก็เชื่อว่าเป็นเพื่อความปลอดภัยของเด็กนั่นเอง

ภาพที่ 3.7 ตัวอย่างซากดำข้าวสำหรับให้แม่ม้าย 2 คน ถือไขว้เป็นกากบาท บนหัวบันไดบ้าน

3.1.4 การโกนผมไฟ (จ่ออะโป) สู่วัยเด็ก และการตั้งชื่อ เมื่อเด็กอายุครบ 1 เดือน นับว่าเด็กมีความแข็งแรงพอ ที่ผ่านพ้นช่วงอันตรายมาได้แล้ว พ่อแม่ญาติพี่น้องจึงจัดพิธีกรรม ใหญ่ขึ้น ซึ่งจะเกี่ยวข้องไปถึงคนภายนอกครอบครัว จะมีการเชิญบุคคลภายนอกเข้าร่วมงาน คือ พิธีสู่วัยเด็ก โกนผมไฟซึ่งเป็นผมแรกเกิด และการตั้งชื่อ สาเหตุที่ทำในวันเดียวกันนั้น เพราะ การกำหนดวันดีในการโกนผมไฟ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในวันก่อนข้างยาก ชาวมอญจึงมักจะทำ พิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในวันนี้พร้อมกัน

ประเพณีในการ โกนผมไฟ ชาวมอญได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตามแบบ บรรพชนตั้งแต่ดึกดำบรรพ์มาแล้ว เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นสวัสดิมงคล แก่ครอบครัวและลูกที่เกิดมา เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติ ของตน และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ทุกคนต้องถือปฏิบัติ ต้องกระทำเมื่อถึงกาลเวลา จะเพิกเฉยหรือ ละเว้นมิได้ มิฉะนั้น จะเกิดความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล และเป็นที่ยังเกียจของสังคมด้วย

1) หลักเกณฑ์ในการ โกนผมไฟ ในการ โกนผมไฟนั้น จะต้องปฏิบัติ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

(1) การโกนผมไฟให้ลูก หากในปีที่ลูกเกิดมีบุคคลในวงศ์ตระกูล บรรพชนเดียวกัน ซึ่งชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่เรียกว่า “ผีเดียวกัน” เสียชีวิต ในปีนั้นห้ามมิให้โกนผมไฟให้ลูกที่เกิดเด็ดขาด โดยลูกที่เกิดนั้น จะต้องรอทำพิธีการโกนผมไฟในปีถัดไปที่ไม่มี การเสียชีวิตของคนในตระกูล

(2) การโกนผมไฟให้ลูกในปีถัดไป หากมารดาตั้งครรภ์อีก ก็จะทำ การโกนผมไฟไม่ได้ ต้องรอให้คลอดบุตรก่อนและให้โกนผมไฟลูกทั้ง 2 คนพร้อมกันได้

(3) เมื่อพิจารณาแล้วว่าไม่ขัดข้องตามหลักเกณฑ์ข้างต้น ให้กำหนด วันโกนผมไฟลูกทั้ง 2 คนได้ แต่ในการโกนผมไฟนั้น จะต้องทำการเซ่นไหว้บรรพชน (ผีบ้าน) พร้อมกับการโกนผมไฟด้วย

(4) ในกรณีที่พิจารณาแล้วไม่สามารถโกนผมไฟได้ เพราะไม่ตรง ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ผมไฟของลูกชายหญิงนั้น ให้พ่อแม่เด็กเก็บรักษาผมไฟนั้นไว้ โดยจะเก็บ เอาไว้ทั้งศีรษะ หรือจะไว้ผมเปีย ผมจุก ก็ได้ แต่อย่าทำการโกนผมไฟนั้นทิ้งไป โดยไม่ทำพิธีโกน ผมไฟ ถ้าโกนทิ้งไป โบราณถือว่า “เป็นอัปมงคลแก่เด็กและครอบครัว” นั้นอย่างยิ่ง

2) กำหนดวันเดือนปีโกนผมไฟ หากพิจารณาแล้วไม่ขัดข้องตาม หลักเกณฑ์ตามที่กล่าวมาแล้ว พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ที่นับถือ ก็จะไปหาพระอาจารย์ ที่วัดที่เคารพนับถือ และให้ท่านเป็นผู้กำหนดวันฤกษ์ยามมาดีให้ โดยเฉพาะเดือนที่ชาวมอญนิยม กันมากที่สุดตรงกับเดือนไทยคือ เดือน 4 เดือน 5 เดือน 6 และเดือน 12 เพราะถือว่าเป็นเดือนที่ดีเป็น มงคล เมื่อท่านกำหนดให้แล้ว ให้เราทำตามที่ท่านกำหนด หรืออาจให้ท่านเลือกตามความประสงค์ ของเรได้ด้วยก็ได้

3) สิ่งที่ต้องจัดเตรียมในงานพิธีโกนผมไฟ – สู่วัยเด็ก

(1) นิมนต์พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป หรือ 8 รูป ตามศรัทธา

(2) ต้องเชิญญาติและหมอดำแย (คนทำคลอด) เพราะหมอดำแย

เป็นบุคคลสำคัญในการทำคลอดทารกออกมาอย่างปลอดภัย

(3) จัดหาเครื่องใช้ในพิธีโกนผมไฟ มีหม้อทะนน* 2 ใบ ขมิ้น ใบ ส้มป่อย กระแจะจันทร์ น้ำมัน มีดพรว้า ขวานตาก จอบ เสียม (ในกรณีที่ทำพิธีโกนผมไฟเด็ก 2 คน ก็จะเพิ่มเครื่องใช้ ขึ้นไป อีก 1 เท่า)

* หม้อทะนน คือ หม้อดินขนาดใหญ่ชนิดหนึ่ง มีขีดเป็นรอยโดยรอบสำหรับใส่น้ำ น้ำตาลโตนด เป็นต้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

(4) เครื่องสังเวศน์ผู้ใหญ่จัดอย่างละ 3 ที่ (ในกรณีที่ทำพิธีโกนผมไฟเด็ก 2 คน ก็ต้องเพิ่มเครื่องสังเวศน์ขึ้นอีก 3 ที่) สำหรับการประกอบพิธีผู้ใหญ่ 1 คน จะประกอบด้วย กล้วยสุก 3 หวี แบ่งใส่ 3 งาน มะพร้าวอ่อน 3 ผล แบ่งใส่ 3 งาน และหมากพลู 3 งาน งานละ 3 ดับ ดับละ 7 ใบซ้อนกัน หมากวางลงตรงกลาง

(5) เตรียม ข้าวสุก ข้าวเหนียว และขนม 3 งาน ขนมเป็นขนมจำพวกแป้งปั้นรูปกึ่ง ปู ปลา วางไว้บนสุดของงาน ชาวมอญจะทำขนมเป็นรูปกึ่ง ปู ปลา จะใช้ในงานทำขวัญต่าง ๆ เช่นงานทำขวัญนาคเป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า เป็นการแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ ปักเทียน 1 เล่ม

(6) สำหรับอาหาร 3 สำหรับ สำหรับละ 7 ถ้วย ส่วนใหญ่สำหรับอาหารที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นิยมจัดในงานผู้ใหญ่ หรือการทำขวัญนาค คือ แกงฟักทอง แกงฟักเขียว (ชาวมอญเรียกว่า ฟักเงิน) และแกงขี้เหล็ก ส่วนอย่างอื่น จะเป็นกับข้าวตามที่ผู้จัดงานสะดวก อาจจะเป็นปลาทอดก็ได้

(7) น้ำใสบริสุทธิ์ 1 ชัน

(8) ต้องทำไม้คั้นเบ็ดค้ายไม้เรียวปลายผูกเชือก ปลายเชือกผูกแหวนทองมีหัวพลอยหรือเพชรห้อยไว้

(9) เครื่องบูชาหมอขวัญ 1 พาน มีรูปเทียน ดอกไม้ และเงิน 12 บาท

(10) ปลาย่างตัวขนาดพอสมควร 3 ตัว

4) พิธีการโกนผมไฟ ในการโกนผมไฟนั้นสามารถทำได้ 2 แบบ ซึ่งจะพิจารณาตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว

(1) การจัดพิธีโกนผมไฟเต็มรูปแบบ โดยมากการจัดพิธีโกนผมไฟเต็มรูปแบบมักจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงจะจัดงานแบบใหญ่ และการโกนผมไฟนั้นจะต้องโกนก่อนเวลา 12.00 น (เที่ยงวัน)

ในการจัดพิธีโกนผมไฟนั้น สิ่งแรกที่ชาวมอญต้องทำคือ กำหนดวันฤกษ์งามยามดี รวมทั้งนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ และเชิญหมอขวัญ ไว้ล่วงหน้า เมื่อได้ฤกษ์อันเป็นมงคลแล้ว ก็ให้เชิญวงศาคณาญาติมาร่วมกัน ช่วยจัดหาและเตรียมทำอาหารรวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในวันงาน เช่นของถวายพระภิกษุสงฆ์ และญาติมิตรที่เชิญมาเป็นเกียรติ โดยเตรียมไว้ล่วงหน้าในวันก่อนถึงวันงาน ซึ่งเรียกว่า “วันสุกดิบ” วันรุ่งขึ้นเรียกว่า “วันงาน”

ก่อนที่พระภิกษุสงฆ์ที่นิมนต์ไว้แล้วล่วงหน้าจะมาถึงที่บ้านเจ้าภาพ ต้องจัดการปูเสื่อหรือลำแพนที่ลานหน้าบ้าน แล้วตั้งหม้อทะนบใบใหญ่ 2 ใบ ตั้งบนเสื่อที่ปูเตรียมไว้ นั้น โดย หม้อใบที่ 1 จะบรรจุน้ำผสมขมิ้น ใบส้มป่อย และกระแจะจันทร์ ส่วนหม้อใบ

ที่ 2 บรรจุน้ำใสบริสุทธิ พร้อมทั้งต้องจัดหามืด พร้า ขวานตาก จอบ เสียม กองรวมกันไว้ข้าง ๆ หม้อน้ำทั้ง 2 ใบ รวมทั้งกระบวยตักน้ำและพานที่ตั้งน้ำอบกระเจาจันทร์หอมด้วย

เมื่อเสร็จพิธีโกนผมไฟแล้ว พ่อแม่เด็กต้องนั่งกับเด็กในพิธี พระภิกษุสงฆ์เจริญพุทธมนต์อยู่ภายในวงสายสิญจน์จนจบ พ่อแม่เด็กจึงนำตัวเด็กเข้าไปใกล้ พระภิกษุสงฆ์ที่ท่านเป็นประธาน โดยท่านจะนำกรรไกรตัดผมเด็กนั้นให้เป็นพิธี และหลังจากนั้นก็ให้พ่อ แม่ ทำการตัดผมเด็กต่อ หลังจากนั้นให้พ่อและแม่ตักน้ำจากหม้อทะนบใบที่ 1 รดศีรษะลูกจนทั่วตัว แล้วจึงค่อยตักน้ำใสบริสุทธิจากหม้อที่ 2 อาบชำระล้างให้สะอาด ทาตัวเด็กด้วยแป้งกระเจาจันทร์ น้ำอบ ต่อจากนั้น แม่ของเด็กต้องตักน้ำจากหม้อที่ 1 หม้อที่ 2 รดให้พ่อของเด็กลงที่ฝ่ามือทั้ง 2 ตามลำดับ พร้อมทั้งทาแป้งกระเจาจันทร์ น้ำอบ ต่อมา ก็จะรดให้กับหมอด้าย รวมทั้งญาติผู้ใหญ่ด้วย ให้ทำแบบเดียวกัน ในขณะที่เดียวกันพระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดจะเจริญพระพุทธมนต์สวดชยันโตพร้อมกันจนกว่าจะเสร็จพิธีตัด เมื่อเสร็จพิธีพ่อแม่เด็กและญาติถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ต่อไป

ในการโกนผมไฟ ข้อสำคัญที่สุดคือ เวลารดน้ำจากหม้อที่ 2 เริ่มรดตั้งแต่เด็ก พ่อ หมอด้าย และญาติผู้ใหญ่ ต้องรดให้รดลงบนกองมืดพร้า ขวานตาก จอบ เสียมทุกครั้งด้วย

(2) การจัดพิธีโกนผมไฟไม่เต็มรูปแบบ การทำพิธีโกนผมไฟไม่เต็มรูปแบบ สามารถจัดกันเองภายในครอบครัว และเชิญเฉพาะญาติที่ใกล้ชิดและหมอด้าย (คนทำคลอด) เมื่อได้กำหนดวันที่ฤกษ์ยามยามดีแล้ว ก็ให้จัดหาเสื่อหรือลำแพนลงไปปูที่ลานหน้าบ้าน แล้วตั้งหม้อทะนบใบใหญ่ 2 ใบ ตั้งบนที่ปูเสื่อเตรียมไว้ นั้น โดย หม้อใบที่ 1 จะบรรจุน้ำผสมขมิ้น ใบส้มป่อย และกระเจาจันทร์ ส่วนหม้อใบที่ 2 บรรจุน้ำใสบริสุทธิ พร้อมทั้งต้องจัดหามืด พร้า ขวานตาก จอบ เสียม กองรวมกันไว้ข้าง ๆ หม้อน้ำทั้ง 2 ใบ รวมทั้งกระบวยตักน้ำและพานที่ตั้งน้ำอบกระเจาจันทร์หอมด้วย

วิธีการโกนผมไฟไม่เต็มรูปแบบนั้น เมื่อเตรียมทุกอย่างพร้อมแล้วก็เริ่มโกนผมไฟเด็กได้ โดยพ่อแม่เป็นผู้โกนให้ ต่อจากนั้นก็ให้ญาติผู้ใหญ่โกนผมเด็กต่อ หลังจากนั้น ให้พ่อและแม่ตักน้ำจากหม้อที่ 1 รดศีรษะลูกจนทั่วตัว แล้วจึงค่อยตักน้ำใสบริสุทธิจากหม้อที่ 2 อาบชำระล้างให้สะอาด ทาตัวเด็กด้วยแป้งกระเจาจันทร์ น้ำอบ ต่อจากนั้น แม่ของเด็กต้องตักน้ำจากหม้อที่ 1 หม้อที่ 2 รดให้พ่อของเด็กลงที่ฝ่ามือทั้ง 2 ตามลำดับ พร้อมทั้งทาแป้งกระเจาจันทร์ น้ำอบต่อมา ก็จะรดให้กับหมอด้ายรวมทั้งญาติผู้ใหญ่ด้วย ให้ทำแบบเดียวกัน

ข้อสำคัญที่สุดคือ เวลารดน้ำจากหม้อที่ 2 เริ่มรดตั้งแต่เด็ก พ่อ หมอด้าย และญาติผู้ใหญ่ ต้องรดให้รดลงบนกองมืดพร้า ขวานตาก จอบ เสียมทุกครั้งด้วย

5) พิธีการโกนผมไฟในกรณีพิเศษ การโกนผมไฟนั้น นอกจากการโกนผมไฟตามปกติแล้ว ก็จะมีการโกนผมไฟแบบพิเศษอีกกรณีหนึ่ง คือการโกนผมไฟเด็ก 2 คนพร้อมกัน ซึ่งการโกนผมไฟเด็กคนเดียวเรียกว่า “คี” ถ้าโกนผมไฟเด็กพร้อมกัน 2 คน เรียกว่า “คู่” แต่การโกนผมไฟคู่นี้ชาวอยุธยาชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ไม่นิยม เพราะถือว่าเป็นอัปมงคล ต้องจัดหาเด็กมาโกนผมไฟให้เป็นจำนวนคี่ หากไม่สามารถหาเด็กมาโกนผมไฟเป็นจำนวนคี่ได้ สามารถแก้เคล็ดโดยใช้สัตว์เลี้ยงในบ้านแทนเด็กอีกหนึ่งคน เช่น เอาแมวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนคี่ การจัดสิ่งของโกนผมไฟก็ต้องจัดตามจำนวนเป็นจำนวนคี่ โดยเพิ่มสิ่งของของแมวเข้าไปด้วย เช่น เพิ่มหมอน้ำอีก 2 ใบ รวมเป็น 4 ใบ และต้องจัดเตรียมให้แมวอีก 1 ใบด้วย เป็นหมอน้ำโกนผมไฟคู่ 4 ใบ แมวอีก 1 ใบ รวมเป็น 5 ใบ เวลารดน้ำเด็ก ก็ต้องรดน้ำแมวด้วย เครื่องสังเวศสู่วัยเด็ก 2 คนต้องเพิ่มขึ้นตามจำนวนเด็กและแมวที่สมมติขึ้นด้วย

ตารางที่ 3.1 ตารางเปรียบเทียบข้อแตกต่างในการจัดพิธีโกนผมไฟ

รูปแบบการจัดพิธีโกนผมไฟ	ข้อแตกต่าง
พิธีโกนผมไฟเต็มรูปแบบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดพิธีที่วัด โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นหลักในการทำพิธี 2. มีค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีค่อนข้างมาก 3. เป็นทางการมีการเตรียมการและพิธีการค่อนข้างมาก
พิธีโกนผมไฟไม่เต็มรูปแบบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดพิธีที่บ้าน โดยมีพ่อ-แม่เด็ก และญาติผู้ใหญ่เป็นหลักในการทำพิธี 2. มีค่าใช้จ่ายในการจัดพิธีค่อนข้างน้อย 3. ไม่เป็นทางการ การจัดงานเรียบง่าย

6) พิธีสู่วัยเด็ก พิธีนี้เป็นพิธีที่จัดต่อเนื่องจากพิธีโกนผมไฟ หากเป็นการจัดงานแบบเต็มรูปแบบในระหว่างพระภิกษุสงฆ์กำลังฉันภัตตาหารอยู่นั้น หมอขวัญจะเริ่มทำการสู่วัยเด็กในสถานที่จัดเตรียมไว้แล้ว โดยดำเนินการดังนี้

(1) เตรียมเครื่องสังเวศต่าง ๆ หลาย ๆ อย่างให้พร้อม เพื่อบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ (ตามรายละเอียดที่กล่าวไว้ในสิ่งของที่ต้องจัดเตรียม) จากนั้นหมอขวัญจะเริ่มเข้าพิธีสู่วัยเด็ก โดยให้เด็กถือแหวนที่ผูกเอาไว้ปลายคันเบ็ด แหวนต้องมีหัวพลอย หรือเพชรนั้นไว้

(2) หมอขวัญจะสวดเรียกสู่ขวัญเด็ก เมื่อสวดจบตอนหนึ่ง ก็ทำพิธี ตกเบ็ดเครื่องสังเวคนั้นครั้งหนึ่ง ทำเช่นนี้จนจบครบ 7 ครั้ง โดยครั้งสุดท้ายหมอขวัญจะร้อง โห-โฮ-ฮิ้ว บรรดาญาติมิตรทั้งหลายจะขานรับพร้อมกันด้วยคำว่า สาธุ-สาธุ-สาธุ จำนวน 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธีสู่ขวัญเด็ก ต่อจากนั้น บรรดาญาติมิตรทั้งหลาย ท่านจะมอบสิ่งของเงินทองหรือเครื่องเล่นของกินของใช้ให้แก่เด็กพร้อมกัน เป็นการรับขวัญเด็กด้วย

(3) เมื่อพระภิกษุสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว พ่อแม่เด็กและญาติมิตรทั้งหลายก็จะกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศลแก่เด็กและบรรพชน สัตว์ทั้งหลาย เจ้ากรรมนายเวร เป็นอันเสร็จพิธีประเพณี โคนผมไฟ – สู่ขวัญเด็ก

7) การแบ่งเครื่องสังเวก ในพิธี โคนผมไฟ – สู่ขวัญเด็ก เมื่อทำพิธีสู่ขวัญเด็กเรียบร้อยแล้ว ตามประเพณีจะต้องแบ่งเครื่องสังเวกออกเป็น 3 ส่วน มีกล้วย มะพร้าว หมากพลู ขนมน โดยจัดเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ถวายแด่พระภิกษุสงฆ์

ส่วนที่ 2 ให้แก่หมอทำการสู่ขวัญ พร้อมเครื่องบูชาครูอีก 1 พาน

ส่วนที่ 3 มอบให้แก่เด็ก เด็กจะมอบให้หมอดำแยกก็ได้ เมื่อท่าน

ใดได้รับมอบแล้ว จะนำไปก็ได้ หรือถ้าไม่นำไป จะมอบให้แก่เด็กก็ได้ตามอัธยาศัย

8) ประโยชน์ของพิธี โคนผมไฟ - สู่ขวัญเด็ก จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และจากข้อมูลในเอกสาร ผู้วิจัยพบว่า ในการ โคนผมไฟ สู่ขวัญเด็กนั้น จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ทางด้านจิตใจของพ่อ แม่ และเด็ก รวมทั้งมีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมโดยสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

(1) ทำให้พ่อแม่และญาติพี่น้องของเด็กมีความสบายใจ เกิดความมั่นใจว่าเด็กได้รอดพ้นจากอันตราย

(2) ทำให้เกิดความรักสมัครสมานสามัคคีแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพราะเด็กเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของสมาชิกในเครือญาติ

(3) เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาวมอญ เนื่องจากพิธีกรรมทำขวัญเด็ก พิธี โคนผมไฟ เป็นการแสดงออกถึงเอกลักษณ์และค่านิยมที่ได้ทำถูกต้องตามประเพณี

9) การตั้งชื่อเด็ก ในเรื่องของการตั้งชื่อของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นั้น เป็นประเพณีอีกส่วนหนึ่งที่เชื่อถือกันมาแต่โบราณ ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ถือว่าการตั้งชื่อเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเด็กจะใช้ชื่อนั้นตลอดไป ซึ่งต้องตั้งชื่อให้สอดคล้องกับ

มงคล กับวันเกิดของเด็ก เมื่อเวลามีลูกหลานก็มักจะให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ในทางนี้เป็นผู้ตั้งชื่อให้ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตลูกหลาน

การตั้งชื่อเด็กอีกกรณีหนึ่งคือ พ่อ – แม่เด็ก จะมีการเรียกชื่อเด็กแบบเล่น ๆ เป็นชื่อแบบนำเกลียด เช่น “เกลอ แปลว่า หมา” เพื่อเป็นการป้องกันผี ไม่ให้มานำตัวเด็กไป แต่อย่างไรก็ตามเด็กทุกคนของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ต้องมีชื่อจริงที่เป็นมงคลด้วย

3.1.5 ประเพณีในการไว้จุก เปีย ประเพณีการไว้จุก*มีมาแต่โบราณ การไว้จุก คงจะรับเอาคตินิยมมาจากศาสนาพราหมณ์ ซึ่งเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ จะไว้ผมยาวและขมวดมุ่นเป็นมวยไว้กลางศรีษะ จึงนำมาดัดแปลงเป็นทรงผมของเด็ก โดยต้องการให้เด็กอยู่ในความดูแลของพระผู้เป็นเจ้า (อาภา ศรีสงคราม 2543 : 14) ในการไว้ผมจุก เมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 3 เดือน พ่อแม่จะ โคนผมรอบ ๆ ข้างออก แล้วทำเป็นจุกไว้ตรงกลางกระหม่อม

การทำจุกตรงกลางเป็นเพราะตรงกลางกระหม่อมมีหนังบาง หากโคนผมออกหมดทั้งศรีษะไม่มีเส้นผมเหลืออยู่อาจเกิดอันตรายหรือกระทบกระเทือนด้วยของแข็ง ดังนั้นเพื่อไม่ให้กระเทือนถึงสมองจึงเหลือเส้นผมตรงกลางไว้เป็นจุก และจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ในเรื่องการไว้ผมจุกนั้นส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าการไว้ผมจุกมีเหตุผลดังนี้

1) ตามความนิยม คนในสมัยโบราณนิยมให้เด็กที่เกิดใหม่ เมื่อมีอายุครบ 1 เดือน 1 วัน จะจัดให้มีการ โคนผมไฟ ต่อจากนั้นก็ให้ไว้ผมจุก จึงกลายเป็นประเพณีที่นิยมกันเรื่อยมาว่า เมื่อบ้านใดมีเด็กก็จะนิยมให้เด็กไว้จุก ไว้เปีย

2) ป้องกันเด็กเจ็บป่วย เนื่องจากเด็กและลูกหลานในบ้านมีการเจ็บป่วยอยู่เสมอ พ่อแม่จึงให้เด็กไว้ผมจุกเพราะเชื่อว่าจะป้องกันการเจ็บป่วยที่จะมีขึ้นได้ ซึ่งเป็นความเชื่อมาตั้งแต่สมัยโบราณและในปัจจุบันก็ยังคงมีความเชื่อนี้อยู่

3) ทำให้เด็กสติปัญญาดี การไว้ผมจุกทำให้เด็กมีสติปัญญาดี มีสมองปลอดโปร่งและรับรู้ได้รวดเร็ว

การไว้ผมจุกในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นั้นจะมี 2 แบบด้วยกัน คือ เด็กผู้หญิงจะเรียกว่า ผมจุก ส่วนเด็กผู้ชายจะเรียกว่าผมเปีย โดยมีวิธีการไว้ผมจุกดังนี้

(1) เด็กผู้หญิงไว้จุกโดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นนั้น โคนทิ้ง

* ผมจุก หมายถึง “ผมเด็ก ๆ ที่ขมวดเอาไว้ตรงขม่อม เรียกว่า ผมจุก (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552)

(2) เด็กผู้ชายจะไว้ผมเปียเฉพาะตรงขวัญ ซึ่งเป็นส่วนตรงกลางที่
ก่อนมาทางด้านหลัง ส่วนบริเวณอื่น โคนทั้งหมด ดังนั้นเมื่อเห็นเด็กไว้จุก ไว้เปีย จะสามารถแยกได้
ทันทีว่าเป็นเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชาย

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังนิยมให้ไว้ผมจุก ผมเปีย
เพราะชาวมอญจะให้ความสำคัญในเรื่องของการทำขวัญ เพราะการ โคนจุกเป็นการทำขวัญครั้งหนึ่ง
ในการทำขวัญ 3 ครั้งของชาวมอญ กล่าวคือ การทำขวัญของชายไทยเชื้อสายมอญนั้น ทำได้ 3 ครั้ง
ผู้หญิงไทยเชื้อสายมอญทำได้ 2 ครั้ง ทำขวัญครั้งที่ 1 คือ การโคนจุก ทำขวัญครั้งที่ 2 คือการ
แต่งงานทำขวัญครั้งที่ 3 คือ การบวช (เฉพาะชาย)

ในการทำขวัญนั้น ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะ
เน้นหนักในเรื่องโหราศาสตร์ ภาษาที่ไพเราะและวาทะที่ศักดิ์สิทธิ์ ขวัญที่ให้กันมีถึง 9 ประการ เมื่อแปล
ความหมายแล้วก็คือการให้พรไปในทางที่ดี ซึ่งขวัญในความหมายของชาวมอญคือ พรที่ผู้อาวุโส
มากกว่าให้แก่ผู้มีอาวุโสน้อยกว่า

ภาพที่ 3.8 เด็กผู้ชายไว้ผมเปียตรงบริเวณขวัญ

ภาพที่ 3.9 เด็กผู้หญิงวัยผมจุก ค่อยมาทางด้านหน้า

3.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

หลังจากที่ให้กำเนิดเด็กออกมาอย่างปลอดภัยแล้ว ชาวมอญยังให้ความสำคัญในเรื่องของการเลี้ยงเด็กให้ปลอดภัย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลชาวมอญกล่าวว่าในการเลี้ยงเด็กนั้น ส่วนใหญ่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะให้ความสำคัญแก่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นผู้เลี้ยงให้ ดังนั้นคนเฒ่า คนแก่ ก็จะเลี้ยงตามแบบความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งจะมีการปฏิบัติความเชื่อมากมายหลายประการเพื่อความปลอดภัย และเพื่อสุขภาพที่ดีของเด็ก ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะแบ่งข้อมูลออกเป็นหัวข้อดังนี้

3.2.1 ความเชื่อในการปฏิบัติต่อเด็กตามประเพณีชาวมอญ

3.2.2 ความเชื่อในการเลี้ยงเด็กในชีวิตประจำวัน

3.2.1 ความเชื่อในการปฏิบัติต่อเด็กตามประเพณีชาวมอญ

1) การห้ามนำเด็กมาโยนขึ้นลง บรรพบุรุษชาวมอญจะสั่งสอนว่าการนำเด็กมาโยนขึ้นลงไม่ดี เพราะอาจพลาดพลั้ง และมีความเชื่อว่าผีอาจจะกระทำเอา ซึ่งจะทำให้เด็กกิดอันตรายขึ้นได้ เช่น ตกลงกระแทกพื้น เป็นต้น

2) การคุ้มครองของผีบ้านผีเรือน ชาวมอญเชื่อว่าในช่วงที่เด็กเกิดใหม่จะมีผีบ้านผีเรือนหรือผีประจำตระกูลมาคุ้มครอง ซึ่งในอดีตมีเรื่องเล่าว่า “เคยมีงูเห่าขนาดใหญ่มา

ล้อมกระดิ่งที่เค็คนอนไว้ แต่ก็อย่าร้ายใคร เมื่อจุกฐูปบอก ก็ได้เลื้อยหายไป” ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผีงูที่จะมาคุ้มครองรักษา ขณะเดียวกันก็มีความเชื่อว่าอาจมีผีอื่นที่จะมาทำร้ายเด็กได้ จึงมีการนำกิ่งพุทราไปไว้หน้าประตูบ้านเพื่อกันผีต่าง ๆ ส่วนที่เปลของเด็กทำเป็นรูปกระโถม และมีผ้ายันต์ผูกติดไว้ที่เปล ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้เด็กเกิดใหม่มีความปลอดภัย

3) การสืบทอด “คันทัน” หากบ้านใดคลอดบุตรออกมาเป็นผู้ชาย และเป็นลูกชายคนโตของตระกูล จะต้องเป็นผู้รับเป็น “คันทัน” แต่หากไม่มีลูกชายคนโตจะให้น้องชายถัดไป หรือถ้าไม่มีลูกชายเลยก็จะให้ลูกชายคนโตของน้องชายพ่อเป็นคนรับแทน ซึ่งจะเห็นได้ว่าหากสายตระกูลใดไม่มีลูกชาย ก็ถือว่าหมดผีตระกูลถึงกับต้องถอนเสาเอก หรือเสาผีไปถวายวัดแล้วแต่ทางวัดจะนำไปใช้ในกิจการใด แต่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี การสืบทอด “คันทัน” จะเลือกสืบทอดผ่านลูกชายคนเล็กที่เรียกว่า “ปะโหนก” ซึ่งผู้วิจัยไม่พบเหตุผลของการที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้าน บางกระดีเลือกสืบทอดคันทันผ่านลูกชายคนเล็ก

4) การโกนผมไฟเป็นจำนวนคี่ ในสมัยโบราณถ้าโกนผมไฟบุตรเป็นจำนวน “คี่” ถือว่าดี แต่ถ้าเป็นจำนวน “คู่” ถือว่าไม่ดี เป็นอัปมงคลต่อครอบครัว เด็กอาจเจ็บป่วยในภายหลัง แต่ถ้าต้องการ โกนและให้เป็นมงคล อาจใช้ส่วกล้วยภายในบ้านสมมติเป็นตัวแทนเพิ่มขึ้นอีกหนึ่ง เช่น ถ้ามีเด็ก โกนผมไฟ 2 คน อาจจะใช้แมวเพิ่มสมมติเป็น 3 คน และของเครื่องสังเวทจะต้องใช้ตามจำนวนคน

5) การสู่วัฒน ชาวมอญมีความเชื่อในการโกนผมไฟเป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าการโกนผมไฟเป็นการสู่วัฒนเด็ก และสู่วัฒนบิดามารดา เป็นการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสบายใจ ด้วยความเชื่อมั่นในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธี ที่จะทำให้เป็นมงคลต่อเด็ก

6) การไม่เล่นตุ๊กตาของเด็กชาวมอญ ชาวมอญมีความเชื่อว่า ตุ๊กตาทุกประเภทเป็นสิ่งไม่ดี จึงห้ามนำเข้าบ้านโดยเด็ดขาด เพราะจะทำให้ไม่มีความสุข ซึ่งส่วนใหญ่จะยึดถือปฏิบัติตามความเชื่ออย่างเคร่งครัด ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าในปัจจุบันชาวมอญยังคงมีความเชื่อเรื่องนี้ เพราะชาวมอญให้ความสำคัญต่อผีบ้านผีเรือน ผีปู่ผีย่า บรรพบุรุษชาวมอญสั่งสอนว่า การนำตุ๊กตาเข้าบ้านมาอาจมีวิญญาณที่ไม่ดีสิงสถิตย์เข้าบ้านมาได้ จะเป็นการผิดผีบ้านผีเรือน นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ถ้าเราไม่เล่นตุ๊กตาก็ดีเพราะไม่ต้องไปซื้อ เป็นการประหยัด ซึ่งในสมัยก่อนการทำมาหากินกว่าจะได้อะไรก็ยาก และถ้าเป็นช่วงภัยสงครามของเล่นเหล่านี้จะเป็นของฟุ่มเฟือย จึงอาจจะเป็นอุบายของชาวมอญในการสอนลูกหลานไม่ให้เล่นตุ๊กตา ก็จะได้ไม่ต้องหาซื้อมาให้ ซึ่งหากเป็นจริงก็ถือเป็นกุศโลบายที่ดียิ่งของชาวมอญในสมัยโบราณ (ผู้ให้ข้อมูล : รัชพงศ์ มอญตะ วันที่ 27 มีนาคม 2552)

7) การห้ามเล่นหมากเก็บ ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะสั่งสอนเด็กไม่ให้เล่นหมากเก็บ เพราะชาวมอญเชื่อเป็นเป็นการนำกระดูกพ่อกระดูกแม่มาโยนเล่น ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะถือว่าบาป ไม่ให้ความเคารพพ่อแม่ บรรพบุรุษ (ผู้ให้ข้อมูล : ธวัชพงศ์ มอญคะ วันที่ 27 มีนาคม 2552)

8) การนำทารกออกจากบ้าน หากจะนำทารกออกจากบ้านไปในสถานที่ไกล ๆ ให้นำเขม่าก้นหม้อมาทาที่หน้าผากเพื่อป้องกันภูตผีมาทำอันตรายแก่เด็ก และหากต้องอุ้มเด็กเดินผ่านวัดก็ให้เอาเขม่าดำหรือขี้ดินขี้ทรายป้ายหน้าผากเด็กไว้เช่นกัน เนื่องจากความเชื่อที่ว่าในวัดเป็นบริเวณที่มีวิญญาณอยู่มาก หากเห็นเด็กหน้าตาน่ารักสวยงามก็อาจจะเอาตัวไป ใช้น้ำเขม่าป้ายหน้าเด็กเป็นการหลอกพวกผีว่า เด็กคนนั้นหน้าดำขี้เหร่ผีจะได้ไม่เอาตัวไป พอมาถึงบ้านก็ล้างออก ผู้ใหญ่จึงไม่นิยมให้เอาเด็กไปเล่นในวัด เพราะในบริเวณนั้นมีภูตผีวิญญาณมากมาย อาจชอบใจเอาเด็กไปหรือกลั่นแกล้งให้ไม่สบายได้

ในกรณีที่เด็กเกิดอาการไม่สบายขึ้น ชาวมอญเชื่อว่าอาจเกิดจากภูตผีวิญญาณ วิธีแก้ไขคือ ให้จัดอาหารเครื่องสังเวยใส่กระทงทำการขอขมาลาโทษ แล้วให้นำกระทงใบนั้น ไปทิ้งทางสามแพร่งหรือในป่า ผู้ทำพิธีจะต้องเป็นหญิงอายุมากที่อยู่ในบ้าน และในระหว่างที่นำกระทงไปทิ้งจะต้องไม่พูดกับใครตลอดการเดินทาง

9) การฝังรกแรกเกิด ตามประเพณีโบราณชาวมอญมีความเชื่อในการฝังรกแรกเกิด โดยพิจารณาจากวันเกิดของเด็กกับทิศที่เป็นมงคล เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เด็ก จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าชาวมอญจะฝังรกที่ทิศใดนั้นมีหลายลักษณะในการเลือก ขึ้นอยู่กับวันและเดือนเกิดของเด็ก แล้วแต่หมอด่าแยและคนเฒ่าคนแก่ในบ้านเป็นผู้เลือก โดยดูทิศที่ฝังแล้วมีความหมายที่ดีเป็นสิริมงคล และไม่ขัดแย้งกับเดือนและวันเกิดของเด็ก ซึ่งในการฝังรกรุ่นนั้น ชาวมอญเชื่อว่า หากฝังรกถูกต้องถูกทิศที่สำคัญ จะเจริญด้วยทรัพย์และบริวาร โดยชาวมอญจะมีวิธีเลือกทิศในการฝังรกตามพระอาทิตย์ดังนี้

ตารางที่ 3.2 การฝังรอกตามเดือนเกิดของเด็ก

เดือนที่เด็กเกิด (อ้างอิงตามเดือนไทย)	ทิศ (ตามพระอาทิตย์)	ความเชื่อ
เดือน 1 – 3	ทิศตะวันตก ทิศใต้	เด็กจะมีชื่อเสียงเลื่องลือมาก เป็นทิศมงคล (ไม่ควรฝังรอกในทิศนี้)
เดือน 4 – 6	ทิศเหนือ ทิศตะวันตก	เด็กจะเป็นผู้ทรงปัญญาเชี่ยวชาญ วิชาการยิ่งใหญ่ จะสูญเสียสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่คาดฝัน (ไม่ควรฝังรอกในทิศนี้)
เดือน 7 – 9	ทิศตะวันออก ทิศใต้	เด็กจะมั่งคั่งด้วยเงินทอง เป็นทิศมงคล (ไม่ควรฝังรอกในทิศนี้)
เดือน 10 – 12	ทิศใต้ ทิศตะวันออก	เด็กจะมีทรัพย์สินลือชาปรากฏ เป็นทิศมงคล (ไม่ควรฝังรอกในทิศนี้)

ตารางที่ 3.3 การฝังรอกตามวันเกิดของเด็ก

วันที่เด็กเกิด	ทิศ (ตามพระอาทิตย์)	ความเชื่อ
วันอาทิตย์	ทิศใต้	เป็นสิริมงคล มีทรัพย์สิน บ่าวไพร่ วัว ควาย
วันจันทร์	ทิศตะวันตก	ถ้าอนาคตเด็กเป็นภิกษุสงฆ์จะเป็นผู้แตกฉานในคัมภีร์พระไตรปิฎก
วันอังคาร	ทิศตะวันตก	เป็นสิริมงคล มีทรัพย์สิน บ่าวไพร่ วัว ควาย
วันพุธ	ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ	เป็นสิริมงคล มีทรัพย์สิน บ่าวไพร่ วัว ควาย
วันพฤหัสบดี	ทิศตะวันออก	เด็กจะเจริญด้วยทรัพย์สินสมบัติเงินทอง และมีความสุข
วันศุกร์	ทิศเหนือ และ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ	เป็นสิริมงคล มีทรัพย์สิน บ่าวไพร่ วัว ควาย
วันเสาร์	ทิศตะวันออกเฉียงใต้ และทิศใต้	เด็กจะเจริญไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง

จากการพิจารณาการเลือกทิศในการฝังรอกแรกเกิดตามตารางข้างต้นนั้น ผู้ให้ข้อมูลให้ตัวอย่างว่า เช่นในกรณีที่เด็กเกิดวันอาทิตย์ เดือน 4 ให้พิจารณาตามเดือนเกิดเป็นหลัก และให้ดูวันเกิด ไม่ให้ขัดแย้งกัน ในกรณีตัวอย่างนี้ ให้เลือกฝังรอกเด็กในทิศเหนือเป็นหลัก แต่หากขัดข้องเรื่องสถานที่ในการฝัง อาจเลือกฝังในทิศใต้ก็ได้ แต่ห้ามฝังในทิศตะวันตกตามข้อห้ามในตารางการฝังรอกตามเดือนเกิดข้างต้น ซึ่งในการพิจารณาตามความเชื่อในการฝังรอกแรกเกิดนั้นเป็นเรื่องละเอียด ซึ่งต้องดู วันเดือน ปี เกิด และเวลาตกฟากของเด็กด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล

10) การตั้งชื่อ การเจาะหูเด็ก ชาวมอญในสมัยโบราณนิยมตั้งชื่อลูกที่เรียกเล่น ๆ ให้นำเกลียดเข้าไว้ เช่น “เกลอ” แปลว่าไอ้หมา “ซังเอ็ด” แปลว่าไอ้ตุ๊ด “เปรียง” แปลว่า ไอ้ควาย ซึ่งการตั้งชื่อเล่นลักษณะนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ผีนำตัวเด็กไป ชาวมอญมีความเชื่อ

ว่า เด็กคนใดหน้าตาสวยงามหน้าตาดี ผีหรือแม่ชื่อ* จะนำตัวไปและจะนำไปเฉพาะเด็กผู้ชาย เพราะแม่ชื่อเป็นเพศหญิงจึงรักใคร่แต่เด็กชาย ไม่ชอบเด็กหญิง ขรรมนิยมมอญจึงมักนิยมเจาะหูให้เด็กชายไว้ (ข้างซ้าย) เพราะพวกผีจะได้เข้าใจผิดคิดว่าเป็นเด็กผู้หญิงไม่นำตัวเด็กไป เด็กคนนั้นจะได้ปลอดภัยจากพวกผีทั้งหลาย

3.2.2 ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กในชีวิตประจำวัน การเลี้ยงเด็กในชีวิตประจำวันของชาวมอญ จะมีข้อปฏิบัติที่ได้รับการสั่งสอนกันมาตั้งแต่ในอดีต ทั้งนี้การปฏิบัติตามความเชื่อก็เพื่อความปลอดภัยของเด็กในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอในเรื่องของความเชื่อในการเลี้ยงเด็กในชีวิตประจำวันที่สามารถพบเห็นได้ในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

1) **การรักษาการเจ็บป่วย** เมื่อเด็กเจ็บป่วยชาวมอญบางส่วนยังมีการรักษาแบบแผนโบราณ จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาการเจ็บป่วยดังนี้

(1) **การรักษาผ้าที่ลื่น** หากเด็กเป็นผ้าที่ลื่น ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะนิยมนำผ้าอ้อมมาชุบปัสสาวะของเด็กแล้วนำไปกวาดป้ายที่ลื่น ก็จะทำให้ผ้าที่ลื่นหายได้ ซึ่งความเชื่อนี้ชาวไทยทั่วไปก็ปฏิบัติเช่นเดียวกัน มีความเชื่อว่าจะทำให้ผ้าขาวที่ลื่นของเด็กหายได้

(2) **การรักษาอาการร้องไห้โดยไม่ทราบสาเหตุ** หากเด็กมีอาการร้องไห้โยเยโดยไม่ทราบสาเหตุ ในสมัยโบราณก็จะให้คนเฒ่าคนแก่ที่มีความน่าเชื่อถือในเรื่องคาถาอาคม ช่วยเป่ากระหม่อม โดยการท่องคาถาของชาวมอญและเป่ากระหม่อม เพราะชาวมอญในอดีตเชื่อว่า อาจจะมีการผีดผี หรือลวงเกินผีบ้านผีเรือนโดยไม่ได้ตั้งใจก็ได้

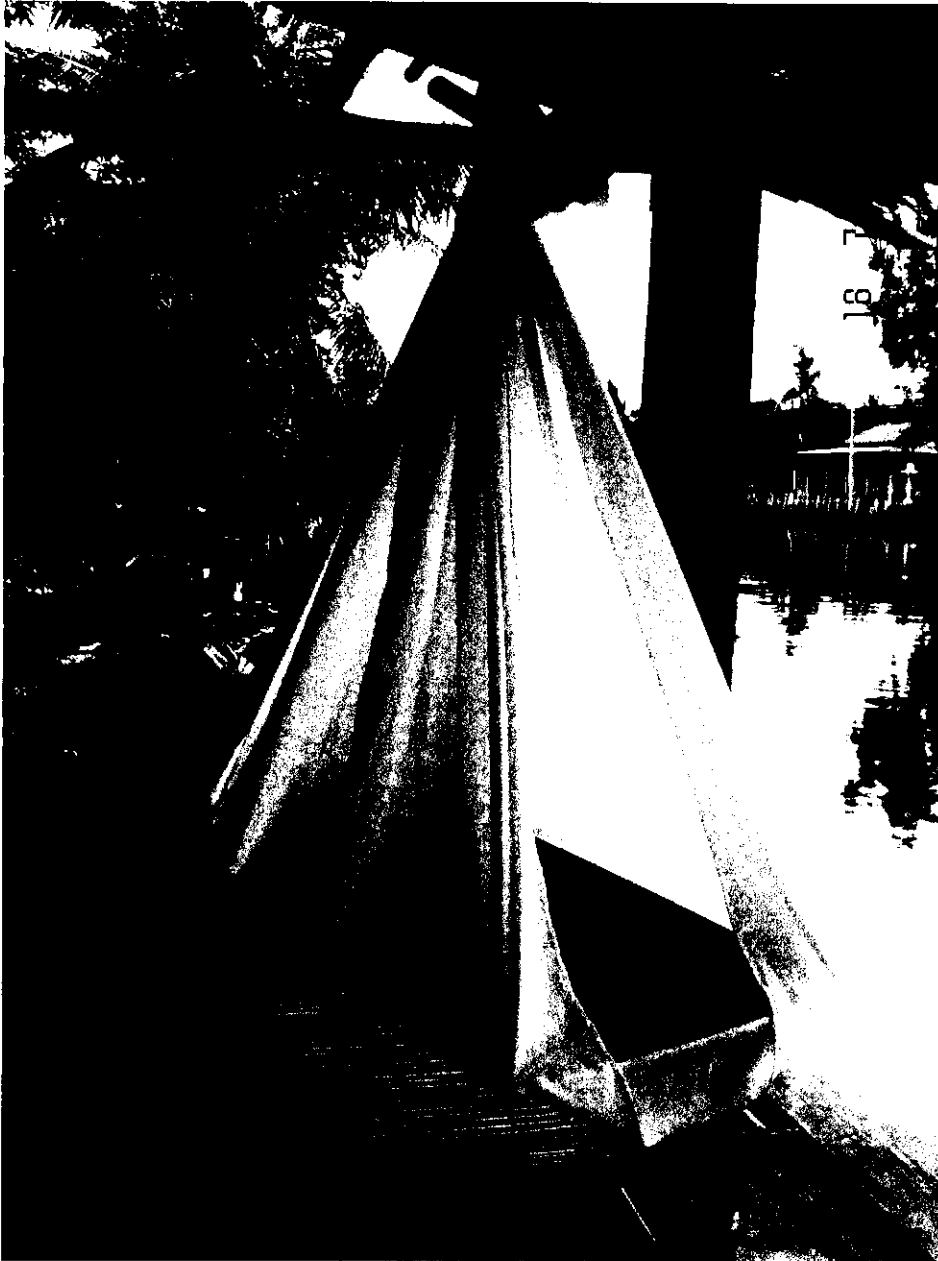
(3) **การรักษาอาการไอ** หากเด็กไอ ในสมัยโบราณจะนิยมนำไปให้หมอชาวบ้านกวาดยาให้ โดยจะมีการท่องคาถาของชาวมอญเป็นบทสวดท่องไปด้วยและก็นำน้ำขี้ของหมอป้ายยา แล้วกวาดเข้าไปที่คอเด็ก ซึ่งหลังจากนั้นอาการไอของเด็กก็จะดีขึ้น หากยังไม่หายไอก็จะพาเด็กไปกวาดยาซ้ำอีกครั้งหนึ่งก็จะหายเป็นปกติ ซึ่งยาที่ใช้กวาดในสมัยโบราณก็จะเป่ายาสมุนไพร ในการปรุงยาแต่ละขนานให้เด็กแต่ละคนไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับอาการไอของเด็ก ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่ายาที่สามารถใช้ได้กับอาการไอทั่วไปคือ ผลแก่ของติปลี ½ - 1 ผล (แล้วแต่อาการ) ผสมด้วยน้ำมะนาว แทรกด้วยเกลือ บดละเอียดให้เข้ากัน และนำมากวาดป้ายที่คอเด็ก

* แม่ชื่อ คือ เทวดาหรือผีที่เชื่อกันว่าเป็นผู้ดูแลรักษาทารก, แม่วี ก็เรียก. (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน)

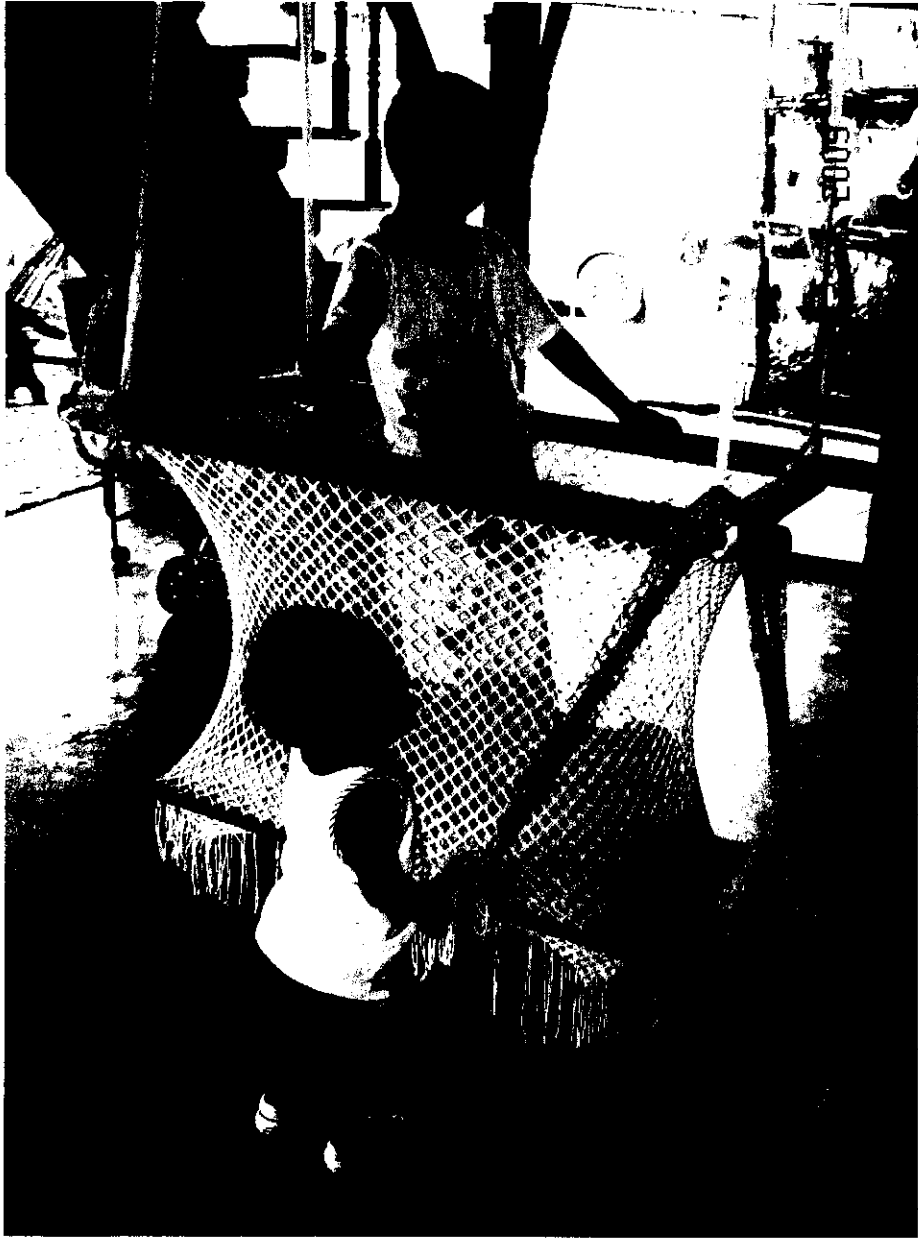
(4) ความเชื่อเกี่ยวกับการเป็นไข้หรือท้องเสีย หากเด็กเป็นไข้หรือท้องเสีย ซึ่งมีอาการไม่มากชาวมอญจะเชื่อกันว่าเป็นเพราะเด็กยัดตัวหรือในสมัยใหม่เรียกว่าเด็กเปลี่ยนอริยาบถ จึงมีอาการท้องเสีย หรือเป็นหวัด ได้ แต่ถ้าเป็นไข้ในสมัยโบราณก็เชื่อว่าเป็นเพราะพื้นจะขึ้นทำให้เป็นไข้ได้ ส่วนการรักษา นั้น เด็กบางคนถ้าเป็นไม่มากก็จะหายเองโดยไม่ต้องรักษา แต่ถ้าเป็นมากก็จะใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่น มาต้มให้รับประทาน เพราะสมัยโบราณการจะพาเด็กไปหาหมอเป็นเรื่องไกลตัวมาก

2) การเลี้ยงเด็กในเปล ที่ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นิยมที่จะเลี้ยงเด็กในเปล ชาวมอญเชื่อว่าการเลี้ยงเด็กในเปล จะทำให้เด็กเลี้ยงง่าย นอนง่าย ไม่งอแง และเพื่อปลอดภัยของเด็กในขณะที่เด็กหลับเมื่อเด็กตื่นจะได้ไม่ตกจากที่สูงจนเป็นอันตรายแก่เด็กได้ ชาวมอญยังเชื่ออีกว่าการนอนเปลเหมือนการอุ้มเด็กไว้จะทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย เปลสำหรับเด็กเล็กจะใช้ผ้าฝ้ายผืนใหญ่เย็บติดกันแล้วนำไปผูกติดกับโครงหลังคาบ้านใช้ไม้ไผ่ค้ำให้ผ้ากางออกแล้วให้เด็กนอน มองดูเหมือนเด็กนอนในถุงผ้า มีความเชื่อว่าเด็กจะนอนหลับสบายด้วยความอบอุ่นของผ้าที่ห่อเด็กไว้ ทำให้ไม่สะดุ้งตกใจ

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังคงอนุรักษ์เรื่องการทำเปล และยังนิยมการใช้เปลอยู่ จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า แม่บางคนยังให้เด็กอายุ 2-3 ขวบ นอนในเปลอยู่ ชุมชนหมู่บ้าน บางกระดี่ยังมีบ้านทำเปล ที่เรียกว่าเปลมอญ หรือ “สะเรียงโมน” มี 3 ชนิด คือ เปลผ้า ชาวมอญเรียก “สะเรียงหยาด” ใช้ผ้าดิบหรือผ้าฝ้ายความยาว 3 เมตร เย็บเป็นวงกลมสอดไม้ขัดกับเชือกหรือผ้า แขนงกับชื่อบ้านอีกทีหนึ่ง นำไม้มาทาบขวางผ้า เพื่อวางแบให้เด็กนอน เวลาไกวให้รวบผ้าเหนือตัวเด็ก ๑ ฟุต แล้วแกว่งไปมา ใช้ตั้งแต่แรกเกิดถึงขวบครึ่ง และยังมี เปลถัก ที่เรียกว่า “สะเรียงเจ” ใช้เชือกถักเป็นลายสวยงาม แขนงไว้กับชื่อใช้ก็เด็กอายุ 1 ขวบครึ่งถึง 2 ขวบเศษ หลังจากนั้นชาวมอญยังมีเปลไม้ใช้ต่อไปถึง 3 ขวบ เรียกว่า “สะเรียงจู”

ภาพที่ 3.10 เปลผ้า “สะเรียงหยาด”

ภาพที่ 3.11 ปลดัก “ชะเรียงเจ”

ภาพที่ 3.12 เปลไม้ “สะเรียงชู”

3) การร้องเพลงกล่อมเด็กและเพลงสอนลูกหลาน ชาวมอญชุมชน

หมู่บ้านบางกระดียังมีการสืบทอดเรื่องของการร้องเพลงกล่อมเด็กและเพลงสอนลูกหลานกันอยู่ จนถึงปัจจุบัน มีการพยายามรักษาวัฒนธรรมเรื่องเพลงกล่อมเด็กและเพลงสอนลูกหลานไม่ให้สูญหายไป ทั้งนี้นอกจากเป็นการรักษาวัฒนธรรมของตนเองแล้ว ยังเป็นการรักษาภาษามอญให้คงอยู่ต่อไปด้วย จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ชาวมอญยังร้องเพลงกล่อมเด็กและเพลงสอนลูกหลานอยู่ เพราะมีความเชื่อว่า เพลงกล่อมเด็กจะทำให้เด็กไม่ลืมชนชาติของตนเอง จากภาษามอญในเพลงกล่อมเด็กที่ร้องปลุกฝังให้เด็กฟังทุกวัน และกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่าประโยชน์ของเพลงกล่อมเด็กนั้นมีมากมาย นอกจากจะใช้เพื่อเป็นการสื่อสารจากพ่อ-แม่ ไปสู่ลูกถึงความรัก ความเอ็นดู ความอบอุ่น ด้วยเสียงเพลงที่นุ่มนวลแล้ว ยังเป็นการรักษาวัฒนธรรมทางด้านภาษาของชนชาวมอญให้คงอยู่ และยังเป็นการปลุกฝังเด็กตั้งแต่เล็ก ๆ ให้รู้ว่าบรรพบุรุษของตนเองเป็นชาวมอญ จะได้ไม่หลงลืม และร่วมกันอนุรักษ์ความเป็นมอญให้คงอยู่ตลอดไป

(1) เพลงกล่อมเด็ก บทเพลงกล่อมเด็กของทุกชนชาติมักมี

ท่วงทำนองแห่งกลมแหม่มซ้ำ เพลงกล่อมเด็กของชาวมอญก็เช่นกันจะมีทำนองและเนื้อหาละมุนละไมอ่อนโยนเพื่อให้เด็กหลับง่ายและหลับอย่างเป็นสุข เนื้อหาด้อยคำมักจะสะท้อนความเป็นอยู่ วิถีชีวิต นิทานพื้นบ้าน และจะมีความหมายในเชิงอบรมสั่งสอน พรรณนาความรักความผูกพันและพุ่มพักให้เด็กซึมซับความเป็นเด็กดี เป็นคนดีของสังคม เพลงกล่อมเด็กถือเป็นคติชาวบ้านที่ใช้ภาษาเป็นสื่อ เป็นวรรณกรรมที่ไม่มีการเขียนหรือบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อาศัยการท่องจำและบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ตามธรรมชาติที่แม่ได้ถ่ายทอดความรัก ความอบอุ่น ห่วงใยไปตามกระแสเสียงส่งถึงลูกน้อย จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ในเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีพยายามใช้เนื้อเพลงเป็นสื่อเพื่อปลุกฝังเด็ก 3 ประการคือ 1) เพื่อให้เด็กไม่ลืมตน คือไม่ให้เด็กลืมต้นกำเนิดหรือเชื้อชาติของตนเอง 2) เพื่อให้เด็กรู้จัก และเข้าใจภาษามอญซึ่งเป็นภาษาของบรรพบุรุษตนเอง และ 3) เพื่อสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี

ภาพที่ 3.13 ซีดีเพลงกล่อมเด็กของชาวมอญ โดยคุณป้าเสงี่ยม สังกัทอง

คุณป้าเสงี่ยม สังกัทอง หนึ่งในผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า ชาวมอญ ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังนิยมร้องเพลงกล่อมเด็กเป็นภาษามอญ เพื่อเป็นการปลูกฝังภาษามอญ ให้กับเด็กๆ และเพื่อให้ไม่ลืมขนานานของตนเอง และเพื่อไม่ให้ลูกหลานหลงลืมเพลงกล่อมเด็กของ ชาวมอญ จึงได้อัดซีดี เพลงกล่อมเด็กภาษามอญ ไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน โดยมีคำร้องและคำแปล ดังนี้

ก. จัวซอ กระจ โยน โยน กระจ กอ เล โคน เอย โคน จิระ โก่อ
 เลวานจ้ดจกั นินกอเล่ นางกั เซาะห้ โน้งกอแพปจกั จัวซอ กระจ โยน โยน โคน เอย โคน จิระ
 เกอะเลวานจ้ดจกั เต้จามใจด์กอเล่เกอะนา นุ่มแย่ เล่กอ อปา กระจกอเล โคน เอย เกอะเขม
 กระจอะเวียง ฮูซาน กระจาเวียง โต๊ะห้กอเล่กลาเนียง นุ่มแย่กอ อะปาเอย เกอะเขม เกอะเสียง โคน
 เกอะละเสียงยิสซา เซินซา กอ เซินซา กระจกอเล โคน เอย เนียงกระจพานนา เมินกระจฮา ไปยโม่ง
 กอนี้ห้บา เซินซา กอ เซินซา เอย เนียง กอ ฟานนา กอเซินซา กอแต่ห้ฮา นุ่มโม่ง กระจ โคนบา
 กอเล โคน เอย เยียะห้เกลิง กระจอาตนา เมินจ้กัม กระจฮา เยียะห้ โคนกอแต่ห้อ นุ่มโม่ง โคนบา เอย
 เยียะห้เกลิงกออาตนา อ้วปะเลกอด่าน

หมายความว่า คำแล้ว ลูกลงไปเล่นน้ำ พ่อเอ๋ยร้องไห้แง
นารัก นำเอ็นดู พ่อเอ๋ย เลี้ยงดูเมื่อร้องไห้ ได้ยินหรือยัง มีเราสองคน มีลูกสองคน มีคนมาขอลูกได้
ยินหรือยัง ลูกต้องไปถ้ามีคนมาขอไป ฉันก็จะทำทานไป

ข. ยากกุ่มกอลเป็ญ กอลเฒ่าเอ๋ย เป็ญละคตาน ปะจอต ปะอาน
มาน บากอเกานู๋ต่าน ยากกุ่มเป็ญเอ๋ย เป็ญโก๊ะห่ละต่าน สดากขาน โคนจอญี เอ๋ย เป็ เด็ง กอลเป็กวาน
กอลเฒ่าเอ๋ย เป็ญ ปยานเล็งฮี่ เฒ่าเอ๋ย เฒ่าระเรมกลาง นุลาถ ละแน่เกลิง เป็เด็ง เป็กวานเอ๋ย เป็ญก
ยานเล็งฮี่ กอญะเกลิง กระจอวาว ญะหี่ ระ กอระ ญะหี่เด็ง กอลเฒ่า เอ๋ย คุณเป็งกอซงกราน เฒ่าละ
โนต่าน ปะจอตกอลเอานมาน ญะหี่แรก ญะหี่เด็ง เอ๋ย คุณเป็งกอซงกราน โกะหี่กอด่านกอลเอะก
ยากกุ่ม กุ่มกอลเลกวากกุ่มเกลิง กอลเฒ่าเอ๋ย กวากกุ่มเกลิงกรากกริบ เออ กวากกอลเลชกคาบ มู่หี่เรา
เฮอะจาบ กุ่มกอลเลกวากกุ่มเกลิง เอ๋ย กวากกุ่มเกลิงกอกกรากกริบ โกะหี่เกลิงจาบเก๋บางกระดี

หมายความว่า เจ้าที่ผู้มีคุณ ขอท่านอย่าได้มีความอดอยาก
จะทำทาน ไปให้ ขอให้เจ้าที่รักลูกหลานทั้งเจ้าที่เมือง และหมู่บ้าน ป่าสูง ขอให้มา จะหุงข้าว
สงกรานต์ ทำทานไปให้ อย่าให้ออดอยากเดินทางมาข้ามป่าไพรจนป่านนี้ก็ยังไม่ถึง เมื่อถึงจงมายังวัด
บางกระดีเถิด

นอกจากเพลงกล่อมเด็กในซีดี ที่คุณป้าเสงี่ยม ร้องไว้แล้ว
ยังมีอีกหลายเพลงที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีร้องติดปากคือ

“เตคเลนเปอะอะระอะ โคนเลข่าเกิง”

หมายความว่า “ให้ลูกอยู่บ้านนอนหลับเดียวแม่มา”

“เตยนัง เตยนังเอ๋ย กำลั้งโคน เตยเตระอะอะ ประเปรีย

ประปรุปะโปรน เอยละเยะ โกรนกรู๊ค”

หมายความว่า “นอนเสียลูก ไม่ต้องเสียงดังนะ แม่มาไกว
นะลูกชายคนโต”

“ตะซิงเลียง เต้คมะคะเรียง เปอเวียง เจะจัว เจะซัวนัว

จะวางยัวนัว กะ โคนมัวกำ”

หมายความว่า “แฟนก็ไม่มี มีลูกโตนอยู่ในเปล”

2) เพลงสอนลูกหลาน ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดียังมีเพลง
สอนลูกหลานที่เป็นภาษามอญ เป็นเพลงที่มีเนื้อหาสั่งสอนให้เด็กเป็นคนดี และยังมีเรื่องของการ
รำลึกถึงชนชาติตนเองแฝงอยู่ในเนื้อเพลงด้วย เพื่อไม่ให้ลูกหลานลืมต้นกำเนิดของตนเอง

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ก็นิยมใช้ร้องสอนลูกหลานด้วย ซึ่งเพลงที่นิยมร้องเป็นเพลงที่กล่าวถึงชาวมอญเกาะเกร็ด แต่ชาวมอญเชื่อกันว่าชาวมอญไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใดก็เป็นชาวมอญด้วยกัน และชาวมอญชุมชนเกาะเกร็ดและชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ก็ยังไม่มาหาสู้กัน อีกทั้งบางครอบครัวก็ยังเป็นญาติกันด้วย โดยเนื้อหาของเพลงสอนลูกหลาน มีเนื้อหาและคำแปลดังนี้

(จิ้น) มิเอย มิณะ	มะมะเปยเวสฮาโตน
อ้อโกนนา โคนเต๊ะปะชำแดม (ชำ)	โตะเจ็ยะเบอะฮาติระ
ฮมัยเป็งฮมัยพะตะปะจาดจูด	โมนเปยเต๊ะชันกาลาว
เปยเตะชันฮากาวโมน	เยยะอา เยยะเกลิง
เปยเตะเต็งกะเลิงปรุโปรัน (ชำ)	
(จิ้น) นำยเอย นำยณะ	ฮาเก็จตาดปอดเปยคะ
อ้อเยยะเทิงชะชำกวาน (ชำ)	อัดกา โคนชำแดมโล
ปะโตะหนิรุปะ โก้ฮาเก็จหมัว	เอ้อ เออ นาย เอย
(จิ้น) กาวเอย กาวนา	โมนเคะ ฮาเมะเกลิงจับพะะ
มุฮาดังกวานปากเกร็ด	มิเนะฮาโตนเวส (ชำ)
อ้อกวานปากเกร็ด โกะะกวานโมน	เอ้อ เออ เออ เอย
(จิ้น) กาวเอย กาวนา	กลาเต๊ะจิกาคะเก็ยงกระป่อง (ชำ)
ละมุนะน้องจิกาละไฟฟ้า	เอ้อ เออ นำย เอย
(จิ้น) เต๊ะเอย เต๊ะนะ	ชาละวันก็ชำคอง (ชำ)
แม่วิมาลาละบ่งปะ	ไกรทองก้อจิดัง
หงะมิตานเกลิงหงิจะ	เอ้อ เออ นำย เอย
(จิ้น) เต๊ะเอย เต๊ะนะ	คุ่นเกลิงอาไต้จัว
จรอยทังปร้วทังจรา	ห้ายเต๊ะ ก้อนุ่มหัว
จรอยทังจัวทังจรา	เอ้อ เออ เต๊ะ เอย
(จิ้น) เต๊ะเอย เต๊ะนะ	เปยเกลิงแ่งหงสาวคี
เกลิงมันฮารีกวานปากเกร็ด	จิกาดาคาเส็ด
กวานปากเกร็ดก็มันฮารี	เอ้อ เอย เต๊ะ เอย
น้องเอยน้องนะ	พ่อแม่เราสั่งสอน
ลูกหนอลูกต้องเอาใจใส่	โตเป็นผู้ใหญ่แล้ว

หม้อข้าวหม้อแกงต้องเอาใจใส่	(สอนลูกสาว)
มอญเรานี้ต้องรักพรรคพวก	ใครไปใครมา
(โคตรเหง้ามอญ) ต้องต้อนรับ	
เป็นสาวแล้วให้เอาใจใส่	ให้รู้จักระวังตัว
รักษาภริยาให้ดี	เพราะถ้าหอมแล้วหอมไปไกล
อย่าให้ชาวบ้านเขาติฉิน	ว่าสวยแต่รูป กิริยาไม่มี
ไปไกลเหมือนกัน	
พี่เอ๋ยพี่จ๋า	เราเป็นมอญหนีพม่ามา
มาถึงวัดปรมัยฯ	พ่อแม่บอกรไ้ก็คือบ้านมอญ
พี่เอ๋ยพี่จ๋า	แต่ก่อนใช้ตะเกียงกระป๋อง
เดี๋ยวนี้ใช้ไฟฟ้า	
ชาละวันตายไปแล้ว	แม่วิมาลาอยู่ทำไม
ไกรทองลงไปปรับ	ทำไมแม่งามทรัพย์ไม่ขึ้นมา
น้องจ๋าน้องนะ	พี่น้องพายเรือกลางแดดกลางฝน
บ้านน้องอยู่ไกล	สู้พายเรือมาหาน้อง
น้องจ๋าน้องนะ	เรามาจากหงสาวดี
มาถึงมาปั้น โองปั้นอ่าง	หากินกับดินเหนียว
บ้านปากเกร็ดนี้บ้านปั้น โอง (สุนีย์ ศรณรงค์ 2537 : 66-67)	

นอกจากการร้องเพลงกล่อมเด็กและเพลงสอนลูกหลานชาวมอญแล้ว ชาวมอญยังมีคำอวยพรเด็ก ซึ่งเป็นคำที่ใช้ติดปากชาวมอญเสมอเมื่อจะอวยพรเด็ก คือ

“ มงกะมีบ เจียะถะดา คายีคคะถิน ปะกะขัว กะโทกะเยีย ”

แปลว่า ความทุกข์อย่ามี ให้มีความสุข

“กะโลกทะ” แปลว่า เงินทองไหลมาเทมา

“โหม่งกะหม่อ” เป็นคำให้พรที่ติดปากคนมอญ

ในเรื่องของการอวยพรของชาวมอญนั้น ก็สะท้อนความเชื่อได้เช่นกัน กล่าวคือ เด็กจะไม่อวยพรผู้ใหญ่โดยเด็ดขาด แต่จะเป็นผู้ใหญ่ให้พรเด็ก ส่วนการอวยพร

หรือขอพร จะถือเอาวันสงกรานต์ โดยเด็กจะไปไหว้ขอพรจากผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีดอกไม้รูปเทียนใส่พานไปถึงบ้าน ตามบ้านทุกบ้านที่เราให้ความเคารพนับถือ

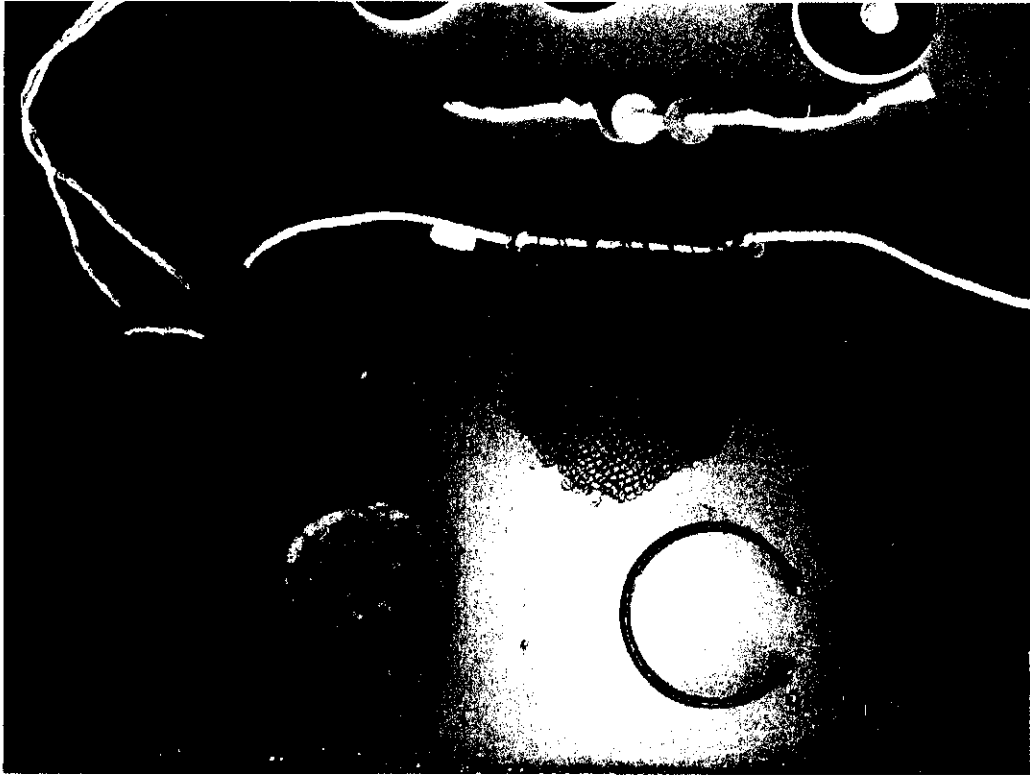
4) การแต่งกายของเด็ก การแต่งกายของเด็กชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีในปัจจุบันคล้ายกับเด็กไทยทั่วไป ต่างกันตรงที่เด็กมอญตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 11-13 ขวบ นิยมไว้ทรงผมอันเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 แบบ คือ เด็กผู้หญิงจะนิยมไว้จุก โดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาว และมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นนั้นก็โกนทิ้ง ส่วนเด็กชายจะไว้ผมจุกเฉพาะตรงขวัญ แต่ก่อนไปทางด้านหลังเรียกว่า “เปีย)

(1) ความเชื่อในการไว้จุก เปีย ชาวมอญมีความเชื่อให้เด็กไว้จุก เปีย ตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 11-13 ปี โดยเด็กผู้หญิงจะนิยมไว้จุก โดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า และบริเวณอื่นนั้นก็ให้โกนทิ้ง เรียกว่า “จุก” ส่วนเด็กชายจะไว้ผมจุกเฉพาะตรงขวัญ แต่ก่อนไปทางด้านหลังเรียกว่า “เปีย” ซึ่งชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดียังมีการปฏิบัติตามความเชื่อในเรื่องนี้กันอยู่มาก เพราะเป็นประเพณีนิยมที่คนสมัยโบราณปฏิบัติกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี มีความเชื่อว่า การไว้ผมจุก เปีย จะทำให้เด็กสติปัญญาดี และทำให้เด็กไม่เจ็บป่วย

(2) ความเชื่อในการใส่ “ลูกพริก” และ “ตะปิ้ง” ในอดีตการแต่งกายของเด็กชาวมอญ จะไม่มีเสื้อผ้าให้ใส่เหมือนในปัจจุบัน เด็กผู้ชายชาวมอญก็จะไม่ได้ใส่เสื้อ แต่จะมีดอกจําปีเล็ก ๆ ห้อยไว้ที่เอว เรียกว่า “ลูกพริก” โดยมีความเชื่อในการห้อยลูกพริกว่า หากเด็กชายคนใดมีลูกพริกติดตัวจะช่วยป้องกันเจ็บปวดจากสัตว์ต่าง ๆ ได้ เพราะเด็กผู้ชายจะเล่นโลดโผนกว่าเด็กผู้หญิงจึงอาจพบเจอสัตว์ต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายได้

ส่วนเด็กผู้หญิงจะมีแผ่นโลหะถักด้วยเงินเป็นรูปห้าเหลี่ยม ใส่ไว้บริเวณเอวโดยทิ้งมุมมาทางด้านล่าง เพื่อปิดอวัยวะเพศเรียกว่า “ตะปิ้ง หรือ ต่างแห” ตะปิ้งอีกชนิดหนึ่งก็จะใช้ กะลามะพร้าวเลื่อยเป็นรูปคล้ายใบโพธิ์แล้วร้อยเชือกด้านบนทั้งสองด้าน ตะปิ้งในสมัยโบราณสามารถบ่งบอกถึงฐานะของผู้ใช้ด้วยเหมือนกัน ถ้าคนฐานะดีมีเงิน ก็จะใช้เป็นนาค ถ้าฐานะปานกลางก็จะใช้เป็นเงิน ถ้าฐานะต่ำลงมาก็จะเป็นกะลา

ภาพที่ 3.15 “ตะปิ้ง” หรือ “ต่างแห่”

บทที่ 4

การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อ ในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรม ของชาวมอญเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนเอกลักษณ์ และแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ วัฒนธรรมดังกล่าวเป็นเสมือนเกราะคุ้มกันชุมชนให้แข็งแรงและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ในภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ชุมชนที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็งจึงสามารถดำรงอยู่ได้ ดังนั้นการสร้างสามัคคีและความแข็งแกร่งร่วมมือร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียวจึงจะทำให้สามารถรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มชนไว้ให้สืบต่อ

อย่างไรก็ตามต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมและประเพณี รวมถึงความเชื่อบางอย่างที่มีมาแต่โบราณ ไม่สอดคล้องต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน ทำให้ไม่อาจปฏิบัติได้ในวิถีชีวิตปัจจุบัน นอกจากการปรับตัววัฒนธรรมบางอย่างให้เข้ากับกาลสมัยเพื่อให้สามารถดำรงวัฒนธรรมให้สืบต่อไปได้ ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ รวมถึงจะวิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก

1. การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก

จากการศึกษาวิจัยเรื่องประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่นั้น ผู้วิจัยพบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลายประการ ในบทนี้จะนำเสนอเฉพาะประเพณีและความเชื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น หากประเพณีและความเชื่อที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังยึดถือปฏิบัติเหมือนในอดีต ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึง ซึ่งประเพณีและความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงมีดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครุฑ

ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครุฑของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีขึ้นเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ตั้งครุฑ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 หัวข้อคือ 1) การเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครุฑ และ 2) การเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครุฑ

1.1.1 การเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครุฑ ผู้วิจัยพบประเพณีที่มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1) **การนำมะพร้าวไว้บนหัวนอน** ในอดีตเมื่อหญิงชาวมอญทราบว่าตนเองตั้งครุฑ จะต้องนำมะพร้าวหางหนู 1 ลูก มาจัดตั้งเอาไว้บนหัวนอนของตนตั้งแต่วันแรกที่ทราบว่าตั้งครุฑจนกระทั่งคลอด แต่ในปัจจุบัน มีชาวมอญเพียงส่วนน้อยที่ยังปฏิบัติตามประเพณีนี้อยู่ โดยผู้ที่ยังปฏิบัติอยู่นั้นจะเป็นเฉพาะบ้านที่มีคนเฒ่า คนแก่ อยู่ด้วยเท่านั้น แต่หากครอบครัวใดไม่มีคนเฒ่า คนแก่อยู่ด้วย ก็จะไม่มีการปฏิบัติ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของประเพณีนี้ เกิดจากการที่ชาวมอญแต่งงานกับคนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ชาวมอญเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม เช่น เมื่อผู้ชายชาวมอญ แต่งงานกับหญิงต่างเชื้อชาติ และเมื่อหญิงต่างเชื้อชาติตั้งครุฑ การปฏิบัติตามประเพณีอาจมีการนำวัฒนธรรมของทั้ง 2 เชื้อชาติมาผสมกลมกลืนกัน จนทำให้ประเพณีดั้งเดิมเกิดการเปลี่ยนแปลง อีกสาเหตุหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง คือเมื่อจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น มีการแยกย้ายไปอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้มีอิสระในการดำรงชีวิตของตนเองเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า คนรุ่นใหม่มองว่าประเพณีในการนำมะพร้าวมาไว้บนหัวนอนนั้นไม่เหมาะสมกับกาลสมัย และไม่ทราบเหตุผลของการปฏิบัติจึงเห็นว่าไม่สำคัญ เกิดการละเลยในการปฏิบัติ จึงทำให้ประเพณีการนำมะพร้าวมาไว้บนหัวนอนเปลี่ยนแปลงไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณนพ สังข์ทอง และคณะ วันที่ 2 มิถุนายน 2552)

2) **การเตรียมการเรื่องหมอดำแย** ในอดีตหญิงตั้งครุฑชาวมอญจะให้ความสำคัญกับหมอดำแยอย่างมาก เมื่อทราบว่าตั้งครุฑแล้ว จะไปกราบไหว้หมอดำแยเพื่อเป็นการแจ้งให้ทราบและจองไว้เป็นหมอดำแยประจำตน เมื่อใกล้คลอดสามีจะมีหน้าที่ไปแจ้งล่วงหน้าแก่หมอดำแยเพื่อให้เตรียมตัวมาทำคลอด และในระหว่างการคลอดบุตร หมอดำแยจะเป็นผู้ดูแลเตรียมพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคลอดบุตร ตลอดจนกระทั่งมารดาหย่าไฟ ดังนั้นหญิงคลอดบุตรจึงมีการจัดขันข้าวเพื่อบูชาคุณหมอดำแย หลังจากคลอดบุตรหรือหย่าไฟเรียบร้อยแล้ว แต่ในปัจจุบันชาวมอญไม่มีการคลอดบุตรโดยใช้หมอดำแย แต่จะเป็นการคลอดบุตรโดยแพทย์แผนปัจจุบันที่

โรงพยาบาล ทำให้ไม่มีการสืบต่ออาชีพหมอดำแย และจากการศึกษา ผู้วิจัยไม่พบผู้ที่ทำอาชีพหมอดำแยในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ทำให้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับหมอดำแยยกเลิกไป

3) *การทำพิธีเสียบบาล* ในอดีต เมื่อหญิงชวามอญทราบว่าจะตั้งครรภ์ จะต้องทำพิธีเสียบบาลเป็นรายเดือนไปจนกว่าจะครบไตรมาส ชวามอญเชื่อว่าจะเป็นการป้องกันไม่ให้ผีมาทำอันตรายต่อครรภ์ โดยแต่ละเดือนจะต้องทำกระทงด้วยกาบกล้วยรูปสี่เหลี่ยม กั้นกระทงปูด้วยใบไม้ เอาแป้งมาปั้นเป็นรูปต่าง ๆ แล้วใส่ลงไป ในกระทง รวมทั้งขนมต่าง ๆ ชนิด โดยในแต่ละเดือนจะต้องเปลี่ยนของที่บรรจุในกระทง เช่น ใบไม้ รูปปั้น ชนิดของขนมไปแต่ละเดือน แล้วเอาไปตั้งไว้นอกบ้านทุกเดือนจนกว่าจะครบกำหนดคลอด

แต่ในปัจจุบัน เมื่อหญิงชวามอญทราบว่าจะตั้งครรภ์ จะทำพิธีเสียบบาลเพียงครั้งเดียว แต่การจัดสิ่งของต่างๆ ในกระทง และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ยังปฏิบัติเช่นเดิม ซึ่งจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการปรับให้สะดวกและเหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน เนื่องจากหญิงตั้งครรภ์ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน มีเวลาน้อยเนื่องจากต้องประกอบอาชีพนอกบ้าน บางครั้งการทำพิธีกรรมบางอย่างจะยังอิงประเพณีดั้งเดิมอยู่ แต่ปรับเพียงเล็กน้อยให้เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

4) *การดูแลรักษาครรภ์* ในอดีตหญิงตั้งครรภ์ชวามอญจะมีวิธีดูแลรักษาครรภ์โดยการทาขมิ้นทั่วตัวและที่ครรภ์เป็นประจำ จนกว่าจะถึงวันคลอดบุตร เพื่อป้องกันหน้าท้องลายหลังคลอดบุตร และการทานยาบำรุงครรภ์ ได้แก่ ดอกบัวหลวงและบัวเผื่อน เปลือกหอย แก่นมะขาง นำมาบดให้ละเอียด ผสมกับนมวัวรับประทาน เพื่อเสริมสร้างกระดูกมารดา และทารกให้แข็งแรง

แต่ในปัจจุบัน หญิงตั้งครรภ์ชวามอญไม่นิยมทาขมิ้นที่ผิว เพราะการทาขมิ้นจะทำให้คนทั่วไปมองชวามอญแตกต่างไปจากคนอื่น ซึ่งชวามอญต้องการให้คนไทยให้การยอมรับและไม่มองคนไทยเชื้อสายมอญแตกต่างจากคนไทย อีกทั้งการเตรียมขมิ้นสำหรับทาผิวมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ไม่สะดวกและไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน

ส่วนเรื่องการทานยาบำรุงครรภ์ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ในปัจจุบันเมื่อฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลแล้ว จะได้รับยาบำรุงครรภ์มารับประทาน ซึ่งสะดวก รวดเร็ว และมีความปลอดภัย จึงทำให้ไม่นิยมทานยาบำรุงครรภ์แบบแผนโบราณ ซึ่งมีการเตรียมการยุ่งยากและไม่เอื้อต่อวิถีชีวิตในปัจจุบัน

1.2 การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ชวามอญมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้หญิงคลอดบุตรผ่านพ้นช่วงที่ชวามอญเชื่อว่าเป็นอันตรายสำหรับชีวิต

มารดาและทารก ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลในการวิเคราะห์ออกเป็น 2 หัวข้อคือ 1) การเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับการคลอดบุตร และ 2) การเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร

1.2.1 การเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ในอดีตชาวมอญจะมีประเพณีในการปฏิบัติเกี่ยวกับการคลอดบุตร เพราะเชื่อว่าการปฏิบัติตามประเพณีจะทำให้การคลอดบุตรปลอดภัย ซึ่งจากการศึกษามีประเพณีการปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

1) *ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับหมอดำแย* ในอดีตเมื่อหญิงตั้งครรภ์เจ็บท้องคลอด จะเชิญหมอดำแยประจำตนมาทำคลอด รวมทั้งเชิญญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงมาช่วยจัดเตรียมสิ่งของในการคลอด โดยหมอดำแยจะเป็นผู้ทำคลอด ตลอดจนดูแล มารดาและทารกแรกคลอดจนกระทั่งการคลอดบุตรผ่านพ้นไปอย่างปลอดภัย อีกทั้งยังบันทึกเวลาตกฟากของทารก ทำการตัดสายสะดือ(สายรก) อาบน้ำทารกแรกคลอด ดูแลฝังรกหรือฝังสายสะดือของทารกตามประเพณีและความเชื่อของชาวมอญ และยังเป็นผู้เตรียมการเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ไฟของมารดาหลังคลอดบุตร นอกจากนี้แล้วยังช่วยดูแลเรื่องการรับประทานอาหารของหญิงอยู่ไฟ จนครบจำนวนวันอยู่ไฟตามกำหนด ตลอดจนทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการทำพิธีการหย่าไฟ

แต่ในปัจจุบันการคลอดบุตรของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เป็นการคลอดบุตรโดยการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งจะคลอดที่โรงพยาบาล ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การคลอดบุตรโดยหมอดำแยแบบในอดีตไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีจึงยกเลิกการคลอดบุตรโดยหมอดำแยดังนั้นทำให้ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับหมอดำแยต้องยกเลิกไปด้วย จากการศึกษาในปัจจุบันผู้วิจัยไม่พบผู้ที่ทำหน้าที่หมอดำแยในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี (ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณสมชัย สังข์ทอง และคณะ วันที่ 2 มิถุนายน 2552)

2) *ประเพณีการอยู่ไฟ* หญิงชาวมอญหลังคลอดบุตรจะต้องอยู่ไฟจำนวนประมาณ 5 – 7 วัน ซึ่งชาวมอญมีความเชื่อว่าการอยู่ไฟจะเป็นการขับน้ำคาวปลา และทำให้ร่างกายสะอาด อีกทั้งทำให้หญิงหลังคลอดบุตรสุขภาพแข็งแรง การอยู่ไฟในอดีตจะมีการทำเตาไฟ และสามีมีการเตรียมพื้นสำหรับอยู่ไฟให้ภรรยา โดยจะเตรียมพื้นไว้ตั้งแต่วัยครรภ์ครบ 7 เดือน เพื่อเป็นการเตรียมพร้อม สำหรับการคลอดบุตร

ในปัจจุบันหญิงหลังคลอดบุตรชาวมอญ ยังให้ความสำคัญกับการอยู่ไฟ โดยหลังการคลอดบุตรที่โรงพยาบาลและกลับบ้านแล้ว ก็จะมีการอยู่ไฟตาม

ประเพณีปฏิบัติดั้งเดิม แต่มีข้อกำหนดของการแพทย์แผนปัจจุบันว่า การคลอดบุตรโดยวิธีธรรมชาติสามารถอยู่ไฟได้ตามปกติ แต่หากการคลอดบุตรเป็นการคลอดโดยวิธีผ่าตัดคลอด แพทย์ทำคลอดจะแนะนำให้อุ้มตั้งครรภ์รอให้แผลผ่าตัดแห้งสนิทเสียก่อน จึงจะอยู่ไฟได้ เพราะการอยู่ไฟสำหรับหญิงผ่าตัดคลอดจะเป็นอันตราย ซึ่งบางคนหากแผลผ่าตัดมีลักษณะที่จะแห้งยาก มีโอกาสอักเสบง่ายแพทย์ทำคลอดจะไม่แนะนำให้อยู่ไฟ จึงทำให้ประเพณีในการอยู่ไฟ มีการเปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อย เพื่อปรับให้สอดคล้องต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

1.2.2 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตรที่เป็นข้อปฏิบัติในกรณีการคลอดบุตรโดยทั่วไป และความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในกรณีคลอดบุตรยากจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันชาวมอญยังมีการปฏิบัติตามความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในการคลอดบุตรอยู่ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพรหมลิขิต ชาวมอญยังมีความเชื่อเรื่องพรหมลิขิตอยู่มาก มีการทำพิธีต้อนรับพระพรหม ความเชื่อในการอยู่ไฟหลังคลอดบุตร และความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการเชื่อมหญิงอยู่ไฟ ซึ่งผู้วิจัยไม่พบการเปลี่ยนแปลงในความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติโดยทั่วไป

ส่วนความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในกรณีคลอดบุตรยากนั้น ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า การคลอดบุตรในอดีตชาวมอญเชื่อว่าเป็นช่วงที่เป็นอันตรายที่อาจถึงแก่ชีวิตได้ เนื่องจากการคลอดบุตรในสมัยนั้นจะมีหมอตำแยเป็นผู้ทำคลอดโดยวิธีธรรมชาติ ไม่มีอุปกรณ์ช่วยในการทำคลอด หากเด็กมีปัญหาไม่สามารถคลอดได้ ชาวมอญก็จะใช้วิธี หรือกลอุบายต่าง ๆ ที่ใช้กันมาตั้งแต่ในอดีต เพื่อช่วยให้การคลอดบุตรเป็นไปอย่างปลอดภัย เช่น การนាំร่มแม่มายามากองไว้บนศีรษะผู้คลอด การให้สามีลงไปอมน้ำได้แม่ไว้ พอขึ้นจากน้ำให้กลืนใจแล้วอมน้ำนั้นไปใส่ปากภรรยาที่กำลังเจ็บท้องคลอดคืบเข้าไป หรือให้น้ำฝาดของมารดาผู้คลอดไปซัดน้ำ และนำน้ำที่ซัดนั้นมาให้ผู้คลอดบุตรดื่ม ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าวิธีต่าง ๆ นี้จะช่วยให้คลอดบุตรได้ง่าย แต่ในปัจจุบันความเชื่อเรื่องนี้มีเปลี่ยนแปลงไป เพราะไม่พบการคลอดบุตรโดยหมอตำแยอีก จึงทำให้ชาวมอญยกเลิกความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการคลอดบุตรยาก ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ ไม่มีความเชื่อในเรื่องนี้เพราะคิดว่าเป็นความเชื่อที่ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย และไม่พบข้อพิสูจน์ในการปฏิบัติ (ผู้ให้สัมภาษณ์ นางนภาพพร มอญตะ วันที่ 2 มิถุนายน 2552)

1.3 การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ เป็นวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลในการวิเคราะห์

ออกเป็น 2 หัวข้อคือ 1) การเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก และ 2) การเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

1.3.1 การเปลี่ยนแปลงประเพณีเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก จากการศึกษา ผู้วิจัยพบประเพณีในการเลี้ยงเด็กของชาวมอญนั้นในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

1) **การดูแลสายสะดือเด็ก** เมื่อคลอดทารกเรียบร้อยแล้ว ในอดีตชาวมอญจะมีการฝังสายสะดือของทารก ตามประเพณีและความเชื่อของชาวมอญ เรียกว่าการฝังรกแรกเกิด โดยจะมีการฝังรกแรกเกิดตามทิศที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่เด็ก ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าการนำรกเด็กไปฝังนั้น จะทำให้เด็กเมื่อเติบโตขึ้นแล้ว ไม่มีมรกรากของตนเอง และไม่ห่างไกลพ่อแม่ แต่ในปัจจุบันแพทย์ที่ทำการคลอดจะเป็นผู้ตัดสายสะดือเด็กตั้งแต่ในห้องทำการคลอด จะเหลือเพียงสะดือเด็กบางส่วนที่จะกลับมาหูดที่บ้าน ซึ่งชาวมอญก็นิยมเก็บสะดือบางส่วนที่หลุดออกมาไว้เป็นที่ระลึกให้เด็กคู่มือเด็กเจริญวัยขึ้น ทำให้ประเพณีในการฝังรกแรกเกิดตามทิศที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นสิริมงคล และเพื่อให้เด็กไม่มีมรกรากของตนเอง ได้ยกเลิกการปฏิบัติไปตามยุคสมัย เพื่อให้เหมาะสมวิถีชีวิตในปัจจุบัน

2) **การเจาะหูเด็ก** ในอดีตเมื่อคลอดทารกแล้ว ชาวมอญจะนิยมให้มีการเจาะหูเด็กในวันแรกคลอดเพราะเชื่อว่าทารกแรกคลอดจะไม่เจ็บมาก โดยหมอตำแยหรือคนเฒ่าคนแก่ ที่เป็นที่เคารพนับถือ จะเป็นผู้เจาะให้ ซึ่งชาวมอญจะเจาะหูให้ทั้งเด็กชาย และเด็กหญิง ส่วนเด็กชายจะเจาะที่หูด้านซ้าย เพราะเชื่อว่าจะเป็น การป้องกันผี หรือแม่ชื้อ นำตัวเด็กไป เพราะผีแม่ชื้อเป็นเพศหญิงจึงรักใคร่เด็กชาย เมื่อเห็นเด็กเจาะหูจะทำให้ผีแม่ชื้อเข้าใจผิดคิดว่าเป็นเด็กหญิงก็จะไม่นำตัวไป ในปัจจุบัน ชาวมอญยังนิยมให้เด็กเจาะหูอยู่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยคือชาวมอญจะควั่นอุกษยามยามคืนวันอื่นเจาะหูให้เด็ก โดยวันที่ชาวมอญถือว่าเป็นวันดีคือวันที่มีคนแต่งงาน เพราะชาวมอญเชื่อวันที่คนแต่งงานกันนั้น เป็นวันสิริมงคล ได้ดูอุกษยามยามคืนมาแล้ว จะทำการใดก็ได้เพื่อให้เกิดสิริมงคล ชาวมอญจึงนิยมใช้วันแต่งงานนี้ในการเจาะหูเด็ก

1.3.2 การเปลี่ยนแปลงความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีความเชื่อในการเลี้ยงเด็กเพื่อให้เด็กมีความปลอดภัยและสุขภาพแข็งแรง แต่ความเชื่อบางประการ มีการเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

1) **การตั้งชื่อทารก** ในอดีตชาวมอญนิยมตั้งชื่อลูกที่เรียกเล่น ๆ ให้นำเกลียด เช่น ไอ้หมา ไอ้ตุต ไอ้ควาย เพื่อป้องกันไม่ให้ผีนำตัวเด็กไป เนื่องจากชาวมอญเชื่อว่าเด็กคนใดหน้าตาสวยงาม น่ารัก ผีหรือแม่ชื้อก็จะนำตัวเด็กไป ดังนั้น ชาวมอญจึงตั้งชื่อเด็กให้นำเกลียด เมื่อผีหรือแม่ชื้อได้ยินชื่อนำเกลียดจะได้ไม่นำตัวเด็กไป

ในปัจจุบัน จากการศึกษา ผู้วิจัยไม่พบความเชื่อในการตั้งชื่อ ที่น่าเกลียดให้ทารกในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่อีก และพบว่าชาวมอญนิยมตั้งชื่อเด็กให้น่ารัก ตามสมัยนิยมกันแล้ว ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงน่าจะเกิดจาก ชาวมอญได้รับการศึกษาที่มากขึ้น มีความคิดว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่จริง และอายุที่จะตั้งชื่อลูกให้น่าเกลียด รวมทั้งเกรงว่าเด็กจะถูกล้อเลียนจากเพื่อน ๆ ด้วย จึงได้ยกเลิกการปฏิบัติตามความเชื่อในข้อนี้ไป (ผู้ให้สัมภาษณ์ นางนภาพพร มอญตะ วันที่ 2 มิถุนายน 2552)

2) การรักษาการเจ็บป่วย ในอดีตหากเด็กเจ็บป่วย ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่จะมีการรักษาแบบแผนโบราณ เช่น การรักษาฝีขาวยที่ลิ้นเด็ก เนื่องจากทารกมักเป็นฝีขาวยที่ลิ้นที่เกิดจากการคั่งนม หากปล่อยไว้ ลิ้นเด็กจะเป็นแผลได้ ชาวมอญจึงนิยมนำฝ้ายอ่อนชุบปัสสาวะของเด็กแล้วนำมาควาควายที่ลิ้นเด็ก โดยเกิดจากความเชื่อว่าจะทำให้ฝีขาวยที่ลิ้นหายได้ และถ้าเด็กมีอาการร้องไห้โดยไม่ทราบสาเหตุ ชาวมอญก็จะให้คนเฒ่า คนแก่ที่มีความน่าเชื่อถือในเรื่องคาถาอาคม ช่วยเป่าขม่อม พร้อมกับท่องคาถาของชาวมอญ นอกจากนี้ถ้าเด็กมีอาการไอ ก็จะพาเด็กไปกวาดยา โดยจะมีการท่องคาถาของชาวมอญและก็น้ำขี้ของหมอป้ายยาแล้วกวาดเข้าไปที่คอเด็ก รวมทั้งถ้าเด็กมีอาการเป็นไข้หรือท้องเสีย ชาวมอญในอดีตจะเชื่อกันว่าเป็นเพราะเด็กยึดตัว หรือฟันขึ้น ซึ่งจะหายได้เองโดยไม่ต้องรักษา แต่ถ้ามีอาการมากขึ้นก็จะใช้สมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่นมาต้มให้รับประทาน

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า ในปัจจุบันหากเด็กเจ็บป่วย ที่มีอาการไม่มาก ก็จะให้ทานยาแผนปัจจุบัน และหากมีอาการมาก จะพาไปรักษาโดยการแพทย์แผนปัจจุบัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังพบว่าเมื่อเด็กเกิดฝีขาวยที่ลิ้นจะใช้ฝ้ายชุบน้ำอุ่นเช็ดที่ลิ้นเด็ก หรือใช้น้ำยาล้างปากเด็กที่ได้รับจากแพทย์แผนปัจจุบันเช็ดลิ้นแทน จะไม่นิยมนำฝ้ายอ่อนชุบปัสสาวะเด็กนำมาควาควายที่ลิ้นเหมือนในอดีต และในกรณีที่เด็กร้องไห้โดยไม่ทราบสาเหตุ ในปัจจุบันไม่มีการให้คนเฒ่า คนแก่ ท่องคาถามอญและเป่าขม่อม แต่บิดา มารดาจะพาเด็กไปพบแพทย์เพื่อวินิจฉัยสาเหตุ และรักษาตามอาการ ส่วนการรักษาอาการไอของเด็กในปัจจุบันไม่นิยมการกวาดยาเหมือนในอดีต แต่จะพาไปพบแพทย์ หรือหากอาการไอไม่มาก ก็จะซื้อยาแผนปัจจุบันมาให้เด็กรับประทานแทน ส่วนความเชื่อในเรื่องของเด็กป่วย เพราะยึดตัว หรือเปลี่ยนอริยาบถนั้น ชาวมอญยังมีความเชื่อในเรื่องนี้อยู่บ้าง แต่ก็รักษาอาการป่วยของเด็กด้วยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบันแทนการรักษาด้วยสมุนไพร

ผู้วิจัยพบว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่เกิดจากชาวมอญได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น และการสื่อสารเข้าถึงชุมชน ทำให้มีความรู้ในเรื่องของการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นอย่างดี อีกทั้งผู้วิจัยไม่พบคนเฒ่า คนแก่ ที่มีคาถาอาคมเป่ากระหม่อม หรือกวาดยา

เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของเด็ก และผู้ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรต่าง ๆ ก็หายาก การพบแพทย์แผนปัจจุบันจึงสะดวก และเหมาะสม กับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ความเชื่อดั้งเดิมจึงยกเลิกไป

ประเพณี และความเชื่อในการเลี้ยงเด็กที่นอกเหนือที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ส่วนใหญ่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังปฏิบัติเหมือนในอดีต ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงในข้างต้นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงส่วนน้อยของประเพณีและความเชื่อทั้งหมดที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังปฏิบัติอยู่ และถึงแม้ว่าการปฏิบัติจะครบถ้วนบ้าง หรือมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตบ้าง ก็นับว่าชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่สามารถรักษาประเพณีของตนได้อย่างดี

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็ก

แม้ว่าชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ จะพยายามธำรงรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ก็ตาม แต่ก็ยังพบการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดจากสาเหตุ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยภายนอกชุมชน ดังนี้

2.1 ปัจจัยภายในชุมชน

ปัจจัยภายในชุมชนเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเกิดจากบุคคลในชุมชนและสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ 1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสมาชิกในชุมชน 2. การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม 3. การได้รับการศึกษา

2.1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสมาชิกในชุมชน

ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ตั้งอยู่สองฝั่งคลองสนามชัย มีสมาชิกในชุมชนประมาณ 5,000 คน จำนวนประมาณ 600 หลังคาเรือน จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยทราบถึงลักษณะการขยายตัว และสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของสมาชิกดังนี้

1) การเปิดตัวของชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ จากการศึกษาที่ชุมชน

หมู่บ้านบางกระดี่มีการเปิดตัว บุคคลจากภายนอกสามารถเข้าถึงชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ได้ง่าย และด้วยความกลมกลืนทางด้านสังคม มีการเปิดโอกาสให้พบปะกับบุคคลภายนอกมากยิ่งขึ้น สังคมเปิดกว้าง มีคนต่างถิ่นเข้าไปอาศัยในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ทำให้ภายในชุมชนไม่ได้มีเพียงแต่ชาวมอญดั้งเดิมอาศัยอยู่ในเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งตั้งอยู่ใกล้กับชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ทำให้มีประชาชนจากชุมชนอื่น ๆ หรือคนจากจังหวัดต่าง ๆ เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม และต้องหาที่พักในละแวกใกล้เคียง

ซึ่งชาวมอญในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ได้แบ่งพื้นที่บางส่วนของตนเองสร้างบ้านเช่าให้บุคคลภายนอกเข้ามาเช่าอาศัยอยู่ จากสาเหตุดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมจากบุคคลภายนอก กล่าวคือ การที่บุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน ย่อมทำให้มีวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาในชุมชนด้วย จนทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิม เกิดการเปลี่ยนแปลงไป

2) การขยายตัวของสมาชิกในชุมชน เนื่องจากชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีการขยายตัวของสมาชิกเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้มีการขยายครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่บางส่วนแยกจากครอบครัวไปอยู่ที่อื่น จากสาเหตุดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะการแยกครอบครัวไปอยู่ในสถานที่ใหม่ ถึงแม้จะอยู่ในบริเวณใกล้เคียง แต่ก็เป็นสังคมใหม่ที่แต่ละครอบครัวมาจากบุคคลหลายเชื้อชาติ จึงมีการดำรงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป เมื่ออาศัยอยู่ในสังคมเดียวกันนาน ๆ เข้า ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ จึงมีการผสมกลมกลืน และมีการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรม จึงทำให้ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

ภาพที่ 4.1 หมู่บ้านที่สร้างเป็นที่อยู่อาศัย มีรั้วติดกับชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

3) การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพหลัก ในอดีตชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ จะมีอาชีพหลักในการทำป่าจาก ป่าฝืน แต่มาในปัจจุบันด้วยการขยายตัวของชุมชนเมือง ทำให้มีนักลงทุนเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อทำบ้านพักอาศัย ทำโรงงานอุตสาหกรรม ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่มีการจัดสรรที่ดินของตนเอง แบ่งขายให้กับนักลงทุน และเมื่อได้เงินจากการขายที่ดิน บางส่วนก็นำไปทำธุรกิจบ้านเช่า ให้บุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยอยู่ ปัจจัยดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม มีการยอมรับวัฒนธรรมอื่น นอกจากนี้อาชีพทำจาก ตัดฝืนในปัจจุบันไม่ค่อยมีให้เห็นมากนัก เมื่อชาวมอญมีรายได้จากการขายที่ดิน และมีรายได้จากการให้เช่าบ้าน จึงส่งบุตรหลานตนเองไปเรียนที่สถานศึกษาที่มีชื่อเสียงภายนอกชุมชน และเมื่อเรียนจบแล้วก็จะประกอบอาชีพภายนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้มีโอกาสได้พบปะกับบุคคลภายนอก มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ มีการยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก ดังนั้น การปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของชาวมอญจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก (ผู้ให้สัมภาษณ์ คุณสมชาย อุ่มยืนยง วันที่ 2 มิถุนายน 2552)

ภาพที่ 4.2 ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ที่ประกอบอาชีพทำจาก

2.1.2 การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม คือการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง โดยมีการยอมรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมผสาน ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุของการผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรมของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ คือ ชาวมอญมีการแต่งงานกับคนกลุ่มอื่น โดยคนรุ่นใหม่สามารถเลือกคู่ครองได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

2.1.3 การได้รับการศึกษา

ชาวมอญในปัจจุบันได้รับการศึกษามากขึ้น มีการส่งบุตรหลานออกไปเรียนสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงภายนอกชุมชน เมื่อเด็กได้รับการศึกษา ได้เรียนรู้โลกภายนอก และมีการยอมรับวัฒนธรรมต่างถิ่น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า เด็กรุ่นใหม่ได้รับการศึกษา จนบางครั้งมองว่า ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของชาวมอญเป็นเรื่องล้าสมัย และความเชื่อบางอย่างก็เป็นเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ จึงละเลยที่จะปฏิบัติตาม เด็กรุ่นใหม่บางคนไม่มีความสนใจในการดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนเอง และอายุที่จะบอกว่าตนเองเป็นชาวมอญ แต่อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มคนรุ่นใหม่ชาวมอญที่พยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเอง นอกจากนี้ ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ยังได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้บุคคลภายนอกได้เข้าศึกษา จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดแรงกระตุ้นให้ชาวมอญในชุมชนรู้สึกตื่นตัวในการร่วมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของตนเองให้เป็นที่รู้จัก และเพื่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน

ปัจจัยภายนอกชุมชนเป็นปัจจัยที่มาจากสังคมภายนอกมิใช่เกิดจากสมาชิกในชุมชนหรือสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนี้ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยดังนี้

2.2.1 การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน

ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เป็นชุมชนมอญที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก จึงทำให้ชาวมอญในชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน ประเพณีและความเชื่อบางประการจึงต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เอื้อต่อวิถีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เช่นการเปลี่ยนแปลงเรื่องการแต่งกายให้เข้าสมัย เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่าง มีการยอมรับวัฒนธรรมใหม่

ๆ มีการดำรงชีวิตตามค่านิยมสมัยใหม่บางประการ รวมทั้งมีอุปกรณ์การดำรงชีวิตที่เพิ่มความ สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น

2.2.2 อิทธิพลจากสื่อสารมวลชน

การสื่อสารถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อการ เปลี่ยนแปลงของชุมชนหมู่บ้านบางกระฉี่ อิทธิพลของการสื่อสารในสมัยปัจจุบันนั้น เป็นปัจจัย หนึ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และการดำเนินชีวิต การ สื่อสารมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงชีวิต กล่าวคือ การสื่อสารทำให้ชาวบ้านในชุมชน หมู่บ้านบางกระฉี่ได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของภายนอกชุมชนจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ส่งผลให้ชาวมอญมีการปรับเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมมาสู่ ความเชื่อที่ทันสมัยมากขึ้นเพื่อทำให้วิถีชีวิตของตนเองสอดคล้องกับวิถีชีวิตในสมัยปัจจุบัน

2.2.3 ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี

เทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบัน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระฉี่เปลี่ยนแปลงไป ชาวมอญสามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบายจากอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังสามารถเข้าถึง ข่าวสาร หรือติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชนได้อย่างสะดวก จากอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือ ที่มี ระบบทันสมัย ทำให้ชาวมอญมีค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาตนเองขึ้นเพื่อให้ก้าวทันโลก ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า ปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ในชุมชนหมู่บ้านบางกระฉี่ นิยมใช้โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ๆ มีการใช้อินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก มีการปรับตัวให้ทันสมัยเพื่อให้ เข้ากับโลกภายนอกมากขึ้น เช่นการแต่งกายของหนุ่มสาวชาวมอญที่เปลี่ยนแปลงไป การใช้ภาษา พูดที่ทันสมัย ทำให้การดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต (ผู้ให้ข้อมูล : คุณสมชัย อุ่มยืนยง วันที่ 2 มิถุนายน 2552)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น ภูมิหลังของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก และการเปลี่ยนแปลงของประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก ดังนี้

1.1 ภูมิหลังของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

หมู่บ้านบางกระดี่ เป็นหมู่บ้านของชาวมอญขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่สองฝั่งคลองสนามชัย จัดแบ่งตามพื้นที่การปกครองเป็นหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 9 แขวงสามคนำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร หมู่บ้านบางกระดี่มีสมาชิกประมาณ 5,000 คน จำนวนประมาณ 600 หลังคาเรือน ซึ่งชาวมอญได้อพยพเข้ามาอยู่ในบางกระดี่ จนตั้งเป็นหลักแหล่งมาจนถึงปัจจุบัน บางกระดี่เป็นชุมชนมอญที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของมอญไว้ได้ดีจนถึงถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นสภาพบ้านเรือนหรือการดำเนินชีวิต มาจนถึงทุกวันนี้

1.2 ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประเพณีและความเชื่อของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มี 3 ประเภทคือ ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครุฑ ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร และประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก

1.2.1 ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครุฑ

ประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครุฑ ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะจารีตประเพณี ถึงแม้จะเป็นประเพณีที่ไม่เด่นชัด บางหัวข้อเป็นข้อห้าม แต่ประเพณีย่อย ๆ เหล่านี้ก็สะท้อนวิถีชีวิตของชาวมอญได้อย่างดี ซึ่งประเพณีเกี่ยวกับการตั้งครุฑ จะมีทั้งในส่วนที่เป็นประเพณีที่หญิงมีครุฑพึงปฏิบัติ ได้แก่ การวางมะพร้าวไว้บนหัวนอน โดยจะมีการวางตั้งแต่เมื่อทราบว่าตนเองตั้งครุฑ การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผู้ที่เคารพนับถือ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพและแจ้งให้

ทราบถึงข่าวดี การทำบุญของหญิงตั้งครรภ์ เพื่อให้จิตใจสบาย การทำพิธีเสกบาตร การเตรียมหม้อขมิ้นไว้ใช้ในระหว่างการคลอดบุตร การดูแลรักษาครรภ์ โดยการปฏิบัติตนให้สำรวม ทานยาบำรุงครรภ์ และการปฏิบัติตามข้อห้ามของหญิงตั้งครรภ์ เช่นการห้ามนั่งบนหัวบันไดบ้าน ห้ามนั่งพิงเสาบ้าน เป็นต้น ส่วนประเพณีที่สามของหญิงตั้งครรภ์พึงปฏิบัติ ได้แก่ การจัดเตรียมพื้นสำหรับอยู่ไฟ การทำเตียงอยู่ไฟ ให้ภรรยาอยู่ไฟหลังการคลอดบุตร และการปฏิบัติตามข้อห้ามที่สามที่ต้องงดเว้นเมื่อภรรยาตั้งครรภ์ เช่นการงดเว้นการไปยกศพ หรือหามศพ เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีมี 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติ และความเชื่อที่เป็นข้อห้าม ในส่วนของความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติที่ให้หญิงตั้งครรภ์ปฏิบัติตาม คือ ความเชื่อในการห้ามหญิงตั้งครรภ์มองคนตาเหล่ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กที่คลอดมาตาเหล่ได้ ความเชื่อในการนำดอกบัวในงานบวชมาค้ำคิม เพราะเชื่อจะเป็นสิริมงคลแก่มารดาและทารก และความเชื่อในการค้ำน้ำมะพร้าวอ่อนในระหว่างตั้งครรภ์ เพราะเชื่อว่าจะเด็กที่คลอดมาจะมีพรพรรณดี

ความเชื่อที่เป็นข้อห้าม คือ การห้ามหญิงตั้งครรภ์ที่ไม่ใช่ลูกสาวนอนบนเรือน เพราะเป็นการผิดผีบ้านผีเรือนของชาวมอญ ข้อห้ามในการรับประทานอาหารซึ่งชาวมอญห้ามหญิงตั้งครรภ์รับประทานแกงขี้เหล็ก แกงมะรุ้ม เพราะเชื่อว่าจะเป็นอันตรายต่อทารกในครรภ์ ความเชื่อในการห้ามจัดพิธีต่าง ในระหว่างที่มีคนในตระกูลตั้งครรภ์ เพราะเกรงว่าหากหญิงตั้งครรภ์คลอดบุตรกะทันหันจะทำให้พิธีต่าง ๆ ไม่สามารถดำเนินการต่อได้

1.2.2 ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร

ประเพณีเกี่ยวกับการคลอดบุตร ชาวมอญมีการปฏิบัติตามประเพณี เพื่อให้การคลอดบุตรซึ่งชาวมอญถือว่าเป็นระยะที่เป็นอันตรายของชีวิตสามารถผ่านพ้นไปได้อย่างปลอดภัยทั้งมารดาและทารก ประเพณีในการปฏิบัติมี 2 ระยะด้วยกันคือ ระยะแรกคือประเพณีในระหว่างการคลอดบุตร มีการปฏิบัติเมื่อหญิงตั้งครรภ์เจ็บท้องคลอด โดยเชิญหมอดำเฒ่ามาทำคลอด และแจ้งญาติผู้ใหญ่ที่เป็นผู้หญิงให้มารวมกันที่บ้าน เพื่อช่วยเหลือในการทำคลอด และการปฏิบัติระหว่างการคลอดบุตร ซึ่งในระหว่างที่หมอดำเฒ่าทำคลอดอยู่นั้น จะมีประเพณีปฏิบัติเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้ผู้คลอดบุตรและทารก เช่น การต้อนรับพระพรหม เพื่อมาลิจิตชะตาชีวิตของทารก การบันทึกเวลาตกฟากของทารก ส่วนประเพณีในระยะที่สอง เป็นประเพณีหลังการคลอดบุตร ได้แก่ การปฏิบัติต่อทารกแรกคลอด เช่น การดูแลทารกแรกคลอด โดยการตัดสายสะดือทารก (สายรก) การอาบน้ำทารก การดูแลสายสะดือทารกให้ปลอดภัย การบูชาแม่ชื้อ การฝังรกหรือฝังสายสะดือตามทิศที่เหมาะสม เป็นต้น และการปฏิบัติต่อมารดาหลังคลอด เช่น การอยู่ไฟ การนำอิฐหรือหินทับท้องหญิงอยู่ไฟ การออกไฟหรือยาไฟ เป็นต้น

ความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร ชาวมอญเชื่อว่าในช่วงเวลาของการคลอดบุตรนั้น เป็นช่วงเวลาที่สำคัญอย่างยิ่งของชีวิตมารดา และทารก ชาวมอญจึงมีความเชื่อหลายประการในระหว่างการคลอดบุตรซึ่งยึดถือปฏิบัติเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้คลอดบุตรให้สามารถผ่านพ้นหน้าที่สำคัญของชีวิตได้อย่างปลอดภัย โดยมีความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในการคลอดบุตร ซึ่งความเชื่อในข้อนี้เป็นข้อปฏิบัติทั่วไปที่ทำให้ผู้คลอดบุตรมีความรู้สึกปลอดภัย เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับพรหมลิขิต ชาวมอญเชื่อว่าในระหว่างการคลอดบุตรพระพรหมจะเสด็จลงมาลิขิตชะตาชีวิตให้กับทารก ความเชื่อในการให้มารดาอยู่ไฟหลังการคลอดบุตร การปฏิบัติตามความเชื่อนี้ก็เพื่อให้มารดาสุขภาพแข็งแรง และฟื้นตัวจากการคลอดบุตรโดยเร็ว และความเชื่อในเรื่องการเยี่ยมหญิงอยู่ไฟ โดยผู้ที่มาเยี่ยมควรจะพูดแต่ในสิ่งที่ดีเท่านั้น เพื่อให้หญิงอยู่ไฟรู้สึกอบอุ่น และไร้กังวล ส่วนความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติในกรณีคลอดบุตรยาก ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าหากเกิดกรณีคลอดบุตรยากจะมีวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้การคลอดบุตรง่ายขึ้น และปลอดภัย คือ การนำนมแม่มาหยดไว้ที่บริเวณศรีษะผู้คลอด หรือการนำผ้าถุงของมารดาผู้คลอดไปซักน้ำ และนำน้ำนั้นมาให้ผู้คลอดดื่ม และอีกวิธีคือการทำสามีนึ่งไปอมน้ำได้แม่น้ำไว้ และกลั่นหยาดใจนำน้ำนั้นมาใส่ปากผู้คลอด เชื่อว่าจะทำให้การคลอดบุตรปลอดภัย

1.2.3 ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก ชาวมอญมีประเพณีปฏิบัติในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก โดยชาวมอญเชื่อว่าหากปฏิบัติตามประเพณีแล้วจะทำให้เด็กรอดพ้นจากอันตรายต่างๆ และมีสุขภาพที่แข็งแรงเพราะช่วงขวบปีแรกยังเป็นระยะอันตรายของเด็ก คือ การเจาะหูเด็ก การเหยียบพระแม่ธรณี การอุ้มเด็กลอดสาทกาบาท การโกนผมไฟ สู่ขวัญเด็ก และการตั้งชื่อ การไว้ผมจุก เป็ย

ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก เช่น การห้ามนำเด็กมาโยนขึ้นลง ความเชื่อเรื่องการคุ้มครองของผีบ้านผีเรือน ซึ่งชาวมอญเชื่อว่าในระยะที่เด็กเกิดใหม่จะมีผีบ้านผีเรือนหรือผีประจำตระกูลคุ้มครอง ความเชื่อในการสืบทอด “ต้นผี” ซึ่งบุตรชายคนเล็กของบ้านจะเป็นผู้สืบทอดต้นผี ความเชื่อในการโกนผม เป็นต้น ส่วนความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กในชีวิตประจำวัน เช่น ความเชื่อในการเลี้ยงเด็กในเปล ความเชื่อในการร้องเพลงกล่อมเด็กและเพลงสอนลูกหลาน เป็นต้น

1.3 การเปลี่ยนแปลงประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกมีบางประเพณีและความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในชุมชน เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเกิดจากบุคคลในชุมชนและสภาพแวดล้อมภายในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสมาชิกในชุมชน ซึ่งชาวมอญมีการเปิดตัวของชุมชนหมู่บ้านบางกระดี มีการขยายตัวของสมาชิกในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพหลัก (2) การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งชาวมอญมีการแต่งงานกับคนต่างเชื้อชาติ และ (3) การได้รับการศึกษา มีการใช้ชีวิตตามแบบค่านิยมสมัยใหม่ และ ปัจจัยภายนอกชุมชน เป็นปัจจัยที่มาจากสังคมภายนอกมิใช่เกิดจากประชากรในชุมชนหรือสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนนี้ประกอบไปด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน (2) อิทธิพลจากสื่อสารมวลชน และ (3) ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญ ชุมชนหมู่บ้านบางกระดี เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยพบว่าชาวมอญที่นี้ยังมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมของตนเองไว้ ในอดีตชุมชนแห่งนี้เป็นชุมชนปิด แต่ระยะหลัง ได้เปิดตัวเพื่อให้คนนอกได้เข้าไปสัมผัสวัฒนธรรมของชนชาติมอญ ซึ่งก็ได้รับความสนใจจากคนทั่วไปเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้มีความรู้สึกตื่นตัวและพยายามรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองให้คนอื่นได้รับรู้ และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นมอญของตนเอง ทำให้ วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อดั้งเดิม ยังคงมีให้เห็นอยู่ในชุมชนแห่งนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องของประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก จากการศึกษาค้นคว้านั้น ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีและความเชื่อในเกี่ยวกับการตั้งครุฑและการคลอดบุตรนั้น เป็นประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการดูแลรักษาครุฑและการคลอดบุตรให้ปลอดภัย และเหตุผลของการที่ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดีปฏิบัติต่อ ๆ กันมาจนกลายเป็นประเพณี มีการอบรมสั่งสอน ลูกหลานให้ปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อนั้น เพราะเกรงว่าลูกหลานจะประพฤติปฏิบัติตนออกนอกกรอบนั่นเอง บรรพบุรุษชาวมอญจึงสั่งสอนลูกหลานว่าหากไม่ประพฤติปฏิบัติ ตามประเพณีและความเชื่อนั้นอาจทำให้เกิดอันตรายขึ้นแก่ตนหรืออาจเกิดสิ่งที่ไม่เป็นมงคล หรืออัปมงคลขึ้นและด้วยความที่ชาวมอญได้รับการปลูกฝังในเรื่องของผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ชาวมอญมีความเชื่อและยอมปฏิบัติตามเพราะกลัวผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะลงโทษ

ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกนั้น ชาวมอญมีประเพณีและความเชื่อหลายประการ เพื่อเป็นเคล็ดลับ และเพื่อความมั่นใจในการเลี้ยงเด็กให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ เช่นประเพณีในการสู่ขวัญ ประเพณีในการไว้จุก ไว้เปีย เป็นต้น อีกทั้ง ประเพณี

และความเชื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า บรรพบุรุษชาวมอญสามารถใช้ ประเพณีและความเชื่อ เป็นเครื่องมือ และเป็นกลอุบายในการสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี และด้วยความที่ชาวมอญเคยผ่านความทุกข์ยากในช่วงก่อนอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของ พระมหากษัตริย์ไทย ชาวมอญต้องล้มลุกคลุกคลานอยู่เป็นระยะเวลายาวนาน บรรพบุรุษชาวมอญ จึงต้องสั่งสอนลูกหลานชาวมอญให้รู้จักรักชาติและมีความภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์มอญ ดังนั้น ไม่ว่าชาวมอญจะไปอยู่ที่ใดก็สามารถดำรงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมของตนเองให้เป็นที่ประจักษ์แก่ คนทั่วไปได้เป็นอย่างดี

ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกของชาวมอญนั้น ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ทั้งนี้ก็เพราะปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งปัจจัยภายในก็คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านสมาชิกในชุมชน การผสมกลมกลืนทางด้านวัฒนธรรม รวมถึงคนในชุมชน ได้รับการศึกษามากขึ้น และปัจจัยภายนอกที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน และการสื่อสารจากภายนอก ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ทำให้ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ต้องปรับตัวให้เข้ากับกาลสมัยด้วย ดังนั้นประเพณี ความเชื่อบางอย่างที่ไม่เอื้อต่อวิถีชีวิตในปัจจุบัน จึงต้องมีการปรับเปลี่ยน ทำให้ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ นับได้ว่าเป็นชุมชนที่ยังมีความ สมบูรณ์ทางด้านวัฒนธรรมอยู่มาก เพราะชาวมอญในชุมชนเองมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ได้ศึกษากันต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 เป็นข้อมูลในการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมของชาวมอญชุมชน หมู่บ้านบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3.1.2 ใช้ในการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวมอญชุมชนหมู่บ้าน บางกระดี่ ในเรื่องของการเลี้ยงเด็ก

3.1.3 ใช้ในการศึกษาเรื่องความมั่นคงและความแข็งแกร่งในด้านวัฒนธรรมของ ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาเฉพาะประเพณีและความเชื่อของชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่เท่านั้น ควรจะได้มีการศึกษาเรื่องประเพณีและความเชื่อของชาวมอญในชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้การศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.2.2. การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กในลักษณะกว้าง ๆ ของแต่ละประเพณี ควรจะได้มีการศึกษาเจาะลึกในประเพณีบางประเพณีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- จวน เครือวิชฌยาจารย์ (2537) “วิถีชีวิตชาวมอญ” กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เมืองโบราณ
_____ . (2548) *ประเพณีมอญที่สำคัญ* กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 2
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- จินดา มาไข่ (2539) “วัฒนธรรมเกี่ยวกับการเกิดและการบริหารทารกโดยหมอด่าแยะของชาวดำบล
นาตุง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
- ไฉน สนสกุล (2535) “การชำระชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณี
ชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- ฉัฐประวีณ ศรีทรัพย์ (2537) “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการชำระเอกลักษณ์
ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดกระด ตำบลเกาะกระด
อำเภอบางขัน จังหวัดน่าน” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- พระปัญญาคุณ วุฑโฑ (รุมรามัญ) (2550) “มอญบางขันหมาก” วันรำลึกชนชาติมอญ จ. ลพบุรี
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา (2542) “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ
ชาวมอญ : ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามเฒ่า จังหวัด
ปทุมธานี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัชดาวัลย์ จันทวงศ์ (2538) “การศึกษาวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายรามัญ ตำบลสลู อำเภอบางแพ
จังหวัดชุมพร” วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ส. พลายน้อย (2544) *เล่าเรื่องพม่ารามัญ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แพรวพิทยา
- สมเด็จพระยาตำราธิราชานุภาพ (2545) *พงศาวดารเรื่อง ไทยรบพม่า* กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์มติชน
- สุภรณ์ โอเจริญ (2541) *มอญในเมืองไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย

- สุภาพร มากแจ้ง (2540) “การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” ศูนย์ศึกษาและ
ปฏิบัติการอุทิศศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง พรทิพย์ อุสุภรัตน์ ประภาศรี คำสอาด (2542) “สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ”
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
- สมนึก มอญคะ (2550) “ชุมชนมอญบางกระดี่ มอญกลุ่มสุดท้ายของเขตบางขุนเทียน”
กรุงเทพมหานคร
- สุนีย์ ศรีณรงค์ (2537) “คติชาวบ้านชนชาวไทยรามัญจากตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี” โครงการศึกษาวิจัยศิลปวัฒนธรรม ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
- องค์ บรรจุน (2552) *คืนธาร วิถีมอญ* แพรวสำนักพิมพ์ กรุงเทพมหานคร
- อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนีย์ (2551)
กรุงเทพมหานคร เท็คโปรโมชัน แอนด์ เอ็ดเวอร์ไทซ์ซิ่ง
- อลิสรา รามโกมุท (2542) *เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมน้ำเจ้าพระยา* กรุงเทพมหานคร
กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- อระระโท โอชิตา (2536) “ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย
กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อาภา ศรีสงคราม (2543) *วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด* โปรแกรมหาวิชาภาษาไทย คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์ และรายชื่อกลุ่มตัวอย่าง

**แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประเภทผู้ชำนาญ
เรื่อง ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก**

.....

ส่วนที่ 1 ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นามสกุล..... อายุ.....

ที่อยู่.....

.....

อาชีพ.....

ส่วนที่ 2 คำถาม

1. ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ มีประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก
อะไรบ้าง (เจาะลึกถึงประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ประเพณีและความเชื่อ
เกี่ยวกับการคลอดบุตร และประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก) รวมทั้งมีประเพณี
และความเชื่อต่าง ๆ มีที่มาอย่างไร
2. ประเพณีและความเชื่อ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร
และการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก มีขั้นตอน และการปฏิบัติอย่างไร รวมทั้งมีเหตุผลอะไรใน
การปฏิบัติ
3. ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านกระดี่ ยังมีการยึดถือ และปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อในการ
เลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกอยู่หรือไม่ อย่างไร
4. ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก มีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร I
5. สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในข้อ 4 เกิดจากอะไร

แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประเภทคุณแม่ หรือผู้กำลังมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี
เรื่อง ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

.....

ส่วนที่ 1 ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นามสกุล..... อายุ.....

ที่อยู่.....

.....

คุณแม่ของ ค.ช./ค.ญ..... อายุ.....

ส่วนที่ 2 คำถาม

1. ในระหว่างที่ท่านตั้งครรภ์ และคลอดบุตร ท่านมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อของชาวอมญเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และคลอดบุตร หรือไม่อย่างไร รวมทั้งเหตุผลในการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ
2. มีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และคลอดบุตรใดบ้างที่ท่านยังปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและประเพณีและความเชื่อใดบ้างที่ท่านไม่ได้ปฏิบัติตาม (ระบุเหตุผล)
3. ท่านมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกหรือไม่อย่างไร รวมทั้งเหตุผลในการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติ
4. ท่านให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างประเภทผู้ชำนาญการ

1. คุณธวัชชัย มอญคะ ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ อายุ 34 ปี
2. คุณสมชัย สังข์ทอง รองประธานชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ อายุ 46
3. คุณมณฑา แจ้งสว่าง อายุ 68 ปี
4. คุณนพ สังข์ทอง อายุ 62 ปี
5. คุณสมชัย อุ่มยี่นง อายุ 45

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างประเภทคุณแม่หรือผู้กำลังมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี

1. คุณณาเพชร มอญคะ อายุ 32 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 6 เดือน
2. คุณเกศนี้อยู่ เป็ยมาลัย อายุ 34 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 7 เดือน
3. คุณเป็ต แจ้งสว่าง อายุ 30 ปี มีบุตรอายุ 10 เดือน
4. คุณวรรณภา ล้อสาตี อายุ 27 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 3 เดือน
5. คุณบุญรอด คำวังนัง อายุ 26 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 2 เดือน
6. คุณสงกรานต์ ศักดิ์บริบูรณ์ อายุ 30 ปี มีบุตรอายุ 5 ขวบ
7. คุณสังเวียน เนียนศรี อายุ 28 ปี มีบุตรอายุ 2 ขวบ 6 เดือน
8. คุณศิรินา สังข์ทอง อายุ 28 ปี มีบุตรอายุ 3 ขวบ
9. คุณวันเพ็ญ สังข์ทอง อายุ 27 ปี มีบุตรอายุ 5 เดือน
10. คุณน้อย อุ่มยี่นง อายุ 29 ปี มีบุตรอายุ 9 เดือน

ภาคผนวก ข
พิธีโกนจุก

ประเพณีการโกนจุก

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ในอดีตและปัจจุบันนิยมให้เด็กไว้จุก ไว้เปีย ตั้งแต่เด็กอายุได้ประมาณ 3 เดือน โดยโกนผมรอบ ๆ ข้างออก แล้วทำเป็นจุกไว้กลางกระหม่อม ซึ่งถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะไว้จุก ไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นโกนทั้งหมด และถ้าเป็นเด็กผู้ชาย จะไว้ผมเปียเฉพาะตรงขวัญ ซึ่งเป็นส่วนตรงกลางที่ก่อนมาทางด้านหลัง ส่วนบริเวณอื่นโกนทั้งหมด ดังนั้นเมื่อเห็นเด็กไว้จุก ไว้เปีย จะแยกได้ทันทีว่าเป็นเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชาย ซึ่งเด็กผู้ชายจะเรียกว่า “เปีย” เด็กผู้หญิงจะเรียกว่า “จุก”

เด็กชาวมอญเมื่อโตเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น คือ ผู้หญิงอายุ 11 ปี ผู้ชายอายุ 13 ปี ก็จะมีการเตรียมพิธีโกนจุก เพราะเป็นพิธีกรรมที่บ่งบอกถึงการก้าวผ่านจากวัยเด็กเล็กไปสู่เด็กโต ในการโกนจุกนั้นชาวมอญเชื่อว่าการโกนจุกจะต้องโกนในระหว่างที่เด็กมีอายุเป็นเลขคี่และมีข้อห้ามว่า หากเด็กที่อายุระหว่าง 7, 9, 11, 13 ปี ครบอายุที่จะโกนจุก แต่หากมารดาของเด็กอยู่ในระหว่างการตั้งครรภ์ เด็กคนนั้นจะยังไม่โกนจุกไม่ได้ เพราะเป็นความเชื่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า หากจัดพิธีโกนจุกในระหว่างที่แม่เด็กตั้งครรภ์จะทำให้ไม่สะดวก เพราะการจัดงานพิธีโกนจุกเป็นเรื่องสำคัญ ต้องเตรียมการหลายอย่างจะทำให้หญิงตั้งครรภ์เหน็ดเหนื่อย เป็นกังวลและอาจจะเป็นอันตรายได้ รวมทั้งจะทำให้เสียพิธีมงคลได้

ทั้งนี้หากเด็กสามารถโกนจุกได้โดยไม่ติดขัดใด ๆ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่จะหาฤกษ์ยามยามดี เพื่อทำพิธีโกนจุกให้เด็ก หลังจากนั้นก็จะจัดตกแต่งสถานที่สำหรับงานมงคล ซึ่งในการจัดพิธีโกนจุกนั้นจะขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวว่าจะจัดอย่างไร โดยจะต้องจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีให้เรียบร้อย เตรียมอาหารสำหรับเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์และผู้มาร่วมงาน เตรียมการแต่งกายให้เด็ก และเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับพิธีรดน้ำเด็กโกนผมจุก โดยมีหม้อน้ำมนต์ ผิวมะกรูด ผักส้มป่อย (ผักส้มป่อยช่วยขจัดรังแคและทำความสะอาดผมและหนังศีรษะได้ดี) ใบเงินทอง หย้า แพรกใส่ในหม้อน้ำมนต์ มีดโกน กรรไกร ใส่พานไว้ หากเป็นเด็กชายให้เตรียมสมุดดินสอวางบนพานที่มีใบบัวรองรับ เพื่อโตขึ้นจะได้เล่าเรียนฉลาดหลักแหลม หากเป็นเด็กหญิง เปลี่ยนเป็นเข็มด้ายแทน เพื่อโตขึ้นจะได้เป็นกุลสตรี แม่บ้านแม่เรือน และเจ้าภาพจะต้องเตรียมเชิญบุคคลที่จะโกนผมเด็ก

1. ขั้นตอนของพิธีโกนจุก

1.1 งานวันสุกดิบ

ก่อนถึงเวลาพระสงฆ์จะมาเจริญพระพุทธมนต์ในตอนเย็น ให้เด็กอาบน้ำ แต่งตัวให้พร้อม โคนผมรอบจุกให้หมด ปักปิ่นที่จุกและสวมมาลัยรอบจุก บางบ้านจะใช้แหวนทอง ครอบจุก แล้วให้เด็กนั่งหน้าแถวพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ ข้างหน้าเด็กเป็นโต๊ะวางพานมงคลซึ่งเป็นสายสิญจน์ที่ทำเป็นวงขนาดสวมหัวเด็กได้พอดี หลังจากประธานจุกรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและรับศีลแล้ว พระสงฆ์เริ่มเจริญพระพุทธมนต์ ประธานสวมด้ายมงคลที่ศีรษะเด็กทันที แล้วเอาด้ายสายสิญจน์ที่พระจับอยู่นั้นมาคล้องที่หัวเด็กเมื่อสวมเสร็จก็ปลดออก โห่ร้องเอาชัยเป็นเสร็จพิธี

1.2 งานวันโกนจุก

เช้าวันรุ่งขึ้นให้เด็กนุ่งขาวห่มขาวแบ่งผมจุกเป็น 3 ปอย เอาใบเงินใบทองหญ้าแพรก แขนงทั้ง 3 ปอย เมื่อพระสงฆ์มานั่งที่พร้อมแล้ว ถึงเวลาฤกษ์ก็ลั่นฆ้องชัย 3 หน แล้วโห่ร้องเอาชัย พระสงฆ์สวดขันโต ประธานเอาด้ายสายสิญจน์ที่พระจับมาวางรอบตัวเด็กและผู้ประกอบพิธีขณะที่พระสงฆ์สวดถึงบทว่า “เสปฐวิโปกขเร” ประธานในพิธีก็ตัดจุกเด็กปอยที่ 1 ญาติผู้ใหญ่ก็ตัดปอยที่ 2 พ่อแม่ตัดปอยที่ 3 และก็ให้ญาติสนิทกริบจุกกันถ้วนหน้า ในตอนนี้จะมีการยิงปืนด้วย 3 นัด แล้วมอบให้พระสงฆ์โกนศีรษะต่อจนหมด

เมื่อเด็กโกนผมเรียบร้อยแล้ว เด็กจะออกไปนั่งประจำที่สำหรับรดน้ำมนต์ที่นอกชาน พ่อแม่ญาติพี่น้องและแขกรับเชิญที่ทยอยกันออกไปรดน้ำอวยพรให้เด็กอยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรืองเสร็จแล้วก็เปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ กลับมานั่งหน้าพระสงฆ์และถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ หลังจากพระฉันเสร็จแล้วก็ถวายเครื่องไทยทานพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้วเป็นเสร็จพิธี บางคนก็ทำพิธีบายศรีในตอนบ่ายซึ่งทำเหมือนกับพิธีขวัญเดือน โคนผมไฟ บางคนก็ไม่ทำขึ้นอยู่กับความสะดวกของเจ้าภาพ ผมจุกที่โกนแล้วนั้นห่อด้วยใบบัวหรือใบตองที่เตรียมไว้ ไปวางที่ศาลพระภูมิ หรือ โคนไม้ หรืออาจจะใส่กระถางลงบายศรีลอยน้ำฝากแม่คงคาไป ก่อนจะลอยอธิษฐานขอให้เด็กมีความสุขความเจริญตลอดไป เป็นอันเสร็จพิธีช่วงเย็นก่อนวันงานที่เรียกว่า “วันสุกดิบ”

ข้อสำคัญของการจัดงานพิธีโกนจุก คือในวันที่จัดงาน โคนจุก ต้องไม่มีสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งคนใดตั้งครรภ์ และจะต้องบอกญาติ ๆ ทุกคนให้มาร่วมงาน ร่วมรับรู้ จะจัด

งานเจ็บ ๆ ไม่ได้ และในวันงานจะต้องทำอาหารจากชนิดของสัตว์ที่ฝึในครอบครัวของตนนับถือ
มาเช่นไว้ในงานด้วย เช่น ฝิตำ ฝิโก้ ฝิข้าวเหนียว เป็นต้น

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	สุปราณี สีนวลน้อย
วัน เดือน ปี เกิด	9 ตุลาคม 2515
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี แขนงวิชาสารนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	บริษัท ซี พี ออลล์ จำกัด (มหาชน)
ตำแหน่ง	รองผู้เชี่ยวชาญฝ่ายจัดการของที่ระลึก